

OKU

*"Yaratan Rabbinin adıyla oku...
Kalem'le öğreten Rabbin, sonsuz
kerem sahibidir O, insana bilmediğini
öğretti."*

(Alâk, 96: 1-5)

ARADIĞIMI BULDUM

ÖĞREN VE ÖĞRET
SEV – SEVİNDİRMEYE ÇALIŞ
GÖR – GÖSTERMEYE ÇALIŞ
MADDİ – MANEVİ
AYDIN OLMAYA ÇALIŞ

HACI AHMET KAYHAN

**KAINATIN KİTABI KUR'ANIAZİMÜŞŞAN
REFORMAYER BIRAKMAMIŞTIR.**

© Copyright

Ahmet Kayhan'ın varisleri

T.C. 5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanununun 19. madde hükmü çerçevesinde Ahmet KAYHAN'ın varisleri tarafından, "Adem ve Alem, Ruh ve Beden, İrfan Okulunda Oku ve Aradığımı Buldum" adlı kitapların çoğaltılarak ücretsiz dağıtılmasına ve bastırılmasına ilişkin gerekli izin M. Şahin'e verilmiştir.

İsteme Adresi: haciahmetkayhan@hotmail.com
Tel : 0538 770 54 46

ISBN 9944-5269-1-6
Baskı 2006 - İZMİR
Basıldığı Yer İlya İzmir Yayınevi Matbaası
R.Tulga Cad. No: 11 Çamdibi - İZMİR
Tel-Fax: 0232 - 462 75 86 / 462 32 19
ilyayinevi@mynet.com

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	5 - 6
1. Ahmet Hamdi Akseki İSLAM DİNİNDE REFORM OLABİLİR Mİ?	7 - 16
2. İNSAN VE İMAN	17 - 23
3. DUALARIMIZ	24 - 29
4. M. Şemseddin, KÂİNATIN KİTABI KUR'ANI AZİMÜŞŞAN REFORMA YER BIRAKMAMIŞTIR	30 - 142
5. HADİSİ ŞERİFLER	143 - 145
6. VEDA HUTBESİ	146 - 149
7. Mehmet Akif Ersoy, TEVEKKÜL NEDİR?	150 - 152
8. Envar Behnan Şapolyo, PEYGAMBERLER TARİHİ'NE GİRİŞ	153 - 177
9. Mehmet Akif Ersoy, TERAKKİNİN SIRRI	178 - 181
10. Niyazi-yi Mısırî Hz., İKİ ŞİİR, ÜÇ NOKTA	182 - 185
11. YAKARIŞ	186 - 187
12. İMAMI ALİ HZ.'NİN MİSİR VALİSİNE MEKTUBU	188 - 209
13. Şemsi, KAPINDAN AYIRMA	210
14. BİR İNSAN KAZANMAK	211 - 216

15. Şem'i,
PADIŐAH MIHMAN OLMAZ ..... 217 - 218
16. Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz.,
TEFVİZNAME ..... 219 - 224

"Bugün Allah için ne yaptın?"

– Hz. Ömer-i Faruk (R.A.)

ÖNSÖZ

İnsanoğlunda birçok akıllar mevcuttur. Bunlardan en önemli olan iki tanesi, Akıllı Selim ve Akıllı Maişet'tir. Akıllı maişet, reformlara yer tanır. Fakat akıllı selim sabit olup, Kainat'ın Kitabı Kur'anı Kerim'in maiyetinde hareket eder.

Bunun bir örneği de, "*hayrihi ve şerrihi*"dir. Şer, nefsanî olduğu için daima tefrikalara düşürür. Hayır ise Allah'ın emirlerinden ayrılmaz, sabit kademdir.

Karanlık bir gece ile, güneşi örnek verecek olursak, güneşin doğmasıyla bütün karanlıklar bozguna uğrar, ortadan kalkar. Aynı şekilde Peygamber Efendimize de Kur'an-ı Kerim indirildikten sonra, bütün hurafeler ve yanlış inançlar dağılmış, yok olmuştur.

Tevrat, Zebur ve İncil'e sonunda reform girmiştir. Kâinatın Kitabı olan Kur'anı Azimüşşan ise, reforma yer bırakmamıştır. Bütün insanlığı Kur'an'a davet etmiştir.

Kur'anı Azimüşşan, 1400 küsur yıl öncesinden bugüne kadar insanların bütün haklarını vermiştir. O, demokrasinin ta kendisidir.

Bu konunun anlaşılmasına yardımcı olacağı ümidiyle, elinizdeki bu küçük eseri çeşitli kaynaklardan derledik, bir araya getirdik. Burada reforma karşı, hep ayet ve hadis ile cevap verilmiştir. İsbet ettiysek, kendimizi bahtiyar sayacağız. Bir kusur bulunursa, bunun da bağışlanmasını rica ederiz.

Allah'ın insanlar için bahşettiği tabiat âlemindeki bitkileri ele alalım. En ömürlü bir çınar ağacından, en zayıf bir gül bahçesine, bir kır çiçeğine kadar hepsinin zuhuratı, Cenabı Hak'kın ilâhi takdiri iledir. Bunun temeli topraktır, ona kuvvet veren de sudur. Su, yağmur olmasa, toprak ne yapar? Toprak olmasa su ne yapar? İkisi bir araya gelerek, başta insan olmak üzere hayvanata, nebavata, Allah'ın emriyle yardımcı olur, hizmet eder.

Âdemoğluna bakarsak, gerek boy, gerek beden, gerekse isim açısından olsun, parmak izine varıncaya kadar hepsi tektir, birdir, ayrı ve benzersizdir. Hayvanlar âlemine bakarsak, insanlık âlemine yardımcıdır ve onlar da ayrı ayrı, çeşit çeşittirler. Bitkiler âlemine bakarsak, ilk bakışta hepsinin rengi yeşildir. Fakat o yeşil renkten, hangi rengin çıkacağını bilemeyiz. Bir gül bahçesini, bir kır çiçeğini ele aldığımızda, kırmızı, sarı, ... envai çeşit renkler çıktığını görürüz. İşte bütün bunları tertip eden, düzenleyen, ancak Cenabı Allah'tır.

Bunu, bilene ve bilmeyene bir misal olarak anlattık. Tefekkür kısmı, bilgi kısmı, irfanınıza aittir. Allah yardımcımız olsun.

Din alanında reformu okurlarımıza takdim edebilmek için, reforma ait yazıları buraya aldık. Diğer konulara ait yazılarla da, kitaba bir renk kattık, süsledik, çeşitli misaller verdik. Ortaya zengin bir sofraya da dilerseniz, bir çiçek bahçesi çıktı. Türkçeye uygun olmak şartıyla, yazıları sadeleştirdik ve kolaylaştırdık.

Tarif bizden, hidayet yüce Allah'tandır...

(Yazanlar: Kemal Usta, Şamil Agun, Şerif Onaran. Yardımcı: Metin Beynam. Kontrol: Hacı Ahmet Kayhan.)

Hacı Ahmet KAYHAN

Mayıs 1991

(Malatya'nın Pötürge ilçesi Aktarlar Köyü,
Âli İsmail oğullarından Ali oğlu Hacı Ahmet Kayhan.)

[Motif, s. 7]

Bismillahirrahmanirrahim.

1. İSLAM DİNİNDE REFORM OLABİLİR Mİ?

Dinin Mahiyeti

Din, Allahu Teâlâ tarafından vâz olunmuş bir kanundur. İnsanlara saadet yollarını gösterir, onların saadete erişmelerine rehberlik eder, yaradılışlarındaki gaye ve hedefi, Allâh'a ne sûretle ibadet yapılacağını bildirir. İnsanları (kendi arzularıyla dini kabul eden akıl sahiplerini) hayrolan işlere sevk eder.

Bu ilâhi kanunu peygamberler vahiy suretiyle Cenabı Hak'tan alarak insanlara tebliğ etmişler ve söylemişlerdir. Binâenaleyh din, peygamberlerin ilâhi vahye dayalı bildirimleri olup onun gerçek koruyucusu, Allahu Teâlâ'dır. Peygamberler din ve şeriat vâz edemezler. Onların vazifeleri, sadece dini hükümleri tebliğ etmektir. Onlara din ve şeriat kurucu denilmesi hakikat değil, mecazdır.

Tabii Din Namıyla Ortaya Atılan Esasların Kıymeti

Son asırlarda bazı filozoflar tarafından "Tabii din" namıyla birtakım esaslar ve ilkeler ortaya konulmuştur. Fransız filozoflarından Jan Jak Ruso (Jean Jacques Rousseau, 1712 - 1778), Ernest Renan (1823 - 1892), Jül Simon (1814 - 1896) ve bunların emsali birçok

filozoflar, hıristiyanlığın almış olduğu hurafeli şeklin düşünün beyinleri tatmin edemeyeceğini görerek, vicdanların din ihtiyacını, cemiyetin ahenk ve düzenini temin için tabii din namıyla birtakım esaslar vâz etmişler ve insanlığın saadetini temin için böyle bir dinin lüzumuna inanmışlardır.

Ancak bu esaslar, hiçbir zaman hakiki dinin ulvi mahiyetine sahip olamazlar. Onlar nihayet birer felsefi meslekten başka bir şey değildir. Esasen insanlar tarafından uydurulacak bir din, veyahut vücudunda getirilecek bir felsefe sistemi, hiçbir zaman insanlığın hidayet ve saadetini temine kâfi değildir. Çünkü vahiy ve ilhama dayalı olmayan, kökleri o ulvi kaynağa dayanmayan, oradan fişkırmayan bu gibi şeyler, insanların ruhlarının derinlerine nüfuz edemez, kalplere asla hâkim olamaz. Muhtelif milletler içinde yetişen en büyük düşünürlerin asırlardan beri ilâhi dinlere sarılmaları ve onları kabul etmeleri, bu dinlerin esas itibariyle ilâhi vahye dayalı olmasının en açık delillerindendir.

Binâenaleyh, ahlakın en sağlam dayanağı dindir. Din olmadıkça fertlerde yüksek ahlak ve faziletten eser görülemez. Böyle fertlerden teşekkül etmiş olan bir toplumun intizam ve ahengi de olamaz. Dinin yerini hiçbir şey tutmaz.

Beşeriyet İçin Dinin Lüzumu

Din, toplumun düzenleyicisi olması açısından insanlık için gerekli bir kurumdur.

Bu kurum, ne kadar yüksek temellere, ne kadar derin hikmetlere dayanırsa, lüzumu da o nisbette artar. Alman filozofu Şopenhavr (Schopenhauer, 1788 - 1860)'ın pek güzel tasvir ettiği üzere, hayat, hırs ve arzudan ibarettir. İnsan da tabiatı bakımından, hırs ve arzunun esiridir. Böyle olan insanlar arasında toplumsal hayatın teşekkülü, karşılıklı güven ve sevginin tesis edilebilmesi için, ferdin

ferdî arzularına, nefsanî ihtiraslarına hâkim olması lâzımdır. Böyle olmadıkça toplumsal bir hayat yaşayamaz, medeni olamaz. Yaratılış açısından ihtiraslarına bir sınır olmayan insanlar, bu ihtiraslarını ılımlı bir şekilde sokacak bir zabıtaya muhtaçtırlar ki, bu da dindir. Dinî zabıta olmasaydı, insanlar arasında ahlaki ve hukuki zabıtalardan yerleşmesi imkânsız olurdu.

Din, fertleri, mukaddes duygu ve alışkanlıklarla birleştirerek hem milli vicdanı vücuda getiren bir etken, hem de toplumların yükselmesi ve gelişmesi için zorunlu bir kurumdur. Çünkü hak dinî ahlaki fazilettir, adaletin ilîğidir.

Gerçekten, bugünkü felsefeye göre ahlak, hürriyetimizi güzel kullanma ilmidir. Bu telakkiye göre de ahlak ilmi, vazife ilminden ibaret oluyor. Vazife ise hayrın işlenmesi demektir ki, bunun oluşmasına fazilet deriz. Görülüyor ki, fazileti telkin edip onaylamak açısından, ahlak ile din birdir. Din, insanları birtakım görevlerle yükümlü tutmak bakımından insan hürriyetinin iyiye kullanılma usullerini tayin ettiği gibi, iyiyi emir, kötüyü yasak etmesi suretiyle de fazileti telkin etmektedir. Ahlakın herhangi bir toplum için lüzumunda şüphe olmadığından, gayesi ahlaki fazileti yerleştirmek, hürriyetin iyiye kullanımını temin etmekten ibaret olan dinin lüzumunu, bu suretle de tahakkuk etmiş oluyor demektir.

Din, insanlık üzerinde çok kuvvetli, etkili bir hâkimdir. Çünkü kaynağı kudsidir. Bu itibarla cemiyetin ahengini korumak için, din zaruri bir etkidir. Dini zabıta insandan hiçbir vakit ayrılmayan, nerede ve ne zamanda olursa, onu daima nezaret altında bulunduran bir hâkimdir. Bu hâkim, vicdanlarda en tesirli bir etken olduğundan, insanı gizli ve açık her türlü fenâlıklardan alıkoyacağı gibi, her nevi iyiliklere de sevk eder.

Din sayesinde, İlâhi İlmin gizli ve aşikâr her şeyle ilgili olduğunu bilen insanda, kuvvetli bir irade hasıl olur. Böyle kuvvetli bir irade ve onur sahibi olan dindar fertlerden oluşan toplumlarda, sürekli bir nizam ve ahenk bulunur.

Bilim felsefesi uzmanlarından Aleksî Bertrand, "İtikat sahibi kimselerde mevcut olan iman, ahlak için pek kıymetli bir dayanaktır ve bu nokta, asla şüphe edilecek bir nokta değildir. Dini ahlakın aynı zamanda bir ahlak felsefesi olduğunda da şüphe yoktur" ifadesiyle, bu hakikati itiraf etmektedir.

Beşeriyet için dini ahlakın önem ve lüzumu pek büyüktür. Bir millet için ahlakın çöküşü kadar müthiş bir felaket yoktur. İngiliz filozoflarından meşhur Herbert Spenser'in "Ahlaki emirler, mukaddes oldukları beyan olunan kaynaklarında sahip olmaları lâzım gelen hüküm ve kuvveti bugün kaybediyorlar. Dini ahlakın bu suretle çöküp yok olmaya yüz tutması kadar müthiş pek az felaket vardır" yolundaki yakınması, ne kadar haklıdır!.. Hulasa Din, her türlü ahlaki faziletin, hem kaynağı, hem de yaptırım gücüdür. Ahlak yasalarının geçerliliğinin sağlanması, ahenginin korunması için yaptırım gücü, ancak kudsi bir esasa dayalı olan dindir.

Dinsizliğin toplumsal neticelerini nazarı itibara almak da, insanı dinin gereğini itirafa mecbur eder. Dinsizlik evvela ahlak, sonra hukuk fikirlerinin kaybedilmesi sonucunu doğurmaktadır. Çünkü, din olmadığı takdirde ahlak için bir yaptırım gücü kalmadığından, dinsizlik her türlü kötülüğün yayılma ve genişlemesine ve neticede ahlak fikrinin kaybı, toplumun çözülme ve tükenmesine sebep olur. Dinsizlik, aynı zamanda hukuk fikrini de yıkar.

Dinsizlik, toplumların da yıkılmasını gerektirir. Çünkü toplum fertleri arasında ahlaki uyum, ancak cemiyeti teşkil eden fertlerin itikat ve duygularının ortak olmasıyla hasıl olur. Din ortadan kalkınca, tabiatıyla bu uyum da son bulur.

Dinin, toplum hayatının zorunluluklarından olduğu ve insanların dinsiz olarak bir toplum halinde yaşayamadıkları, Fransız Devrimi hengâmesinde görülen durumlar ve oluşumlarla, kesinlikle ortaya çıkmıştır. Hıristiyanlığa giydirilen hurafeli şekil, sonraki yüzyıllarda bilimsel zihinleri tatmin edememeye başlayınca, vicdanların din ihtiyacını, cemiyetlerin ahenk ve düzenini temin için, bazı düşünürler tarafından *Tabii Din* nâmıyla bir *din* vâzına kalkışılmış olması, insan toplumlarının dinsiz kalamamasından ve dinin, toplumsal hayatın zorunluluklarından olmasından kaynaklanmıştır. Gerçekten, din fikrinin kalktığı gün, insan toplumlarının iflas ederek amansız ve akibeti meçhul bir anarşiye sürükleneceğinde şüphe yoktur. Din, gerek fertlerin, gerek ailenin ve gerekse cemiyetin saadeti açısından, insanlık için en vazgeçilmez ve en lüzumlu bir toplumsal kurumdur.

Vicdan, Dinin Yerini Tutabilir mi?

Bazı filozoflar vicdanın din makamına kaim olabileceğini söylemişlerse de, bu doğru değildir. Evet, insanlarda doğuştan bir istidat vardır. İyiyi kötüden, hayrı şerden ayırt etmek, insanda fitrîdir. Fakat *vicdan* dediğimiz bu istidat, eğitim ve öğretim ile olgunlaşacağı gibi, kötü alışkanlıklarla, fenâ muhitlerin kötü telkinleriyle körleşeceği ve hatta büsbütün yok olabileceği de şüphe götürmez bir hakikattir. Bu fitri istidadın herkeste aynı derecede tecelli etmemesi, buna en büyük delil değil midir? Ufak bir şefkatsizlikten, ufak bir suçtan üzülen insanlarla, ebeveynini boğazlayan ve hatta evlatlarını diri diri mezara gömmüş olan insanların hâline ne diyeceğiz? Evet, dünyada öyle caniler görülüyor ki, kendilerinde hasıl olan kötü alışkanlıklar neticesinde, vicdan denilen his büsbütün sönüp gitmiştir. Jan Jak Ruso'nun şu sözleri ne kadar mühimdir: "Vicdan, bir İlâhî ve yanılmaz yol göstericidir... Fakat bu rehberin mevcut olması kâfi değildir, bunu

taniyabilmek ve takip eylemek lâzımdır. Bu rehber her kalbe karşı durumu bildirdiği halde, onu işitenler neden bu kadar az bulunuyorlar? Çünkü, bize o, tabiat diliyle söylüyor. Halbuki, bu lisanı bize her şey unutturuyor."

İyi vicdana sahip olabilmek için iyi bir din terbiyesi almış, ahlaken çok yükselmiş, terbiyeli muhitlerde yaşamış olmak lâzımdır. Binâenaleyh, yalnız başına vicdan, insana ne yaratılış gayesini bildirir, ne gideceği yolu gösterebilir, ne de hayır ve şerri ayırt edebilir. Aynı zamanda hak ve vazifenin, hayır ve faziletin kâfi derecede ne ölçüsü, ne de doğrulayıcı kuvveti olamaz. Vicdan, sapkınlığa düşmemek ve yolunu şaşdırmamak için kendisine yol gösterecek bir rehberle muhtaçtır ki, o da *İlâhî Vahiy*'dir; Din'dir.

Hakiki bir din terbiyesi almış, bu terbiyeden az çok istifade etmiş insanların vicdanlarıdır ki, kendilerini tamamen fenâlıktan alıkoyarak fazilet yoluna sevk edebilir.

Din Beşeriyetle Doğmuş ve Onunla Devam Edecektir

Tarihin ve insanlık durumunun incelenmesi açık bir surette gösteriyor ki, din fikri, insanla beraber doğmuştur. Çünkü, tarihi asırların hiçbirisinde bundan haberi olmayan bir millete tesadüf edilemiyor. Nerede insan varsa, orada bir çeşit iman ve ibadet mevcut olduğu, incelemelerle anlaşılmıştır. Hatta tarihten evvelki zamanlarda yaşamış olanlarda bile din fikrinin, dini hislerin varlığı inkâr olunamaz bir hakikat olmuştur.

Bundan da anlaşılıyor ki, din, insanlığın gereklerindedir. Beşeriyet yaşadıkça din de ebediyen yaşayacak, fikrin, idrakin, düşünce ve anlayışların yükselmesiyle din fikri, daha ziyade ve daha

esaslı bir şekilde kuvvet bulacaktır. İngilizlerin büyük filozoflarından Herbert Spencer (H. Spencer, 1820 – 1903) gibi doğa yasalarını tetkik edip kavramış olan filozofların: "İlmin ilerlemesi daha açık bir surette ispat ediyor ki, hakikatini anlamadığımız ve anlayamayacağımız bir Mutlak Vücut vardır. Evvelini ve sonunu tasavvur edemediğimiz bu ebedi kudret, her yerde tecelli ediyor ve her şey ondan zuhura geliyor" demeleri de, bunu doğrular.

Filozof Sabatier diyor ki: "Dinler, gayet kuvvetli bir ağaç gibi, insanlığın geçirdiği inkılapların hepsinde hayatını korumuş ve koruyacaktır. Gerçekten, bu ağacın meydana gelen saçakları binlerce defa kesilmiştir; lâkin esas kök, daima dallar yetiştirmekten asla geri kalmıyor. Zaman geçmekle onun kaynağı kurumak şöyle dursun, tersine felsefi fikirler ve hayatın acı tecrübeleri gibi iki etkenin tesiri altında, o menbain gittikçe derinleştiğini, genişlediğini görmekteyiz. Binâenaleyh, insani hayat diyanetle başlamış olduğu gibi, diyanetle kuvvet bulacak; diyanetle nihayetlenecektir."

Büyük filozofların bu yoldaki şahitlikleri de ispat eder ki, din fikri, insanlığın zorunlu ihtiyaçlarındandır. Beşeriyet yaşadıkça, din de daha sağlam bir surette devam edecektir.

Dinin Kaynağı Nedir? Aklın Vazifesi

İnsanlıkla beraber doğmuş olan din, insanların sonradan icat ettikleri bir şey değildir. Din hissi, esasen insanın yaratılışında mevcut bir hakikattir. İradesi, bütün mevcudat üzerine hâkim bir Allah'ın varlığını, hayır ile şerrin, fazilet ile reziletin ayrı ayrı şeyler olduğunu anlamak ve tasdik etmek, insana mahsus ruhi ve fitri bir özelliktir. İnsan doğarken bununla beraber doğmuştur. Bu açıdan diyebiliriz ki, dinin kaynağı insanın yaratılışıdır. Akli selimdir. Ancak, insanlarda fitraten mevcut olan bu fikir ve akide, İlâhi Vahye mazhar olan

peygamberler tarafından takviye olunmuş, bu peygamberlerin İlâhi Vahye dayalı tebligatı, insanların yolunu aydınlatmış ve bu mürşitlere tâbi olanlar hidayeti bulmuşlar, bunların gösterdiği yolu bırakanlar da sapkınlığa düşmüşler, nereye gideceklerini şaşırıp kalmışlardır. Binâenaleyh İslam inancına göre dinin kaynağı, "Vahiy ve Nübüvvet" dir. Vahiy ve peygamberlik ise bir hakikattir; tarihen sabit bir şeydir. Ancak vahiy ve nübüvvet olmasaydı, insanın akli seliminin, din ve şeriati idrak edip edemeyeceği üzerinde birkaç mezhep vardır.

Mûtezile'ye göre akıl, dini esasları kat'i surette anlayabilirdi. Eş'ariyye'ye göre akıl, yalnız ilâhi kitapları anlamaya bir alettir. Binâenaleyh, vahiy ve nübüvvet olmaksızın, akıl, din ve şeriati anlayamaz. Hanefilere göre, akıl, Allah'ın varlığını ve diğer İlâhi kemalleri idrak edebilir. İnceleme ve çıkartım ile bunu anlamak, insan aklının özelliklerindedir. Onun için bununla yükümlüdür. Fakat bundan başka dini ve şer'i hükümleri anlamak, İlâhi hitaba muhtaçtır. Kısacası: Dinin akla uygun ve insan yaratılışında mevcut olduğunda bütün İslam mezhepleri müttefiktir. İhtilaf ettikleri nokta, akıl ve fitratın müstakil birer kaynağı olup olmadığıdır.

Dinin beşerde fitrî olması, bugün dinlerin felsefi tetkikleriyle de sabit bir hakikattir. Dinler tarihi yazarlarından Maks Müller (Max Müller, 1823 – 1900) de derin ve esaslı bir tetkik neticesinde dinin, insan ruhunda fitrî bir özellik olduğunu ispat etmiştir. Dinler Tarihi âlimlerinden Benjamin Konstant'ın şu sözleri de, derin bir hakikati ifade etmektedir: "Din, insanlık tarihinde en fazla hâkim olmuş bir etkidir. Dini hayat, tabiatımızın ezeli bir vasfi ve ondan ayrılmayan bir özelliktir. İnsanın mahiyeti düşünülünce, zihne derhal bir de din fikrinin gelmemesi mümkün değildir." Binâenaleyh; "Din"i, korku ve ümit veyahut herhangi bir vasıta ile sonradan arız olmuş bir şey gibi göstermek, delaletten, sapıklıktan başka bir şey değildir. Evet, Volter (Voltaire) ve emsalinin ileri sürdükleri bu fikri kabul etmek; cemiyetin

bekaasına hizmet eden ahlaki, hukuk ve toplum kurallarını doğurmuş olan dinlerin, bir vehim ve hayale dayalı; ve başlangıçtan bugüne kadar geçmiş olan bütün insanlığın da aldanmış ve aldatılmış bir sürü saf varlıklar olduklarını kabul etmek demektir. Bu ise insanlık tarihine karşı fikri bir sapkınlıktır. Hakikat şudur: Aldanmış veya aldatılmış olanlar, beşeriyet değil, belki insanlık tarihini daimi bir aldanma şeklinde göstermek isteyen Volter ve emsali gibi kötü niyetli sapkınlardır.

Bir Dinin Tabii Olabilmesi İçin Aranılacak Şartlar:

Müslümanlık tabii bir dindir. Bazı düşünürlerin lüzumuna inandıkları Tabii Din, Müslümanlıktan başka bir şey olamaz. Çünkü bir dinin tabii ve evrensel olabilmesi için, onun itikadi, ahlaki ve toplumsal hükümlerinde yaradılış ve tabiatla çatışacak hiçbir şeyin bulunmaması lâzımdır. Aynı zamanda bütün milletlere gönderilmiş olan dinleri ve kitapları da tasdik etmeli ve asrın bütün ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir. Halbuki, inceden inceye tetkik edilirse, görülüyor ki, semavi dinler içinde bu şartları toplamış olan ancak İslam Dini'dir. İslâm'ın itikadî hükümleri içinde, aklın ve tabiatın hükümlerini değiştirecek hiçbir şey yoktur. Onun itikadı, harikalar üzerine değil, akıl ve apaçıklık üzerine kurulmuştur. Pozitif ilimlerle, asrı fikirlerle asla çelişmiyor ve çatışmıyor.

İslam'ın ahlak esasları, en salim ve en gelişmiş bir felsefeye meydan okuyacak kadar sağlam ve yüksektir. Diğer hükümleri de böyledir. İslam'da aklın, ilim ve hikmetin çok yüksek bir mevki vardı. Hürriyet ve hukukta eşitlik esaslarını, en sağlam bir surette tespit etmiştir. Efsane ve hurafelere, evham ve kuruntulara inanmaktan men eder. Hayata düzen, fikre yükseklik verir. Bütün hükümleri, kolaylık

üzerine kurulmuştur. İslam'ın en büyük düşmanı cehalet, hurafeler, istibdat, baskı, zulüm ve haksızlıktır.

İslam, daima adaleti, ilim, irfan ve hüner sahibi olmayı emreder. İşte böyle en yüksek ve insani hükümleri taşıdığı içindir ki, tabii ve umumi (genel) din, ancak *Müslümanlık*'tır diyoruz.

2. İNSAN VE İMAN

"İnsan iman etmesi için yaratılmıştır. Onu inançsızlığa yönelttiniz mi, suyu tersine akıtırsınız. Toplumlar, fertlerin vicdan ahengi dengeleriyle kurulur ve yürür. Onların vicdan ahengindeki ortak cereyan, *inançtır*." Bu söz, inançsız toplumların da dağılıp parçalanmalarının kaçınılmazlığını belirterek, inancın önemini vurgulamaktadır.

İnsanoğluna Allah'ın istek ve iradesi içinde, halkı yönetmek ve yönlendirmek amacıyla ne zaman bir peygamber gönderilse, insan mesajın öz değerine bakıp onu kabul edeceğine, Allah'ın elçilerinden olağanüstü deliller, mucizeler istemiştir. Bu, insanoğlunun imana, inanca ulaşmada ne denli zor geçitlerden geçeceğine, doğru yolu bulmada nefsiyle girişeceği mücadelenin önemini ortaya koymaktadır. Oysa peygamberlere Allah tarafından bir güvenname olarak verilen olağanüstü olaylar, alametler, harikalar, mucizeler, Allah'ın kendisi tarafından yapılmaktadır. İnsanoğlu bu ince noktayı hatırlayarak, peygamberlerin de Allah'ın kulu olduklarını ve Allah Resûlü'nün "En büyük derece, Allah'a kulluk derecesi'dir," diye buyurdıklarını unutmaması gerekir. Böylece Allah'a, kitaplarına, resûllerine iman konusunda hiçbir tereddüde düşmeden inanmanın mutluluğuna ermesi gerekmektedir. Allah'ın varlığına, birliğine inanan her insan, son İlâhi Kitap'a, Kur'an'a ve son Peygamber olan Resûlullah'a kayıtsız şartsız inanır. "Onlara yetmez mi, biz sana (Ey Muhammed) indirmiş bulunuyoruz ki, sürekli onlara okunup duruyor. Mutlaka onda bir rahmet ve hikmet var, iman edecek bir kavim için" (29:51) ayeti kerimesinde belirtildiği gibi, imanın eksiksiz olarak kazanılması için, Allah'ın son mesajı olan Kur'anı Kerim'in iyi anlaşılması, iyi

öğrenilmesi, onun hükümlerinin noksansız ve doğru olarak uygulanması gerekir. Zariyat suresinin 56. ayetinde belirtildiği gibi, "İnsanın yaratılmasının hikmeti, Allah'ı tanıyıp ona ibadet ve kulluk etmektir." İnsana evrende yücelik kazandıran, Allah inancı ve Allah sevgisidir. Bu ise en üstün yanımızdır. İnsana bu kutsal yanını öğreten, onu bütün çıkmazlardan çıkartan, insanı en değerli yaratık haline getiren de, Resûlullah Efendimiz'dir.

Allah'ın sanatını, insan oluşumuzun üstünlüğüne yakışanı derin bir duyarlılıkla seyreder, her an ona şükrederiz. Bütün evrenlerin en üstün yaratılmışı olan Resûlullah Efendimizin, bu son İslam Peygamberinin en büyük mucizesi olan Kur'anı Kerim'in yolunda ve Peygamber Efendimizin sünneti seniyelerinin ışığında, akılcı, bilimsel ve tam bir imanla, müslüman oluşumuzun şükürünü yaşarız.

Yalnız İslam âlemi değil, hıristiyan, putperest, ateistlerden de birçok düşünür, âlim, bilim adamlarının, Allah'ın varlığı, birliği, Resûlullah'ın büyüklüğü, Kur'anı Kerim'in erişilmez üstünlüğü hakkında pek çok araştırma, inceleme ve düşünceleri vardır. Bunlardan çok sınırlı bir parçası özetlenerek aşağıya alınmıştır. Tam bir imana erişememiş, İslam'ın yüceliğini daha anlayamamış kalplerle belki bir uyarı olur. Hidayet Allah'tandır.

Kant: Görülen her varlık, görünmeyen yaratıcının gölgesidir. İnsanlar gerçeği görmek zorundadır. Fakat Allah'a imanda zaaf gösteriyoruz. Tıpkı güvercinin uçmak için, onu uçuran havayı itmesi gibi.

Oscar Wilde: Uzun yıllar inkârcı tutumundan bunalımlara girmiş, ölmeden önce bir dostuna yazdığı mektupta şöyle demiştir: "Şimdi çok mutluyum... Tanrı'ya inanıyorum. Meğer O'nu fikir bunalımları içinde tartışmak ne cinnetmiş, ve O'na inanmak, teslim olmak ne güzelmiş..."

Dr. A.H. Cronin: Kâinatı, onun sırlarını, nizamını, inceliklerini, büyüklüğünü, parlaklığını düşündüğümüz zaman, elbette yaratıcı bir İlâh da düşünmemiz gerekir. Âleme bak ve araştır. Hayatın seyrini ara. Kapalı bir muamma ve derin bir sırı karşılaştıracaksın. Bunun yokluktan çıkması mümkün değildir. Çünkü, yoktan bir şey çıkmaz.

Sir James Jeans: Büyük bir astronomdur. O da şöyle diyor: "Yıldızların nizamını, tesadüfün kurmasına imkân yoktur."

Abraham Lincoln: Göğe bakıp da kâinatın azametini gördükten sonra, Allah'a inanmayana hayret ederim...

Laplace: Güneş sistemindeki gök cisimlerini, bunların kesafetini, çaplarını, yörüngelerini koyan, gezegenlerin güneş etrafında, uydularının da gezegenler etrafında dönüş zamanlarını sınırlayan kudret, Allah'ın istemesine bağlı kudret, devamlı bir düzendir ki, bunun rastlantıya bağlı olması imkânsızdır. Allah'ın varlığı, kesin ve tartışmasızdır.

Prof. Finkelstein: Büyük bir fizyologdur. Der ki: "Zekâ, kendini idrak edemez. Son noktasındaki idraki de idrak edecek bir zekâ lâzım. Ancak bizden üstün evren zekâsı bu sırrı çözebilir. Zekâdan üstün bir kuvvet, Tanrı'nın kendisidir."

Einstein: Sonsuz boyutları bilmedikçe, Tanrı görünmez ve bilinmez. Ancak o vardır. Ve insanları evrende bir görevle yaratmıştır.

Dirac: Evren çok üstün bir matematik nizam içindedir. Bu nizam, yaratıcının üstün bilincinde şekillenir.

Edison: Hiçbir keşif, otun toprağı yarıp çıkması kadar üstün olamaz. Zira otu Allah yaratmıştır.

Schwartz: Allah, evrenin her zerresinde gizli, kendinden kaçılmayan bir ahengin ruhudur...

Fermi: Nükleer matematikçidir. Allah'ın atom matematiğine hayran olmuş, nükleer matematiği kurmuştur. Diyor ki: Gerçek bir bilinmezi çözmek için, onun bilinçle kurulduğundan yola çıkarak, mantık silsilesini kurarak, çözüme gidilebilir. Bu da tek yaratıcı Allah'ın varlığının kanıtıdır.

Heisenberg: Bilinmeyen nükleer bilinç, tüm fizik problemlerini çözdürüyor. Bu güç de yalnız Allah'tır.

Brogli: Evrenin yaratıcısı olan Allah, Kuant'ı seçti.

Sokrat: Gözlerin en yüksek noktada evreni seyrettiğini, yaratılıştaki hikmeti görmüyor musun? Büyük Yaratıcı, her hadisede sanat ve intizamı ile kendini haykırıyor. O olmasaydı, ağız, besinlerin çıkış noktasına yakın olurdu. Ben görünmeyen mutlak yaratıcıya inanıyorum...

Daha binlerce bilim adamı, düşünür, kâşif, alim, yazar, devlet adamı vb. kişiler de Allah'ın varlığı, birliği üzerinde tartışmasız bir inanç sahibidirler. Ne var ki sıradan bilim adamlarının bazıları da, yarı aydınlardan inançsızlarla el birliği ederek, Allah'ı inkâr etmeyi bir üstünlük sayarak, inananları ibadetlerinden dolayı suçlayarak sapıtmışların öncüleri olmaktadır. Bizim dileğimiz, Allah'ın izni ile onların da doğru yolu bularak, hem kendilerinin, hem de çevrelerinin aydınlığa, mutluluğa, huzura ve Allah'ın ilmine ulaşmalarıdır.

Resûlullah Efendimiz ve Kur'an-ı Kerim hakkında Hıristiyan âleminin önde gelen düşünür, bilim adamı, tarihçi, fizikçi ve matematikçilerinden bazıları da şöyle demektedirler:

Geçen yüzyılın en büyük düşünürlerinden olan Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyişi ve Düşüşü* adlı eserinde der ki: "Muhammed'in getirmiş olduğu yeni inanç, belirsizliğin şüpheciliğinden arınmış ve Kur'an da Allah'ın birliğine muhteşem bir tanıktır." Bu

açıklamaları ile hem Resûlullah'ı, hem de onun mucizesi olan Kur'anı onaylamıştır. Gene geçen yüzyılın en büyük düşünürlerinden olan Thomas Carlyle ise, *Kahramanlar ve Kahramanperestlik* adlı kitabında, "Peygamber Olarak Kahraman" adlı bölümde Resûlullah hakkında şöyle der: "Böyle bir kişinin sözleri, doğanın kendi yüreğinden dolaysız gelen bir sestir. İnsanlar her şeyden daha fazla ona kulak vermelidir. Diğer bütün şeyler, onun karşısında boş sözdür. Başka bir deyimle Muhammed'in konuştuklarıyla karşılaştırıldığında, o sözler boş, anlamsız, gerçek dışı ve saçmalıklardır." Kur'an'a ve Muhammed'e gönül veren bu büyük düşünür, Kilise'nin baskı ve teröründen dolayı bir Anglikan hıristiyanı gibi gömüldü. Büyük bir hıristiyan misyoneri olan Rev. R. Bosworth Smith ise, *Muhammed ve Muhammedizm* adlı kitabında, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed hakkında müspet yönde tanıklık etmek zorunda kalır. Der ki: "Muhammed öğrenim görmemiştir. Okumayı ve yazmayı bile doğru dürüst bilmez. Buna rağmen O öyle bir kitabın yazarıdır ki, yasaların şifresidir. Ortak duaların tek kitabıdır. Bir rehber ve insanlığa yol göstericidir. Bütün bu özellikler, bu kitapta yazılıdır. Günümüzde yaşayan tüm insanların altıda biri tarafından, usul ve üslup sadeliğinin bir mucizesi olarak hürmet ve saygınlıkla kabul edilir. O, Muhammed'in mucizesidir. Ve Allah'ın O'na verdiği gerçek ve büyük bir mucizedir." Böylece İslamı, İslamiyeti nasıl gördüğünü de açıklamış olmaktadır.

Ünlü yazar ve tarihçi Fransız Lamartine de, *Türklerin Tarihi* adlı eserinde, Peygamber Efendimiz için beğenilerini şu sözlerle özetlemektedir: "Filozof, hatip, peygamber, kanun koyucu, savaşçı, fikirlerin fatihi, akla uygun inançların, soyut dinlerin yenileyicisi, yirmi dünyevi ve bir kutsi imparatorluğun kurucusu; işte Muhammed, budur. Bütün örnek ve modelleri katarak, insanın büyüklüğü onunla ölçülebilir. Ondan daha büyük insan yoktur. Muhammed, gerçekten

en büyüktür. Bu, her türlü tartışmanın kesin olarak üstündedir." Böylece Resûlullah'ın yüceliğini dünyaya ilan etmiştir. Ne yazık ki, o da Kilise'nin terörüne boyun eğmiştir.

İslamiyetin adaletini ortaya koyan, yeryüzü dinler tarihi araştırmacısı, pedagog ve sosyolog olan John Davenport ise, *Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim* adlı eserinde diyor ki: "Müslümanlık, hiçbir zaman herhangi bir dinin esaslarına müdahale etmemiş, hiçbir vakit de bizdeki gibi bir Engizisyon kurmamıştır. Asla kimsenin dinini değiştirmeyi de hedef tutmamıştır. Müslümanlık kendini dünyaya takdim etmiş, ama kimseyi zorla din değiştirmeye, mahkemelerde yargılamaya ve engizisyon işkencelerine layık görmemiştir. Bu yüzden ve diğer bilimsel gelişmeler yönünden de Avrupa, müslümanlara çok şey borçludur. 'İnsanlar eşittir' fikrini getiren müslümanlığın uyarısı ile ve Haçlı seferleri sırasında yıkabildiğimiz derebeylikler, aristokratların zulmü ve bunların üzerine kurabildiğimiz hürriyetimiz bir yana, şu gerçeği de hiçbir Batılı unutmamalıdır. Batıda cehalet, karanlık hüküm sürerken, İslam'ın düşünür, âlim ve bilginlerinden yararlanarak, ilmin en önemli dallarında, fende, matematikte, tıpta ve hatta astronomide kazandığımız bilgileri, İslam bilginlerinden elde ettik. İbni Sina, İbn Rüşd, İbni Baytar, Ali Kuşçu, Farabi ve birçokları gibi. Bu bilginler eserleriyle Batı'ya yön vermiş, ışık tutmuştur. Hz. Muhammed'in "Şan ve şeref servette değil, irfandadır" anlamındaki sözleri de İslam âlimlerini, düşünürlerini, dünyanın her yanında ilim ve irfan araştırmaya yöneltmiştir."

Amerikalı psikanalist Jules Masserman, *Time* dergisinin 15 Temmuz 1974 tarihli sayısının özel köşesinde "Liderler Nerede" başlıklı yazısının içinde, tarihi şahsiyetleri incelemiş ve şu sonuca varmıştır: "Bütün zamanların en büyük lideri, Hz. Muhammed idi." Bir yahudi olarak, kendi peygamberi Hz. Musa'yı ikinci sıraya koymuştur. Bu ise çok dikkat çekicidir. Gene Amerikalı astronom,

tarihçi ve matematikçi olan Michael H. Hart, 572 sayfalık *Tarihte En Büyük Yüz Kişi* adlı kitabında, birinci sıraya Hz. Muhammed'i layık görerek, kendi kurtarıcısı olan Hz. İsa'yı üçüncü sıraya koymuştur.

Demek oluyor ki, aklın yolu birdir. Kur'anı Kerim, Allah kelamıdır. Resûlullah, Allah'ın son elçisi ve Kur'an, onun Allah katından vahiy yoluyla indirilmiş mucizesidir. İslam, son ve gerçek dindir. Akılcıdır, bilimseldir, her türlü zannın ötesindedir. Bizim yapacağımız şey ise, bir elimizde Kur'an, diğer elimizde mantık, Resûlullah'ın sünneti seniyelerinin ışığında inanmayanları, sapıklık ve dalalet içinde olanları İslam'a çağırmaktır. Şu ayeti kerimenin emrine: "Herkesi hikmet ve bilgelikle Rabbinin yoluna çağır" (16:125). Çünkü yüce Allah buyuruyor ki: "Biz seni hidayet ve hak dini ile gönderdik. Onu bütün dinlerin üzerine çıkarasın diye. Müşrikler onu istemese de." (61:9)

Allah'ın rahmeti ve bereketi hepimize olsun... Amin.

Dedeniz

AHMET KAYHAN

Dikkat edilirse, yukarıda zikredilen bilim adamları ve düşünürler, "Reform'a cevap vermiş olmaktadırlar.

Bize düşen, akli selim ve hoşgörü ile bütün insanlığa hizmet etmektir.

3. DUALARIMIZ

Dualarımız Niçin Kabul Olunmuyor?

Yüce Rabbimiz, ayeti kerimesinde, "Bana dua edin, size icabet edeyim" buyurmaktadır. Fakat birçok duamızın kabul edilmediği de bir gerçektir. Bunun sebebini büyük veli İbrahim Ethem Hazretleri'nden sorduklarında, şöyle cevap vermiştir:

- Kalbiniz on şeyden ölmüştür:
  - 1) Allah'ı tanırsınız ama, hakkını edâ etmezsiniz.
  - 2) Allah'ın kitabını okudunuz ama, onunla amel etmediniz.
  - 3) İblis'in düşmanlığını iddia edersiniz ama, ona tabi olursunuz.
  - 4) Resûlullah'ın sevgisini iddia edersiniz ama, onun izini ve sünnetini terk etmişsiniz.
  - 5) Cennetin sevgisini iddia edersiniz ama, onun için amel etmezsiniz.
  - 6) Ateşten korkuyoruz, dersiniz ama, günahlardan çekinmiyorsunuz.
  - 7) İnanırsınız ki, ölüm haktır ama, ona karşı tedbir almıyorsunuz.
  - 8) Başkalarının ayıpları ile meşgul olursunuz ama, kendi ayıplarınızı terk etmezsiniz.
  - 9) Allah'ın verdiği rızkı yiyorsunuz ama, Allah'a şükür etmezsiniz.
  - 10) Ölülerinizi gömersiniz, ama onlardan ibret almazsınız.

Dualarımızın Kabulü İçin:

- Besmele ile başlayınız.
- Başlarken ve bitirirken Yüce Rabbimize hamdü senada bulununuz.
- Resûlullah'a salavat getiriniz.
- Çokça tövbe ediniz.
- Saygı, sevgi, ümit ve korku ile dua ediniz.
- Kul haklarını ödeyiniz.
- Dualarımız genel olmalı.
- Kalp katılığı olmamalı.
- Beddua etmemeliyiz.

Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.

Başkalarının kusurunu örtmekte gece gibi ol.

Sehavet ve cömertlikte akarsu gibi ol.

Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.

Tevazu ve mahviyette toprak gibi ol.

Olduğun gibi görün, görüdüğün gibi ol.

Hz. Mevlana (Lokman Hekim)

Gerçek âşık olan kişi   Dağlar nice yüksek ise
İçer ağuyu nûş eder   Yol, onun üstünden aşar
Topuğa çıkmayan çaylar   Derviş Yunus yolsuzlara
Deniz ile savaş eder   Yol gösterir hem hoş eder.

Yunus Emre

Dua

Yaratan Yüce Rabbimiz, sana hamdü senalar olsun.

*Allahümme Salli alâ Seyyidina Muhammedin ve Alâ Ali Seyyidina
Muhammed ve Sellim.*

Bismillahirrahmanirrahim.

Allah'ım, lütfet ki gittiğimiz her yere barış götürelim. Bölücü değil, bağdaştırıcı, birleştirici olabilelim. Nefret olan yere sevgi, yaralanma olan yere affedicilik, kuşku olan yere inanç, ümitsizlik olan yere ümit, karanlık olan yere aydınlık ve üzüntü olan yere sevinç saçıcı olmayı, bize lütfet Ya Rabbi.

Kusurları gören değil, kusurları örtenlerden; teselli arayanlardan değil, teselli edenlerden; anlayış bekleyenlerden değil, anlayış gösterenlerden, yalnız sevimliyi isteyenlerden değil, *sevenlerden* olmamıza yardım et.

Yağmur gibi hiçbir şey ayırt etmeyip, aktığı her yere canlılık bahşedenlerden; güneş gibi hiçbir şey ayırt etmeyip, ışığıyla tüm varlıkları aydınlatanlardan; toprak gibi, her şey üstüne bastığı halde, hiçbir şeyini esirgemeyip nimetlerini herkese verenlerden olmayı bize lütfet. (Ki bu, Rahman sıfatına aittir.)

Alan değil, veren ellerin, affedici olduğu için affedilenlerin, Hak ile doğan, Hak ile yaşayan ve Hak ile ölenlerin ve sonsuz yaşamda yeniden doğanların safına katılmayı bize nasip eyle. Amin.

* * *

Allah'ım, Hz. Muhammed (SAV) ve O'nun hanedan ve yâranına olan Selamın, yarattıkların sayısınca, hoşnutluğun nisbetinde, arşın ağırlığınca, kelimelerin mürekkebi miktarınca olsun.

Allah'ım, bizi sana tevekkül edip gönül bağlayanlardan eyle. Bizler fakir kullarız, sen bizi zengin kıl. Bizler zayıflarız, sen bizi kuvvetlendir. Bizler günahkârız, sen bizi bağışla. Bizi razı olduğun din üzerinde sabit kıl.

Allah'ım, dünyada ibadet etme imkânını, günahlardan kaçma şuurunu, ahirette ise cennetini, cemalini görmeyi ve azabından selamette kalmayı diliyorum.

Ey her garibin sahibi, Ey her yalnızın gönüldaşı!

Benim hem dünyada hem ahirette dert ortağım ve yârim sensin.

Canımı müslüman olduğum halde al, nefsimi ıslah eyle. Dert ve şikayetlerin son durağı sensin. İsteklerin gayesi de sensin. Sen şu isteklinin gözyaşına merhamet et.

Rabbim, sen yegâne sahip iken ben kime sığınayım? Sen yegâne iyilik edici iken, ben kimden yardım bekleyeyim?

Allahım, razı olduğun şeyleri yapmayı bize nasip et. Sana olan ibadetimiz ile bizleri diri eyle.

Rabbim, duamı reddetme. Beni kendi güç ve kuvvetime terk etme. Acizliğime merhamet et. Fakirlik ve perişanlığıma acı. Bize layık olduğumuz şekilde muamele etme.

Yüzümüzü senden başkasına secde etmekten koruduğun gibi, ellerimizi de senden başkasına açmaktan korusun.

Allah'ım, Salat ve Selamın, Efendimiz Hz. Muhammed'e (SAV) ve onun Âl ve Ashabına olsun. Öyle bir salat ki, bizi her türlü korku, bela ve benzeri şeylerden kurtarsın. Bizi bütün ayıp ve kusurlardan, günah ve isyanlardan temizlesin ve bütün günahlarımızın affedilmesine sebep olsun. Âmin.

* * *

Allah'ım, azabından rızana, affına, senden yine sana sığınıyorum. Sen kendini yücelttiğin gibi ben seni yüceltemem.

Allah'ım, doğu ile batıyı birbirinden uzak tuttuğun gibi, beni de günahlardan uzak tut.

Allah'ım, sonunda küfür olmayan bir iman ve yakın, dünya ve ahirette şerefini kazandıracak bir rahmet ihsan et.

Allah'ım, bize bizimle günahlarımız arasında engel meydana getiren bir korku, cennete ulaştırarak bir itaat, dünya musibetlerini kolaylaştıracak bir inanç ver.

Allah'ım, hayatımı her türlü hayrın artmasına, ölümümü her türlü kötülükten kurtuluşa vesile kıl.

Allah'ım, korkmayan kalpten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten ve fayda vermeyen ilimden sana sığınırım.

Allah'ım, bizleri hidayette olan ve hidayete ulaştırılardan eyle.

Erzeli ömürden, cimrilikten, fakirlikten sana sığınırım.

Sana ibadet etmede, sana şükür etmede, seni zikir etmede bizlere yardımcı ol.

Allah'ım, sen affedicisin, affetmeyi seversin, bizleri de affet.
Âmin.

* * *

Ey evvellerin evveli, Ey ahirlerin ahiri, Ey sağlam kuvvet ve güç sahibi, Ey yardım talep edenlerin Rahmanı, Ey merhametlilerin Merhametlisi, Ey semaların ve göklerin benzersiz mucidi, Ey Celal ve İkram Sahibi; beni ateşten koru.

Ey Aziz, Ey Kerim, Rahman ve Rahim olan Allah'ım, beni şiddetli azaptan kurtar. Âmin.

Allahümme Salli alâ Seyyidina Muhammedin ve Alâ Ali Seyyidina Muhammed ve Sellim.

Dualarımızın kabulü için fatiha.

Âmin.

4. KÂİNATIN KİTABI KUR'ANI AZİMÜŞŞAN REFORMA YER BIRAKMAMIŞTIR

("Form", şekil demektir. "Deform" sözcüğü şeklin bozulması, "reform" kelimesi ise bozulan şeklin düzeltilmesi anlamına gelir. Oysa, İslâm dini bozulmaya uğramamıştır ki, reforma ihtiyacı olsun. Şu duruma göre reform, Kur'an'ı değiştirmek ve eklemeler (bid'at) yapmak, İncil ve Tevrat-ı Şerif gibi, Kur'an'da da tefrika yaratmak anlamına gelmektedir.)

Bazı kimseler, "İslam dininde reform lâzımdır" diyorlar. Okuyucularımızın birçoğu da, "İslam dininde reform olabilir mi?" diye soruyorlar.

Şimdi bu gibi sorulara dilimizin döndüğü kadar cevap vermeye çalışalım.

İslam dininde reform isteyenler din denince ne anlıyorlar, dini nasıl tarif ediyorlar?

Onların bu soruları nasıl cevaplandıklarını bilmediğimiz için, öncelikle biz dinin mutlak tarifini yapalım, sonra konuyu açıklayalım.

İnsanın aslını, nereden geldiğini, nereye gideceğini ve yaratıcısını bulma aşkına, *din* denir. Bu aşk ile donanmış kimseye de *dindar* denir.

Bugün yeryüzünde belli başlı altı din vardır. Bunlar; Zerdüştlük, Brahmanizm, Budizm, Musevilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'tir.

Yüce İslam dini, önceki bütün dinlerin görünen (zâhirî) ve görünmeyen (bâtınî) yönlerini mükemmelleştirmiştir. Onun için

İslamiyet tüm insanlığın mutluluğuna kefil olmuştur. Dolayısıyla reforma ihtiyacı yoktur.

Ancak İslamiyet dışındaki diğer dinlerde reform isteniyorsa, bu son derece yerinde olur.

Evet, İslam dini insanlığın mutluluğunu, akılların erişemediği bir düzeyde sağlamıştır. İtirazı olanlar varsa, onun yüce şanını anlamak için tarihe başvursunlar.

Eğer reformla kastedilen şey; bu dine iftira ile karıştırılmış olan hurafeler ise, bunlar zaten İslam dininin malı değildir.

Din-i Muhammedî; bütün hurafe ve yalanlardan, aklın iğrendiği hayallerden arınmıştır. Gücü, insan vicdanını doyurmaya fazlasıyla yeten, tabii bir dindir.

İnsan, beşeri gücüyle onun neresine el sürebilir?

İslam dini rahmet bulutu gibi evrende belirlediği zaman, âlem başka âlem, âdem başka âdem oldu.

Karanlık bir çağ yaşayan Avrupa, sonunda İslam dininin feyziyle bir uygarlık yuvasına dönüştü.

Evet, uygarlığı taklit edilen Avrupa, ilmi yalnız kiliseye bağlayıp, bilim adamlarını diri diri yakarken, yüce İslam dini, "*Talebül ilmi farizatün alâ külli Müslimin ve Müslimetin*", yani "İlmi öğrenmek, istemek, her müslüman erkeğe, her müslüman kadına farz olmuştur" diye emrediyordu.

Bugün eksiğimiz varsa, kabahat İslamiyet'te değil, bizim müslümanlığımızdadır.

Bu dinin en büyük düşmanı, bütün kötülüklerin anası olan *cehalet*dir. Çünkü İslam dini, "Cehalet kötü ahlaka, kötü ahlak da mahva sürükler" der.

Bunun neresinde reform yapılabilir?

"Kötülüğü taklit, intihardır" diyen bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Evet, yukarıda söylediğimiz gibi İslam dini, bütün dinlerin bozulmadan ve çarpıtılmadan önceki özü ve en kusursuzudur. Yücelik ve kutsallık bakımından en aziz olanıdır. Uygulamasındaki kolaylık ve sağladığı mutluluk ile de, hepsinin üstündedir.

Ama sen nefsine boyun eğer de dinine başkaldırıp geri kalırsan, suç sende midir, dinde midir?

Bir de, dini kendi nefsine uydurma metoduna eğer reform dersen, dinin emrine kulak vermeyip, nefsin iradesine can verersen; ilk ayeti "Oku!" emriyle gelen bu dinin büyük kitabı Kur'an, sana ne verebilir?

Yaratılmışlığın asli temizliğini devam ettirebilecek kuvvet, ancak yüce İslâm dininde vardır.

Dinden uzaklaşarak, kendince aklını amir, vicdanını hâkim sayanlar, bu sahnede çok yanılmışlardır.

Hayatta, "Ah, bugünkü aklım olsaydı" diye kaç kere tekrar etmişizdir... Yarın da bugünkü aklımıza hasret çekmeyeceğimiz ne malum?

Fıtrat : Oluş,

Tabiat : Diziliş,

Din de : O oluş ve dizilişin düzenidir.

Dikkat!

İslam'da reform yapmaktan amaç; bu aziz dinin 'âlimiyim' diye geçinen birtakım kimselerin, bu dinin ruhiyatı hakkında hakkıyla bilgi sahibi olmalarını istemek ise, buna diyecek yok.

Bu gibi kimseler için; "Mihrab'da okuduğunu bilsin, ilâhi isteği ve Peygamber'in istediğini anlasın" anlamları kastediliyorsa, yine diyecek yok.

Şimdi bir örnek verelim:

Bir hastanenin kapıcısı veya hademesi beyaz bir gömlek giymiş, dışarıdan gelen kimselere, o hastanenin uzman bir doktoru gibi görünmek istiyor.

Bu dinin de bugün çoğunlukla 'âlimiyim' diye geçinip, fakat bu dinin değil ruhiyatını, metnini bile anlamadan; babadan kalma mirasyedi şeklinde geçinen müslümanların; dinde olmayan, hatta ilişkisi bile bulunmayan birtakım kabalıkları, hurafeleri, din namına ortaya dökenlerin ıslahı kastediliyor, hakkıyla ilim sahibi olmaları isteniyorsa, buna da diyecek yok.

Bu din; bütün tasavvurların, doğal şeylerden daha güzel olan şeylerin uygulanabilir kısmını yapmıştır. Ondan fazlası insanın manasını tahrip eder, "Ah!" seslerini fazlalaştırır.

Dikkat!

Önemli bir konuya değiniyoruz:

Bu dinin özünde ve aslında, reform yapmak isteyenler; ya bu dini hakkıyla bilmiyorlar, Kilise dini ile karıştırıyorlar, ya da bilmek istemiyorlar. Bir kısmı da din denildiğinde, yalnız namaz kılmanın şeklini görüyorlar. Aslında bu, din değil, dinin prensibidir. Hatta, bu dini mevlid okumak, aşure pişirmek veya bir ölünün başında ağlamak sanıyorlarsa, bunların da bu dinin aslı ile ilgisi yoktur.

Reformdan maksat bunların düzeltilmesi ise, başımızın üstünde yeri vardır.

Yine istenilen reformla:

Yıllardır minber denilen o yüce makamı; çevrile çevrile okunan, ilkokul öğrencisine yapılacak öğütlerden daha basit, basmakalıp hutbe kitaplarının öğütleri yerine, "İslam'ın ruhiyatına, Kur'an'ın inceliklerine, maddi ve manevi yükselme ve ilerlemeye dair anlamlarla, bilgilerle dolduralım" demek isteniyorsa, başımızın üstünde yeri var. Ona da diyecek yok.

Bir de deniyor ki; "Efendim, ibadetlerimiz kendi dilimizle olsun." Olsun olmasına ama, önce ibadetin ne olduğunu anlamak gerek.

İbadet iki bölümdür:

Resmi ibadet ve özel ibadet.

Resmi ibadet: Bağlayıcıdır. Allah ve Resûlullah nasıl emretmişse o öyledir, ona hiç kimse el süremez!

Mesela, namaz nasıl emrolunmuşsa, onun şekli de, içinde okunanı da ilâhi bir öğreti ile farz kılınmıştır. Kiliselerde olduğu gibi sıralı, masalı namaz olmaz. Ona reform denmez, değiştirme ve tahrif denir.

Nasıl, her devletin resmi bir dili varsa, Allah'a ait resmi dil de Kur'an dilidir. İnsan herhangi bir resmi toplulukta, resmi bir makamda bile diline çekidüzen verir. İlâhi makam bunlardan aşağı değil ya!

Hem, ilim ve irfan, insanı kasten bir dile düşman eder mi?

Bugün aydın sayılan kimselerin çoğu bir satır yazıda, konuşulan bir cümlede sayılamayacak kadar çok, yabancı dilden kelime kullanıyor. Moral, randıman, reform, enerji, metot, etüt, estetik... Daha neler, neler...

Bu kelimeler öz, ana dilimiz mi?

İnsaf, vicdan ve akıl, Kur'an'ın dilini ve cümlelerini bunlardan daha aşağı görüyorsa; böyle reforma ne Allah, ne Resûlullah, ne de;

tarihin en eski efendisi olan, zulümü gördüğü yere adaleti, cehaleti gördüğü yere ilmi, inkârı gördüğü yere imanı bildiren, üç kıtada hükmünü sürdüren, elinin bir işareti ile "Otur!" dediğini oturtan, "Oğlum serbestçe 'Allah' desin, kızım temizlik ve namus timsali olarak yaşasın" diye savaş alanlarında şehit olmayı zevk edinen, şehitlik kanını kefen yapan dedesinin ruhu izin vermez.

Özel ibadete gelince:

Orada Allah ile istediğin gibi, istediğin dilde konuş. Kapı ardına kadar açıktır.

Şimdi, tarihi de önümüze alarak, din konusu üzerinde biraz daha duralım.

İnsanlık sosyolojisi gerektiği gibi araştırılır ve dinler tarihi hakkıyla incelenirse görülür ki:

İnsanlar ilk çağlardan beri, mutluluklarını kendi zamanlarında yaygın olan dinlerden birinin yoluna girerek temin etmişler, ya da rastlantı sonucu, buldukları kıtada hüküm süren bir kavmin siyasetine uyarak, maddi ihtiyaçlarını tatmine çalışmışlar, vicdani hayatlarını da acılar içinde geçirmişlerdir.

Evet, uygarlık kavramı altında ilerlemeye çalışan birtakım uluslar, doğru yolu bulmak için bir hayli çırpınmışlar, fakat araya giren ihtiras karanlığı, onların hedefe varmalarına engel olmuştur.

Ayrıca, kavimlerin birbirlerine karşı saldırıları, işgalleri, çıkarlarını kabul ettirmelerindeki başarılarının, dini ve vicdani yönlerine üstün gelmesi; tüm insanlığı bela seli gibi sürükleyerek yok olmaya götürmüştür.

Tarih tarafsız bir bakışla gözden geçirilecek olursa, din uygarlıklarının, dünya uygarlıklarından daha çok yaşadıkları ve insanlık üzerinde daha etkili oldukları görülür. Çünkü din uygarlıkları, dayanak

noktasını '*kuvvet*' olarak değil, '*hak*' olarak; hedefi '*çıkart*' olarak değil, '*fazilet*' olarak; hayatı '*kavga*' olarak değil, 'yardımlaşma' olarak kabul etmiştir.

Dinsiz uygarlıkların eğitimleri ve kuralları, his konusunda acemi kalmıştır. Kanunlarını düzenlemede insani hislerden yana olanlar karşısında, ufak bir dalgalanmada yönetim kuvvetleri, derhal çözümlüp dağılmıştır. Eflatun ve Hipokrat'ın hayal ettikleri "erdemli hükümet", zihinde bile yer tutamamış, soyut bir kavram halinde kalmıştır.

Şimdi çok daha iyi anlaşılıyor ki, ilk çağlardan beri insanlık; ya aklın hükümleriyle, ya da dinin bildirdiği (nakli) hükümlerle yaşayagelmiştir. Bu iki yol birbirine son derece yakın olduğu halde, araya çıkarların ve bireysel üstünlüklerin girmesi sonucu, birbirleriyle durmadan çarpışmışlardır. Bu çarpışma sonunda da, insan hayatı ve insan haklarını devam ettirmeye kefil olan, adaletle sınırlanmış, hürriyet, eşitlik, kardeşlik ve hukuk kelimeleri ile anılan ilkeler, kötüye kullanılmıştır.

Dikkat!

Dinin dayanağı, '*vahiy*'dir. Vahiy, eksiği olmayan ilmi kuralların çıkış yeri, kaynağıdır. O halde nakil ile, dinin bildirdiği akıl arkadaştır; insanlığın bilgisi, dinin bildirdikleriyle hiçbir zaman kavga halinde değildir. Akıl ile dinin bildirileri birbirine karşıt olmaz. Herhangi bir şeyde var gibi gözükürse, ya akıl gerçek değildir, ya da dinin bildirdiği açık değildir.

Bu konuyu başa almamızdaki amaç:

Dinde reform isteyenlerin çoğunluğunun, din ile hiçbir ilgileri olmadığı halde, böyle bir dava peşinde koşmaları; bir kısmının da dini küçümseyerek, belki yalnız 'avam' için gerekli saymalarıdır. Bunların çoğunluğu, Kilise dini ile İslam dinini birbirlerine karıştırırlar. Bir kısmı ise, İslam dininin özünden haberdar değildir. Din deyince,

dinin prensibi olan ibadetlerin bir kısmı üzerinde dururlar. Mesela; "Camilerin şekli değişmeli, sıralı, masalı namaz kılınmalı" derler. Acaba bunların çoğu ömürlerinde bir defa başlarını secdeye koymuşlar mıdır?

"Efendim, çok çalışmak asrındayız, günde beş vakit namaz kılmak için nasıl zaman ayırabiliriz? Bu, bir veya iki vakte indirilse..." diyenlerin çoğu, acaba ömürlerinde bir rekat namaz kılmışlar mıdır?

"Namaz, bugünkü uygar kıyafetimizi bozmaktadır. Pantolonumuzun ütüsü kırışıyor" diyenlerin çoğu, acaba pijamasıyla bir rekat namaz kılmış veya o aşkı göstermiş midir? Hatta canı gibi sevdiği annesi, babası, evladı, âşıkı, ahababı gibi kişiler hayattan göçtükleri zaman, onlar için yapılacak son görev ve hizmet olan cenaze namazını kılmışlar mıdır? İşte, cenaze namazında rükû da yok, secde de yok!

Bu gibiler, cenazesini getirir, musalla taşına koyar, kendisi kenara çekilir, ümmet-i Muhammed'in fukarası, cenazesinin namazını kılsın da götürüyüm diye bekler...

Şimdi gelelim konunun can alıcı noktasına:

"Dinde reform gereklidir!" diyenlerin anlatmak istedikleri din, felsefi inançtan doğan din midir, yoksa iyiyi, kötüyü, hayrı ve şerri bildiren; Kitap'tan olan din mi?

Emirlerin bildirildiği Kitap'tan doğan din öyle bir öğretilerdir ki, Peygamber'in tebliğlerine akıllı olanları davet eder. Bu dinde bildirilen her emir, akla uygundur.

Sonra İslam dini, aşk dinidir. Onun bir parçasından vazgeçmek, bütününden vazgeçmek anlamındadır. Aşk da öyle yakıcı bir sıfattır ki, karargâhını hangi kalpte kurarsa, orada kendisinden başka ne varsa yakar, yıkar ve çıkarır...

Evet, bu din öyle bir dindir ki, "İki gününü maddi ve manevi eşit kılan aldanmıştır" diye ilan eder.

Yine bu din dünyayı, 'görünen şekiller' olarak değil de, 'hak ve hakikatten alıkoyan şey' diye tanımlar.

Bunun neresinde reform yapılabilir?

Bu dinde küfürün iki esası vardır:

1- Yüceltmeyi hor görmek (*ta'zîmi tahkîr*)

2- Hor görmeyi yüceltmek (*tahkîri ta'zîm*)

Bu esasları taşıyan dinde, insan gücü ile kim reform yapabilir?

İnsanlığın Fahri Ebedisi Peygamber Efendimizin, Yemen Valiliği'ne atanan Ebu Musa el-Eş'ari ile, Muaz bin Cebel'e:

"Siz halka daima kolaylık gösteriniz. İşleri karıştırıp zorlaştırmayınız. Halk ile anlaşınız, anlaşmazlık çıkarmayınız..." anlamındaki emirleri; hak ve hakikat uğrunda içten olmayı elde eden insanların huylarını, dinde dayanak buyurdıklarına açık bir delildir.

Bu aziz dinin esası, kolaylıktır. Uygulanmasında şiddet gösterilmesi yasaktır.

İnsaf! Bu esasların neresinde reform olabilir?

Şimdi, şurası da bilinmelidir ki:

Din, yalnız Allah'ı, Peygamber'i tasdik etmekten ibaret değildir. Peygamber'in Allahu Teâlâ tarafından getirdiği kesin olan hükümleri onaylamak da esastır.

Sonra; bir dinin birçok ilkesini beğenip, doğrulayıp, kabul ettikten sonra, içinden bir tanesini kabul etmemek olamaz!.. Gaflet içindeki insan, onun emirlerinden birisini yapamayabilir. Ancak kabul etmeme düşüncesine din izin vermez. Bu, yapamamaktan daha büyük bir suçtur.

Bir dinin binlerce hükmü, ilkesi kabul edilir olsun, onaylansın da, yalnız bir tanesinin kabul edilemez olduğu iddia edilsin; bu haliyle

bile diğer bütün hükümlerine nazaran yüce, semavi, hak bir din olması mümkün değildir.

Bazı kimseler din denince red ve ispat ("başka yoktur, yalnız O vardır") şeklinde bir inanmaktan ibaret, vicdani bir emir anlamını çıkartıyorlar. Onun metot, ayrıntı ve hükümlerini âlemden birer bahane ile silmek şekillerini arıyorlar.

Ancak gerçek mümin, bunların karşısında şaşırmaz. Çünkü onun Peygamberi, insanlığın Fahri Ebedisi, kâinatın kalbi olan Hz. Muhammed (S.A. V.):

"Kıyametten önce bir gün gelecek, onların fikri ileri gidecek, dünya dinsizlikle dolacak" haberini de vermiştir.

Ne olurdu, keşke o Sadık Haberci'nin bu haberini, kendi düşüncelerinin bir müjdesi olarak kabul etseler de, hiç olmazsa bu Muhammed  mucizeye inansalar...

Evet, dinde reform isteyenler, İslam'ın bağrına dönsünler. Kur'an sofrasında nasıl oturulduğunu görsünler, samimi uygarlığın nasıl doğduğunu seyrets nler. Kilise dini ile İslam dinini birbirine karıştırmassınlar.

Tanzimat'tan sonra, uygarlığını kopya ettiğimiz Batı'nın kültürünü aldığımız zaman, din tanımı da birlikte alınmıştır. Oysa oradaki din, Kilise dinidir. Cenabı İsa Ruhullah'ın bizzat getirmiş olduğu din, bozulmuş ve çarpıtılmıştır.

Kilise'nin ortaya koyduğu din, mahlukun koyduğu dindir. İslam dini ise, Allah'ın koyduğu dindir. Kilise, ilmi yalnız kendine ait kılmıştı. Pozitif ilme düşmandı, bilim adamlarını yakıyordu. İşte Batı'da bu duruma karşı laiklik doğmuştu. Halbuki İslam dini, on dört yüzyıl önce laikliği ilan etmişti.

Buna bir örnek verelim:

Laikliği bir elbise olarak kabul edersek, gerçek Müslüman için onu giymeye gerek yoktur. Çünkü onun dini "*La ikrahe fiddiyn*" diye emreder, yani "Dinde zorlama yoktur, iman vicdani işlerdendir, zorlama olmaz!" der.

Hatta bu nazmı şerif; sadece Kitap ehlinin değil, kitabı olmayanların bile, Kur'an hükümlerine uymaya zorlanamayacaklarını bildirir.

Bu derece hürriyeti ngren bir dinin neresinde reform yapılabilir?

"Biraz sonra kıyametin kopacağı haberi alınsa bile, elindeki fidanı bahçesine diksin, doğru iş üzerinde bulunsun!" emrini veren bir dinin neresinde gerilik olabilir ki, orada reform yapılabilsin?

Dikkat!

İnsanlığın Fahri Ebedisi Hz. Muhammed (S.A.V.), "*Elms-lim men selimel mslimn min lisanihi ve yedih*", buyurmuş, İslamiyet'i "Kendisine dokunmayan kimseye ilişmemek", müslümanı da, "kendisine ilişmeyenleri, eliyle, diliyle incitmeyen kimse" olarak tanımlamışlardır.

şimdi herhangi bir uygar kimseye, "Sana ilişmeyene sen ilişir misin?" diye sorulsa, acaba ne şekilde cevap alınabilir? şüphesiz "İlişmem" diye cevap verecektir. şu halde İslamiyet, hürriyet ve hakların koruyucusudur.

Evet, İslam dininden daha hürriyet ve haksever bir ideal gösterilebilir mi?

Buna bir örnek verelim:

Tarihte bir ağ aan Fatih Sultan Mehmet'in, Fener Rum Patrikliğine tanıdığı dini ayrıcalıklar, padişahın şahsi bir acıma duygusu

muydu? Hayır... Ancak Kur'anı Azimüşşan'ın her zaman genç ve dinç bulunan, düşmanlarını on dört yüzyıldan beri tartışmaya davet edip, her zaman ilim ve akıl yoluyla üstün gelen, insan onu ister onaylasın ister onaylamasın, her an kendi emirleri yüceliğinde yaşatan, yürüten o Kitâbı Mübîn'in, tüm insanlığa sağladığı ayrıcalıklardandı.

Evet, İslam dininden daha hürriyet ve haksever bir ideal gösterilebilir mi?

Evet, bu dinin insanlara bağışlamış olduğu hürriyetlerin hangisinden bahsedelim?

Bir gün Peygamberimizin huzuruna zengin bir kişi geldi:

– Ya Resûlallah! Ben birçok işçi çalıştırıyorum, bunlara ne ücret vereyim? diye sordu.

Akılların eğiticisi olan yüce Peygamberimiz:

– Bunun sınırı olmaz. Nefsinizle karşılaştırırsınız, kendinizi o mevkiye indirirsiniz, aynı işi siz yaptığınız zaman neye razı olursanız, onlara da onu verirsiniz.

– Peki ne zaman vereyim?

– Teri kurumadan, teri kurumadan! diye buyurdular.

Acaba bu emirlere uyulsaydı, insanlığı felakete sürükleyen düşünceler, fakiri zengine düşman yapan durumlar bu âlemde meydana gelir miydi?

Acaba bu emirlere uyulsaydı, insan haklarını koruyan ve ona saygı gösteren nurlu sayfaları, İslam'ın bağrından başka bir yerde aramak gafletine düşülür müydü?

İnsan hakları, tarihte yapılan bütün inkılâplarda pek tatlı ilkelerle dünyaya bildirilmiştir, fakat İslam'ın bağrındaki berraklık gösterilebilmiş midir?

İnsaf! Böyle bir dinin neresinde reform istenebilir?

Ne yazık ki biz, yüzyıllardır Kur'anı Mübin'i yalnızca ölümlere okuyup, mezarlık kitabı yaptık. Dini sakalla, bıyıkla ölçtük. Âdet sünnetiyle ibadet sünnetini bile ayıramadık. Dini yalnız namazın ve orucun dış görünüşteki şekilleri sandık.

İslam'ın, âlemlerin eğiticisi olduğunu ispat için; "Beşikten mezara kadar ilim istemeye çalışarak gerçeklerin ortaya çıkarılması" emri yeterlidir.

İslam'a inananlara, önce marifet eğitimi ve hakikat telkini ile düşüncelerini aydınlatmaları emrediliyor.

Bu dinde en büyük esas, "*Etta'zimü liemrillah veşşefekatü alâ halkillah*"dır.

Yani: "Kim ki Allah'ın emirlerini saygıyla yüceltir ve kalbi yaratıklarına merhametle çarpar, işte bu ölçü ile Hak'kın yolunu seçer" diye emreden, "Yanıdaki komşusunun aç olduğunu bilerek kendi karnını doyuran, mümin değildir" diye ilan eden, "bir yörede bakımsızlıktan dolayı hastalanıp da ölen kimsenin katili, o yöredir" diye feryat eden bir dinin, samimi olarak neresinde reform yapılabilir?

İslam'ın elinde, bozulmaktan ve çarpılmaktan korunmuş, inkâr edeni akıl ve ilim ile tır tır titreten bir Kur'an'ı vardır.

O'nun ismindeki anlam, "*Okunacak*"tır...

İşte bu Kitabı Mübin (İyiye kötüyü, hayrı şerri bildiren kitap):

İnsanların toplumsal esaslarını, gerçek uygarlığını, adaletini, ahlakını; çıkarlardan, kin ve kıskançlıklardan, gösterişten, yüzeysellikten arınmış olarak, en temiz, en sade, en güzel, en genel şekliyle düzenlenmiştir.

Kur'an uygarlığının amacı; diğer uygarlıklar gibi eğlenceye, gereksiz gösterişe, faydasız yorgunluklara, nefsanî şehvet ve ihtiraslara değil; iki dünya mutluluğuna erişmektir.

İşte tarih daima açıkça göstermiştir ki, nefsanî ihtiraslarla kurulmuş olan uygarlıklar, yine nefsanî ihtiraslarla yıkılır.

Şimdi, bu kitabın emir ve yasaklarının üzerinde insan kudretiyle reform yapmaya kimin gücü yeter?

Evet, Din-i Muhammedî öyle bir dindir ki, tüm düşünce ve uzmanlık düzeylerini, eksiksiz olarak toplamıştır.

Her dini, o dine bağlı olan kimseler ayakta tutar. Bu din ise kendi kendisini ayakta tutar. Eğer kendine bağlı olanlara kalsaydı, çok acı sonuçlar alınırdı.

İslam dini öyle bir dindir ki, tüm düşünce düzeylerini eksiksiz olarak kendinde toplamıştır ve aynı gerçeği, her vicdanın ihtiyacı ve alabileceği oranda vermek gibi olağanüstü bir niteliğe sahiptir.

İslam dinindeki kurallar, sadece ibadetle ilgili bilgilerle sınırlı değildir. Toplumsal kuralları arasında tam bir ilişki ve denge bulunduğundan, din duygularına sahip bir müslüman hiçbir zaman akıl ve mantığıyla, inançlarından birini terk etmek gibi bir güçlüğü, veya vicdanını yakacak bir zorunluluğa düşmez.

Evet, insan gücüyle bu ilâhî dinin neresinde reform yapılabilir?

Tekrar ediyoruz:

İslam; tüm düşünce düzeylerini eksiksiz olarak kendinde toplamış bir dindir. İşte, bütün insanlığa ait en son din oluşu, bu hikmete dayalıdır.

Kur'an hiçbir yerinde, İslam, insan ve âlemin gelişmesi için bir sınır veya durak yeri göstermiş midir?

İnsaf! Neresinde reform yapacağız?

Bu din, ancak nefisini bileni, ihtiras ve üzüntülerine hâkim olanı hür olarak tanımlar. Bu din, "İnsanlık için özlenen hürriyet, ahlak ile sınırlanmıştır" der. "Ahlak, göreve saygıdan ibarettir" der.

Neresinde reform yapacağız?

Bu dinin büyük kitabı olan Kur'anı Mübin, "Yaradılışın sebebi, Marifet'tir" diye ilan eder.

Sanmayalım ki Marifet, dedikodudur, kuru kuru benlik davasıdır.

Marifet: Mutluluk bolluğunun vesilesidir.

Marifet: İnsanlığın ta kendisidir.

Marifet: Vicdan huzurunun sebebidir.

Marifet: İslam'ın mirasıdır.

Mirasımıza ne oldu?

Bu dinde reform isteyenlerin kalpleri gerçekten din duygularıyla çarpıyorsa (ki dinin genel tarifi, aslını bulmak aşkıdır), bu aşk ile o gerçeği arıyorlarsa, "İslam'ın mirası ne oldu? Hani Marifet'in kazancı? Nerede Marifet'in ürünleri?" diye feryat etsinler...

Bu din, mertçe girişimleri emreder. Orada alçakça istekler yoktur. İnsanların yüce özelliklerinin, hürriyetlerin korunmasıyla yükselebileceğini açıklamıştır.

"Adaletle sınırlanmış hürriyet de, bende vardır" der.

O halde bu din, hayatın gıdası hükmündedir. Gıdasız yaşamak isteyenlere şaşılır...

Evet, gerçek hürriyet, İslamiyet'ten ibarettir.

Neresinde reform yapacağız?

Bunun farkına varmadan uluorta reform yapmak isteyenler, din yerine nefsanî arzularını mı kabul ettirmek isterler, acaba?

İnsanlığın amacı, huzur ve refahı sağlamak değil midir?

Başvurulabilecek hiçbir araç, insanlara, dinin düzenleyici gücü kadar eksiksiz bir hayat ve düzenli bir çalışma programı verememiştir, veremez.

Çünkü din, kalp ile bedenî görevlerini ayırmıştır. Kalbe, "Habîbî (sevgiliyi) bul", bedene de "Tabîbî (hekimî) bul" diye emretmiştir.

Evet, sonsuz ruhsal sıkıntı ve acıları değiştirmiş, düzeltmiş ve hafifletmiştir.

Sade bir hayatın eğitimini verir. Bu eğitim hayatın boşa geçmesini önler, yıpratıcı ve gereksiz işlerle uğraşmayı terk ettirir.

İşte, gereksiz işler ne kadar terk edilip ne kadar azaltılırsa, hayat da o kadar refah ve huzura kavuşur.

Akıl ve vicdan hakem tayin edilirse, her şeyden önce hayata değer ve önem verdiren esasın, dinin düzenleyici gücü olduğu görülür.

Din, hayatı, ölçülü bir çalışmaya doğru yönlendirir. Az çalışmayı yasakladığı gibi, başkalarının zararına olan çalışmayı da yasaklar.

Gösterişli, tantanalı, nefsin iştahını sürekli olarak uyaran bir yaşantının ne kadar fazla mesaisi olursa olsun, o yaşayışın bütün ihtiyacını sağlamaya yeterli olamayacağından, muhakkak diğer insanların kazançlarından faydalanmaya kalkacağından dolayı, toplumda "Ah!" sesinin dinmeyeceğini, din apaçık söyler.

İşte İslamiyet, bir taraftan bu esası emrederken, diğer taraftan insanlara, diğerlerini yaralamayı, mevcut üzüntüleri, acıları çoğaltmayı değil; yaraları karşılıklı sararak iyileştirmeyi zorunlu kılar. Bu hâl ise

intihar ve delilikleri ortadan kaldırır. Çünkü umutsuzluk ortadan kalkar. Umutsuzluk ortadan kalkınca da, insanlığa huzur ve refah gelir.

Hak ve hakikati arayıp bulan dindar bir kimse, yaptığı işlerin başarı veya başarısızlıkla sonuçlanmasının doğaüstü düzenleyici bir güce ait olduğuna inanmıştır.

Sonsuz hayata iman ettiğinden, geçici hayattaki çalışmalarının başarısızlıkla sonuçlanması onu kırmaz. Bu iman, onu hiçbir zaman ümitsizliğe düşürmez. Hiçbir zaman zulüme, haksızlığa göz yummaz. "Beni benden iyi bilen var, hatta ben yokum, O var" der. Hazret-i insan gibi yaşar ve başkalarının hakkına karşı gelmekten ve saldırmaktan, son derece korkar ve çekinir.

Değil saldırmak, yolda bulduğu sahipsiz bir mala bile el sürmez. Çünkü o kimse insanların gönlünde yara açarak değil, yaraları sarmak ve iyileştirmekle gönlünde huzur bulur. Çünkü din; ona hayatı bir tartışma, mücadele olarak değil, yardımlaşma olarak tanımlar. Tartışma ve mücadelenin sonucu bölüşmek, yardımlaşmanın sonucu ise kucaklaşmaktır.

Fakat insanlık son yüzyıllarda bu nimetin farkına varamamış, bir yenilik hastalığına tutulmuş, o hastalığın dürtüsüyle, dinin düzenleyici gücüyle yüzyıllardır yapmış olduğu hizmetlerine karşılık, kendisine bir teşekkür bile etmeksizin ona sırt çevirerek, genç ve dinç zannettiği uygarlığın yapay görüntüsüne sarılmış, sarıldıkça da feryat sesleri top seslerini bastırmıştır.

Acaba uygarlık, dinin yerini doldurabilmiş midir?

Bu sorunun cevabını '*Hazret-i insaf*'ın huzuruna sunarız!..

Şunu iyi bilmek gerekir ki, gerçek uygarlık İslam dininin türevidir. Bu din asıldır, o ondan çıkmıştır.

Bu dinin neresinde reform yapacağız?

İnsanlık tarihine bakacak olursak; seçkin ve sıradan kişileri hayrete düşüren, akla şaşkınlık veren faziletlerin, akılları durduracak kadar karşılıksız, kötü niyetten uzak, yalnızca iyilik olsun diye yapılan hayırlı işlerin meydana geldiği en parlıtlı dönemlerin, hep iman ve inancın en sağlam ve yaygın olduğu zamanlara denk geldiğini görürüz. Özetle, insan türü ne zaman tam bir inanç ve nurlu bir imana sahip olduysa, dünya huzur dolmuştur.

Tarihin her sayfası bunu bize pek canlı olarak gösterir.

İnancın bozulduğu, dinsizliğin moda olduğu zamanlarda ise, toplumda her türlü alçaklık, rezillik ve suç egemen olagelmıştır.

Dikkat!

Ahlak kuralları, dinin kararlı temelleri üzerine kurulmayıp, yalnızca akla dayandırılırsa, o derece faziletli olamaz.

Ahlak kurallarının en güçlü yaptırımları, dinde bulunur. Ahlakın özünü insanlara kabul ettirebilmek için, sonsuzluğa iman şarttır, şart.

"Evren kör bir rastlantının sonucudur, ben de gelişmiş bir hayvanım, ikinci hayat, sonsuzluk filan masaldır. Nefsimin arzu ve isteklerini yerine getirmeyi başarabilirsem, işte benim için hayat budur" diye yaşayan kimse, hiçbir zaman topluma ve insanlığa olan borcunu ödeyemez.

Bize bırakılan ahlakın en büyük koruyucusu nedir, bilir misiniz?

Kâdir-i Mutlak'ın; ikinci hayatta bireysel yetkilerin (cüz'i tasarruf) kaldırıldığı, yani hiç kimsenin "Ben'im" kelimesini kullanamayacağı, hâkim ile mahkumun, zalim ile mazlumun aynı düzeyde tutulduğu, gökleri deler gibi bakan gözlerin önüne baktığı, yeri ezer

gibi basan ayakların tir tir titrediği o günde, ahiret gününde, kullarını ödüllendirmesi veya cezalandırması hakkındaki güçlü imandır.

Bu iman ortaya çıkmadıkça, akla dayanan bütün eğitim tezgâhları çalışsa, en yüksek zekâlar toplansa, en kusursuz güvenlik örgütleri uğraşsa, en bilgili ekonomistler birleşse, düşünceler yorulsa; yani bu imanın dışında insanlığın bilgisi ne kadar gelişirse gelişsin, insanların "Ah..." sesi dinmez, nefsin arzu ve istekleri sönmez.

Evet, nefsanî ihtiraslarla kurulmuş olan uygarlıklar, yine nefsanî ihtiraslarla yıkılır.

Bu yıkılış da, dünya sahnesinde; değil görenin gözüyle, körün gözüyle bile seyredilebilir.

Kalpler ne ile temizlenir, bilir misiniz?

Yalnız ve yalnız, Peygamberlik pınarından kaynaklanan emir ve yasaklarla... Bunları davranış kuralları olarak kabul etmekle...

Evet, yorulmaksızın kalpleri eğitime özelliği, yalnız bu emir ve yasaklarda vardır.

Peygamberlik kuvveti başka kuvvet, o marifet başka marifettir.

İslam dini, gerçekten ahlak dinidir.

Yargılarının eskimeyeceği gerçeği ortaya çıkmış olan, her zaman genç ve dinç bulunan, insan ister onaylasın, ister onaylamasın, mutlaka onun çerçevesinde yürümeye zorunlu olduğu gerçeği ortaya çıkan, bizden öncekilerin ve bizden sonrakilerin haberini veren Kur'anı Mübin'in hangi ayeti araştırılırsa araştırılsın, söylenişiyile ya da kavranışıyla, insanları hak yoluna ve faziletli olmaya yönlendirecek, mutluluğa engel olan ahlak ve işlerden kaçırarak uyarıları, konulan yüce işaretleri görmekte zorluk çekilmez.

Kur'anı Mübin'de, ona samimiyetle yaklaşp kapsamlı bir şekilde inceleyen kimse için bir zorluk vardır. O da, ahlak ve terbiye ile ilgili olan ayetlerin hangisini seçeyim, hangisini anlatayım diye hayret zorluğu...

Bu dinin Peygamberi:

"İnnema bü'ıstü lüütemmime mekarimel ahlâk" yani, "Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim" Emr-i Ahmedî'siyle bu âleme ve âdeme, büyük bir alçakgönüllülükle ne için gönderildiklerini apaçık bildirmişlerdir.

Hız. Ayşe'ye Peygamber'imizin ahlakı sorulduğunda:

"O'nun ahlakı Kur'an'dan ibarettir" cevabını vermiştir.

Dikkat!

Bu din öyle büyük bir dava ile ortaya çıkmıştır ki, tarihte benzeri hiç görülmeven, görülmesi de mümkün olmayan ve istenilen amaca çeyrek yüzyılda ulaşarak, dünya tarihinde yapılan gerçek ve en büyük devrimi, ancak o meydana getirmiştir.

Kur'an sofrasında diz dize oturup yetişen faziletler, her biri bir topluluğa gurur vesilesi olabilecek gönüller kazanmış, insanlığın insana emanet olduğu dünya sahnesinde uygulamalarıyla rehberlik ederek, onca büyük insan yetiştirmiştir.

Büyük İslam dininin temelini ve ruhunun, iyi ahlakla ahlaklanmak olduğu bildirilmiştir.

Bu amaca bağlı kalındığı zaman; yeryüzünde bu kadar az süre içinde hayret verici böylesi bir devrimin meydana gelebileceğini de dünya tarihine göstermiştir.

Eğer reformdan kasıt, uzaklaşılan bu amaca tekrar yaklaşma yollarını aramaksa; hay hay... Başımızın üstünde yeri vardır.

Tarih iyi incelenirse görülür ki; İslamiyet, Maverâünnehir ufuklarında parlamaya başlayınca, tarihin en eski efendisi olan soylu Türk, ruhunu tatmin edecek, gönlünü doyuracak ışıkları onda görmüş, özlediği ve vicdanının aradığı aşkı onda bulmuştur.

Hicretin doksandördüncü yılında Buhara'da cami yapıldığı zaman; Türk kalbinin meydanında iman abidesi dikilmiş, Türkler akın akın, bölük bölük İslam dinine girmeye başlamışlardı.

Yine tarih açıkça gösteriyor ki; Peygamberlik nuru Arabistan'da doğmuş olduğu halde, İslamiyet, aydınlığına can atan vicdanları Türkistan'da bulmuştu.

Anlayıştan yoksun ve haksızlığı seven bazı kimseler, "Türlere İslamiyet zorla kabul ettirilmiştir" derler.

Hayır!..

Bu soylu millete kimse İslamiyeti zorla kabul ettirmemiştir.

Türkler; Ne Budizm'in uyuşturucu ayinlerine, ne ateşe tapanların acaip telkin ve geleneklerine, ne de Şamanizm'in ilkel büyülerine gönül vermiyorlardı.

Onlar yaradılışları itibariyle, ruhlarına ululuk, kanlarına hareket, nefislerine akıl, yiğitlik ve görkem, çevrelerinin yüksek ilhamlarına güç verecek bir din arıyorlardı.

İşte Hira Dağı'ndan tek başına açılan "*Lâ ilâhe illallah*" davası, İslamiyet, vicdanlarının yıllarca özlediği bir sevgili gibi karşılına çıktı. Onlar da O'nu aşk ile karşıladılar.

İlk başta âşık oldukları nokta; İslamiyet'te hâkim ve mahkum unsurlar olmayacağını anlamalarıydı. Böylelikle İslamiyet, tarihin efendisinin ruhuna gayet yumuşak ve uygun geldi. Türk, Dini Ahmedî'de adaletle sınırlandırılmış olan hürriyeti görmüş ve ona

tutulmuştu... Gerçek vicdanını geliştirecek esasları bulmuş, âşık olmuştu...

Ulusal geleneklerini onaylayan kuralları görmüş, zevk ve heyecanla "*Lâ ilâhe illallah, Muhammeden Resulullah*" deyip, Hak meydanına girmişti.

Türk, yaradılıştan askerdi. Girdiği din olan İslamiyet de cihadi emrediyordu.

Türk doğuştan yüce gönüllüydü, kimsesizlere karşı alçak-gönüllü, Allah'ın yarattıklarına karşı şefkatliydi.

İslamiyet de zekâtı, dinin şartlarından sayıyordu.

Kur'anı Mübin'de otuz iki yerde namaz emri, bir yerde hac emri, bir yerde oruç emri olduğu halde, yetmiş iki yerde '*inşak*', yani 'veriniz' emri vardı, "düşeni kaldırın" deniyordu.

Özetle, Türk, yaratılışına uygun dini İslamiyet'te bulmuş, İslamiyet de onun ruhsal ihtiyaçlarını doyurmuş ve onu birdenbire yükseltmiş, tarihin en görkemli sayfalarında ona seçkin bir yer kazandırmıştı.

Evet, tarihin en eski efendisi olan soylu Türk'ün doğal dini, yüce İslam dinidir. Türk'ün, gerçek İslamiyet'e bağlı kaldığı sürece daima yükseldiğine, tarihten büyük tanık, belge, senet aramaya gerek var mıdır?

Böyle bir dinin neresinde reform yapacağız?

Yüce İslam dini insan ruhunun yanlış inançlarını, yanlış yönelişlerini, yanlış işlerini en yakın, en derin bir etkiyle çözümler. İnsanları birbirinden ayrı kabul etmez. Aralarında soy sop farkı gözetmez. Fakir ile zengini bir tutar. Doğal olmayan göreneklerden ayırır, gerçek olgunlaşma yoluna yöneltir.

Dikkat!

Ulusal kültürler İslamiyet'in etkisiyle daha insani, daha uygar kültürler olarak gelişmeye başlamıştır. İslam dini, "İlim ve irfan hangi ulusun malı olursa olsun, İslamiyet'in nazarında bütün insanlığındır" diye ilan eder.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

İslamiyet, insanlığı yaradılışı itibarıyla asla birbirinden ayırt edemez. Bu böyle olduğu gibi, akla ve yasalara uygun olan hayati ihtiyaçların değerini de ayırmaz.

Bu büyük dinin gözünde, adalet nerede olsa adalet, zulüm nerede olsa zulümdür.

Derya içinde olan balığın deryadan haberi olmayışı gibi, bazı kimselerin de, gözlerinin önünde daima apaçık parıldayan İslamiyet'in nurundan haberleri yoktur.

Bunlar, "İslami hükümlerin uygulama değeri kalmamıştır" derler de, İslami esasların nelerden oluştuğunu bilmezler. En önemli nokta: Bu davayı açanların, "reform" diye tutturuların davaları da, kanıtları da işitmeye dayanır.

Bunların bazıları da; Batı'da İslamiyet karşıtı kötü niyetle yazılan birtakım eserleri okumuşlar, düşmanın sözleriyle sataşmaya kalkışmışlardır.

Bunlar o kadar zavallı, o kadar anlayışsız kimselerdir ki, "İslami hükümler Ortaçağda dönemini tamamlamış, geçmiş gitmiştir, uygarlaşmış olan bu yüzyılda hiçbir değeri kalmamıştır" derler.

Acaba insaf ile düşünmezler mi ki, değil Ortaçağ, İlkçağ, hatta tarih öncesi çağlarda bile, öyle bir şeyi değerinden düşürmeye sebep olacak bir etken bulunamaz.

Ne kadar nurlar, ışıklar vardır ki, yaradılıştan beri insanlığı aydınlatmaktadır.

Altın, gümüş ve inci madenleri, evrenin kuruluşundan beri değerinden kaybetmiş midir? Hayır, aksine gösterilen ilgi ve fiyatı, giderek yükselmiştir.

İşte, insanın yaradılışıyla eş, öyle faziletler vardır ki, dünyanın sonuna kadar, Allah istediği sürece değerlerinden kaybetmeleri mümkün değildir.

Belki onların da değerlerinin kalmadığını iddia edenler olabilir. Fakat dava etmek başka, dava kazanmak başkadır. İşte bu Din-i Mübîn'in emir ve yasakları hiçbir çağda değerinden düşmemiştir, düşmeyecektir.

Çünkü onlar semavi bir nurdur, ilâhi bir ışıktır, bir hikmet denizidir.

İşte onun için hiçbir şey, onların hiçbir çağda uygulanma değerlerini düşüremez.

Dikkat!

Onun tatbiki değerinin kaybolması için, esaslarının olayları kapsayamaması, ihtiyaçlara yeterli olamaması gerekirdi. Böyle bir kusur, belki insanın koyduğu kanunlar için geçerli olabilir. Fakat İslam dini için söz konusu olamaz, çünkü o ilâhi kanundur.

Ne yapalım, insan ister onaylasın, ister onaylamasın O'nun yüce arzusu doğrutusunda yürüyecektir.

O, semavi bir kanundur. Olayları kapsayamamak, ihtiyaçlara yeterli olamamak gibi bir eksikliği bulunması düşünülemez.

Dikkat!

İnsan, şimdiki zamanı bilemez, geleceği bilemez, olayları tam olarak kavrayamaz. Onun için kurduğu düzen, gelişen olayları tam olarak kapsayamayabilir. Fakat, Allah'ın yaptığı böyle midir?

İslam'ın her hükmünün katıksız hikmet ve nimet olduğu, bilim ilerledikçe daha iyi anlaşılacaktır.

Şimdi İslam'ın esasından, genel hükümlerinden biraz daha bahsedelim:

Yönetim konusunda İslam'ın hareket çizgisi, devlettir. Devlet-sizliği, kanunsuzluğu, göçebe hayatını İslamiyet, uygarlığın dışında görür.

Devletçilik de, baskıyı, başına buyruk yönetimi yasal kılamaz.

Evet, İslamiyet'in beğendiği yönetim biçimi, *halkın oyuna dayanan* yönetim biçimidir.

İslamiyet devlette sorumluluğu olmayan kimseyi kabul etmez. Uygarlık da İslamiyet'in bu bakış açısını kabule doğru yürümüyor mu?

İslamiyet, dış politikada, düşman uluslara karşı daima tetikte bulunmayı, hile ve oyunlara aldanmamayı, her durumda onlardan üstün bir güçte bulunmayı emreder.

İslamiyet, yöneticilere, halka adalet ve merhametle davranmayı emreder. Buna karşılık da halka, hükümetin adaletli emirlerine, yasaklarına, kanunlarına ve düzenine boyun eğme görevini yükler.

Bunun acaba neresinde reform yapılabilir?

Bu çağın en gözde konularından biri de, *hürriyet*dir. İslamiyet de, adaletle sınırlandırılmış hürriyetten ibarettir.

İslamiyet'in temel ölçüsü, *mutlak adalet*dir.

Adaletle öyle bir derece vermiştir ki, onun "uzun yılların ibadetinden daha geçerli bir ibadet, daha hayırlı bir tapınma" olduğunu söyler.

"Bir toplum, dine karşı geldiği halde kalıcı olabilir. Ama zulüm ile kesinlikle kalıcı olamaz" der.

İşte bütün dünyanın sevgi duyduğu, ama bir türlü elde etmeyi başaramadığı, o adalet değil midir?

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Reformla kastedilen; özel aile ilişkileri yerine, genel ve uygunsuz, zevk ve keyif verici geçici ilişkiler koymaksa, İslamiyet'te böyle reforma yer yoktur.

Reformun prensipleri; hak ve bâtılı, helal ve haramı, sevap ve günahı birbirinden ayırmaksızın, faziletleri yok sayıp, hayatı sırf çıkarlardan ibaret ve her şeyi mübah (yapılmasında sakınca olmayan) kabul etmek ise, İslamiyet böyle reforma yer vermez.

Reformun en belirgin özelliği, adaletsiz bir hürriyet adına, çocukları ana-babasına, büyüğüne itaat ettirmemek ise, İslamiyet böyle reform terbiyesini terbiyesizlik kabul eder.

Reformun amacı, ilkesi; sadece maddi olmak ve maneviyata değer ve önem vermemek ise, İslamiyet, insanlığın bu yolda asileşmesini felaket kabul eder.

Açıkçası:

Müslümanların İslam'ın feyzi ile ilerledikleri dönemlerde, Avrupa'da derebeylik yönetimi vardı ve İslam üniversitelerine ilim eğitimi için, akın akın hıristiyan öğrenciler geliyordu.

Tarih denen büyük ilim ortadan kalkmadıkça, İslam uygarlığının Avrupa uygarlığı üzerinde büyük etkileri olduğunu kim inkâr edebilir?

Evet, İslam uygarlığı, Avrupa uygarlığını bilimsel ve ahlaki yönden çok etkilemiştir. Bilim ve fen, Avrupa'ya müslümanlar tarafından yayılmıştır.

İspanya'da İslam devletinin kurulması, Avrupa'yı canlandırdı. Müslümanların bütün ilimleri, Avrupa'ya bu yolla geçti ve böyle dağıldı. Bu suretle müslümanlar, bütün hıristiyanları bilim ve fen egemenliği altında yaşattılar. O egemenlik, Avrupa'da altı yüzyıl sürdü.

İşte beğenmediğimiz, "Reform isteriz!" diye tutturduğumuz gerçek İslamiyet, Avrupa'yı böylece egemenliği altında bulundurdu.

Tarih iyi incelenir, insaf terk edilmezse, yüce İslam dininin insanı hiçbir zaman geri bırakmadığını görürüz.

Bilir misiniz, ne geri bırakır?

İkiyüzlülük ve yalan. Bu ikisi, yılandan daha kötü düşmanlardır.

İslam dini gerçeği arayanlara yol gösterdiği, ümitsiz ve bezgin olanlara ümit ve cesaret verdiği, bütün insanlığa mutluluk vaat ettiği için, rahmetin ta kendisidir.

Bir ulusun feyiz ve yüceliği, ancak iki şey ile devamlı olabilir. Biri bireylerinin kalp ve kalıplarının birleşmesi, vahdete (birliğe) eğilimleri; diğeri, vekardan ödün verdirtmeyecek bir egemenliğe sahip bulunmalarıdır.

İşte Allahu Teâlâ, bir ulusun varlığının devamını dilerse, onun yaratılışına bu iki yüce sıfatı vererek, onu olgun bir şekilde meydana getirir. O zaman o ulus, yüce amaca ulaşır. Bir millette de vahdete eğilim gördün mü, o milletin bilinmeyen (gaybi) ilâhi hazineden donatıldığını bil.

Tarihi açar, gerektiği gibi inceler, bütün milletlerin olgunlaşmasındaki, sona ermesindeki hallerini iyi araştırırsak, insanlık toplumu

hakkında geçerli olan ilahi kanunu şu şekilde buluruz: Allah bir ulusu, ancak o ulus bölünme, geçimsizlik (nifak) ve uyuşmazlık hastalıklarına tutulduktan sonra yok ediyor.

Bu din de bize, "Birçok vücutta tek ruh olarak yaşayın!" diye emrediyor. "Karşıdaki ya dinde kardeşin, ya da yaratılıştaki bir eşin" diye sesleniyor.

Bu dinin neresinde reform yapacağız?

Özetle, bizde bir gerilik varsa, Allah'ın, Peygamber'in bize yasaklamış olduğu bölünmeye, geçimsizliğe düştüğümüzden dolayı olabilir. Kıskançlığı, yalanı, ikiyüzlülüğü kaldır; Kudret, semayı senin ayağına indirir.

Bu din bizden bunu bekler. Yoksa, nefsin kaprislerine uygun reform beklemez.

Bir din ki insanın kurtuluşunu, bütün yeteneklerin güzel gelişmesi olarak ilan eder; insanın yaratılışında saklı olan ahlaki ve ruhsal faziletlerin, ancak kabrin öte tarafında meyvelerini toplayacağını açıklar; dünya hayatında ise bu faziletleri daha yüksek aşamalara hazırlamak için geliştirmeyi o kimsenin üzerine zorunlu kılar, dünya hayatını ahiret hayatının bir hazırlayıcısı kabul eder; "İnsanlık, tüketmek için değil, dosdoğru çalışıp kazanarak, yücelmeyi sağlamak için doğmuştur" diye açıklar.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Müslümanlar, İslamiyet'e sınıksız sarıldıkları zaman, kâinatın efendisi olarak yaşamışlar, her sahada gelişmişlerdir. Bilim ve mimarlıkta birçok şaheserler meydana getirmede, süslemede dünyanın üstadları olduklarını kim inkâr edebilir?

İslam mimarlarının girdikleri her yerde yapılan tapınaklar, saraylar, dünyaya yeni bir şekil vermemiş midir?

Yine İslam dininin, sanat ve ticarete ne kadar geniş değer verdiğini inkârâ kimin gücü yeter?

Evet, bu büyük din sanatkârlara, ticaretle uğraşanlara, o kadar geniş ve şerefli dereceler vermiştir ki, o sayede ticaret ve sanatla uğraşanların, madenlerin çıkarılıp işlenmesinden, türlü türlü alet edevatları, silahlara kadar neler neler meydana getirdikleri herkesçe bilinmektedir.

Tarihte bir dönem kapatıp, yeni bir dönem başlatan, olmazı olur yapan, karada gemi yürüten, yirmi üç yaşında cihangir olan Fatih'in döktüğü topraklar, bugün Alman müzelerinde sergileniyor.

Onun kazandığı bu zafer, onu sarhoş edip Allah ile büyüklük yarışına çıkarmamış, önlüğünü giyip "Bu zaferi siz kazandınız, müslümanlar" diye, erlerine yemek dağıtmak hizmetinde bulundurtmuştur. Zaferle kafası göklere dikilmemiş, Bizans'ı fethettiği zaman secdelere kapanmıştır.

Özetle, İslamiyet ile müslümanlar her alanda o kadar ilerlemişlerdir ki, yeryüzünü ve hayatın şeklini değiştirmişlerdir.

Sözelimi, İslam fabrikalarında yapılan kâğıt, İspanya'dan Fransa'ya, İtalya'ya, İngiltere'ye, Almanya'ya onüçüncü yüzyılda geçmiştir.

Barutun kullanımı üzerine çalışanlar müslümanlardır.

Hangi birini sayalım? Müslümanlar bitkilerle uğraşmışlar, o kadar ileriye götürmüşlerdir ki, onları aşı ile birleştirmişlerdir. Ticareti kolaylaştırmak ve haberleşmeyi sağlamak için yollar açmışlar, postalar düzenlemişler, geçitlerde kuyular açmışlar, su depoları yapmışlardır. Yine müslümanlar, jeoloji konusunda göz kamaştırıcı eserler yazmışlardır.

Müslümanlar, İslamiyet'in sadece metnine, sözüne değil, özüne hakkıyla sahip oldukları zaman, bundan önce anlattığımız gibi hangi alanda bilime konu, sanata model vermemişlerdir ki...

İslamiyet bunların hepsini özendirip, geliştirdiği halde, Roma'luların koyduğu kanunlar, bu hususa tamamen karşı gelmiştir. Yine o zamanlar birçok kişi, Eflatun'un felsefesini izlemişlerdi. Bu felsefe, sanayi ile uğraşan kimselere medeni hakları layık görmüyordu.

Bir de İslam'ın nuruna bak:

Büyük Peygamber, Tebuk zaferinden dönüyorlardı. Sevgili dostlarından Hz. Muaz karşılamaya çıktı, sırtını sıvazladılar. Şerefli Peygamber, "*Kebedet yedâke yâ Muaz!*" Yani, "Yâ Muaz, ellerin nasırlanmış" dediler. "Evet ya Resûlallah, getirdiğin dinin gösterdiği yolda helal kazanayım, çoluğumun, çocuğumun geçimliklerini alın teriyle çıkarayım diye sıkı çalışıyorum, çiftçilik yapıyorum, bundan dolayı ellerim nasırlandı," deyince Cenabı Peygamber, Ashabı Kiram'ına "İşte öpülecek el!" diye Muaz'ın elini okşayarak gösterdiler ve "Allah'ım, bu elin sahibini korur" buyurdular.

Şimdi böyle bir dinin acaba neresinde reform yapılabilir?

O halde kabahat İslamiyet'te değil, bizim müslümanlığımızdadır. İslamiyet, batmayan bir güneştir. Müslümanlık da o güneşin girdiği yerdir. O güneşe perde çekilmez.

Sen, nefsinden doğan ve adına reform diye tutturmuş olduğun perdeyle kalbinin penceresini kaparsan, kendin karanlıkta kalırsın, İslamiyet'e bir şey olmaz. Dinde reform yapılmak isteniyorsa, dinin kendi yapısında değil, onun sahibiyiz diye geçinen müslümanların çoğunluğunun ona sırt çevirmelerini düzeltmek için yapılmalıdır. Yüzler Peygamberlik nuruna çevrilmelidir. Evet, gerçeğin kapıları henüz kapalıdır. Geleceğin yolları ise sayılamayacak kadar çoktur. Bu

karanlığı yok edecek bir ışık vardır ki, o da ancak Peygamberlik nurudur.

İnsan aklı, bir dereceye kadar hikmet âleminde (dünyada) dolaşabiliyor. Fakat insan, yalnız hikmet âlemine ait bir varlık değildir. Bir tarafı da kudret âlemine (ahirete) bağlıdır. Oraya gelince, akıl ve fikir tıkanıp kalıyor. Orada keşif ve geçiş, vahiy ile mümkün oluyor. İşte insan, ona gerektiği gibi iman ettiği gün huzur buluyor. Acaba gerçekten âlemde o iman zevkinin üstünde bir zevk var mıdır? İmanı olmayan kalp, şüphelerin oyun alanı değildir de, ya nedir?

Evet, her an kuşku ve şüphe içinde yaşamaktan daha sıkıcı ne vardır?

İşte bu büyük din, insanlığın hem duygularını, hem de aklını tatmin eder.

Bu büyük din, kesinlikle kör ve tutucu kurallardan yana değildir. Yolunda gidenlere daima, "Hazır ol, olumlu bir imana, aydın bir düşünceye sahip ol" diye seslenir.

Neresinde reform yapılabilir?

Yine bu büyük dinin ilk önerisi; ahlaklıdır, Hak sevgisidir, insaftır, ölçülü olmaktır.

Bu din, hakikate dayanan bir dindir. "Müslümanın kalbi her şeyden önce hak ve hakikatı sever" der. "Müslümanda nefsanî tutuculuk olmaz. O benlikten soyunarak Hak'kı sever" der. Çünkü Allahü Teâlâ, Hak Teâlâ'dır.

İnsanlık, çoğunlukla nefislerine yenilir. Onun için heves ve isteklerine uygun olmayan gerçekleri inkâr eder. Bundan dolayı insan hakları darmadağın olur. Bunu ise ancak, Allah sevgisi önler. Hak sevgisinin bütün duygulara egemen olmasını bu din emrettiği gibi,

insanlara gerçeği sevmeyi, düşünce tarafsızlığını, vicdanda hakbilirliği de bu din emrediyor.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Evet, İslam'da tutuculuk (taassup) yerilmiştir, ayıptır. İnsanlığın en büyük taşkınlığı, kendi isteklerini Allah'ın emri gibi tanıtmaya çalışmasıdır. Bu din der ki, "İnsanlığın bütün acıları, Allah'ın hükümlerini hiçe sayarak, yetki sahiplerinin keyiflerini, iradelerinin eğilimlerini hoş görmelerinden ileri gelir. İşte o hoş görülen şey, bütün zulümlerin kaynağı olur."

Bütün baskı yöntemlerinin, kuvvet sahipleri üzerinde olan ilâhi kudreti tanımamaktan ileri geldiğini bildiren bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu büyük din; bütün insanlığın rahatını, güvenliğini sağlamak için, dinlenmeksizin o uğurda cihada koşmayı emreder. Yolunda gidenlerden böyle bir çalışma bekler...

İslam'ın gözünde insanların mutlak eşitliğe sahip olduklarını ilan eder.

Bireylerin, özel davranışlarında akli selim içinde, çoğunluğun gaye edindiği amaçtan başka bir amaca yönelemeyeceklerini, bütün baskılara, etkilere karşı sağlam bir kale gibi olmalarını emreder.

"Uyuşmazlıklar, nefislerden doğmayacak, ruhlardan doğacak. Anlaşmazlık, birleşmek için olacak, ayrılmak için değil" der. Bir toplumda bu halin görünebilmesi için de bireylerin; akıl yürütme, araştırma, düşünce hürriyeti, namus, cömertlik, azla yetinmek, tatlılık, ağırbaşlılık, çaba ve gayret büyüklüğü, sabır ve sakinlik, yumuşaklık, yiğitlik, hürmet, cesaret, bağlılık, vefa, emanet, kalp huzuru, bağışlama, merhamet, koruyuculuk, adalet sevgisi ve şefkat gibi, yüce sıfatlarla donanmış olmasını temel alan bir dinin neresinde reform yapılacaktır?

"Fazilet, çıkarlara tercih edilmedikçe, gerçek yükselmeye imkân yoktur" diye haykıran bir dinin, neresinde reform yapılabilir?

Reformla amaçlanan şey, o büyük dinin ibadetini, taatını, hatta kalp ile olan içten bağlılığını da kaldırıp, yalnız dil ile bu dine ilgisi varmış gibi gözükme, ona reform denmez, yıkım denir, yıkım...

Bazı kimselere göre, dinde reform yapılırsa, ilerleme daha kolay ve çabuk olurmuş.

Şimdi yeri gelmişken, şu ilerleme kavramı üzerinde de biraz duralım:

İlerlemek, yükselmek gibi kavramlar, kullanıldıkları yere göre anlam taşırlar. Âdemoğlunun öyle bir mutlak hedefi olmalıdır ki; ona doğru gidişinde artarak yer alan hareketlere, her bakımdan insanlığın 'ilerlemesi' denilebilsin. Halbuki insanların sayısı kadar, belki daha da çok hedef vardır. Herkes, ilerleme denince kendi bakış açısına göre bir hedefe varmak anlamını çıkarır. Demek ki bütün insanlar için ilerleme, izafi (göreceli) bir anlam taşıyor.

Şimdi, birçok sebepler, olaylar vardır ki, insanların ihtiraslarını coşturur ve kötülüklerde ilerlemesine neden olur. Buna ise gerçekte, ilerleme, yükselme denmez, gerileme ve çökme denir.

Yine âlemde birçok sebep ve olay vardır ki, bunlar da insanların hayırlı işlerde ilerlemesini sağlar. Servetlerine servet katar, babasının varlığına oğlu da varlığını ekler. İşte gerçek ilerleme ve yükselme, budur.

Bu büyük din, insanların ilerlemesi ve yükselmesi için, yerde, gökte ne kadar kapı varsa, hepsini ardına kadar açmıştır.

"Kaygılanmayı bırak, hazır ol, samimiliği ve temizliği elde et, geliş ve gidişindeki amacı düşün, içeriye gir!" der.

Aslında Kudret, isteyerek tasdik etmeyi, istemeyerek öyle tasdik ettirir ki.

Nasihatle doğru yolu bulamayanı onu felaketle buldurur, felaketle... Nasihat, sözle yol göstermektir. Felaket ise uygulamalı bir uyarıdır. Uygulamalı uyarılar, tecrübeler ise, daha etkili olur.

Güzel bir havada, sakın bir denizde, gemideki yolculardan dine karşı kayıtsız olan ve onu küçük görenlere, maneviyatın gereğinden, bu dinin insanlara bağışlamış olduğu sonsuz mutluluktan, vicdanlara verdiği büyük huzurdan bahsedilse, en mantıklı deliller getirilse, yine de dinletilemez. Çünkü nasihattir. Fakat aniden çıkan bir fırtına, onların derhal dua ve yalvarma için ellerini semaya doğru yükseltmelerine yeter. Çünkü felakettir.

Evet, sağlıklıyken maneviyata inananlara, "ahmak" diyen nicelerini gördük. İnandırmaya çalışanlara karşı hiddet ve şiddet gösteren nicelerine şahit olduk... Bunları can çekişme hallerinde ziyarete giderseniz, bir zamanlar maneviyat anlatıldığı zaman semayı deler gibi bakan gözleri değişmiş, aynı gözlerin şimdi hazin ve dolgun bir şekilde semaya yönelmiş, maneviyat âleminden hayat ve şifa dilenmekte olduğunu görürsünüz.

Şuna dikkat edelim ki; minik bir çocuğun insani yetenekleri henüz gelişmemiştir. Fakat hayvani yetenekleri yaratılıştan ortadadır. İşte bu mahluku Hak'ka yöneltecek, iyi huy ile dolduracak şey, ancak *Din*'dir...

Bu büyük din, zorlama ve baskıya uğratmaksızın, insanlığa itaat kanununu öğretmiştir.

İslam ahlakı, bütün ahlakların üstündedir. Çünkü onda ilâhi iradeye bilinçli bir şekilde teslim olma, aklın ve mantığın kabul edemeyeceği şeylerden sakındırma, insanlar arasında uzlaşma, kaynaşma ve kardeşlik esasları vardır.

İşte bundan dolayı İslamiyet, insanlık için uyulması gereken bir örnektir. Ve böyle olduğunu da her gün görmekteyiz. Bugün İslam'ın en büyük delili olan Kur'anı Mübin'i sevgiyle ve hürmetle koynunda gezdiren, ona gönül veren, Kur'an sofrasında oturmaya hazır birçok Batılı âlimi seyrediyoruz...

Bu büyük din, insanın edebine, bedenine, dinine zarar veren şeyleri yasak ettiği gibi, içki, kumar ve fuhuşu da yasaklamıştır.

Bu büyük dinde, seçkinlerle sıradan kişilerin dengesi ve fakirin zengine düşman olmaması için, Hz. Muhammed (S.A.V.) "Faiz yasaktır" diye emretmiş ve fakir ile zengin birbirine sarılabilmesi için, zekât kurumlarının kurulmasını bildirmiş, böylece fakiri zengine hissedar yapmıştır.

Şimdi, böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu din, sadece Allah hakkındaki öğretisi ve bildirilerle, dünya denilen bu âlemde insanın çok yüksek bir dereceye sahip ve Hak'kın vekili olduğunu, ona ruh üflenerek seçkin bir varlık olarak yaratıldığını, tam bir bağımsızlık ve hürriyete sahip olduğunu bildirmekle yetinmez. Kısacası, insana yol göstermek için benzeri görülmemiş esaslar ile donatılmış pratik bir din olmakla kalmaz, insanlığı en büyük maddi ve ilmi ilerlemelerle yürütür.

İşte bundan dolayıdır ki İslamiyet, İslam'a inananlarda bu sırları bilmeye ve anlamaya karşı kuvvetli bir istek meydana getirdi. Bu isteği karşılamak için bu dinin gerçek bağlıları, aşk ile çalışıp, cihanı irfan nuru ile aydınlattılar... Cehaleti gördükleri yere ilmi, zulmü gördükleri yere adaleti, inkârı gördükleri yere imanı koydular. Çünkü onlar, Hz. Muhammed (S.A.V.)'nin sesini işitmişlerdi... O ses, sıradan bir insan sesi değildi. O ses, insanlığı ölüm uykusundan uyandıran sestti.

Karlayl (Carlyle) der ki:

"Hz. Muhammed (S.A.V.) öyle bir inkılâp yapmıştır ki, onun ortaya çıkışı Arapları karanlıktan aydınlığa çıkarmış, Arabistan ancak bu sayede canlanmıştır. Hz. Peygamber bunlara, iman edecekleri bir kelimeyle gönderildi. O gelmeden önce hiç dikkat çekmeyen insanlar, O gelince cihanın dikkatini üzerlerine çektiler. Arabistan bir taraftan Granada'ya, diğer taraftan Delhi'ye kadar uzandı. Dünyanın büyük bir bölümü, ilim ve irfan ışığına boğuldu.

Aslında İslam dini böyle büyük, böyle hayat veren bir dindir. Ona iman eden bir millet, verimli, yüksek ve büyük bir tarihe sahip olur.

Hz. Muhammed (S.A.V.) kapkaranlık çöllerin ortasında bir alev gibi parladı... Çölün kumları o ateş ile infilak etti... Bu patlamanın alevleri Delhi ile Gırnata (Granada) arasında uzayan ufukları aydınlattı..."

Yine Karlayl şöyle söyler:

"İnsanlar Hz. Muhammed (S.A.V.)'nin sesini dinlemeli, dinlemeli..."

Evet, bugün Hz. Muhammed (S.A.V.)'nin sesi dünyanın her köşesinde, İngiltere'de, Amerika'da, Avustralya'da, Japonya'da, Almanya'da bütün insanlar tarafından dinleniyor ve sonsuza kadar da dinlenecektir.

O'nun getirdiği bu büyük dinin neresinde reform yapılabilir?

Büyük Peygamber bu âlemden çekilip, Cemal âlemine gittikleri zaman, Müslümanlara ilerlemeyi elde etmeleri için gereken hiçbir şeyi eksik bırakmadı. "Kur'an'dan ayrılmayın, birliği bozmayın!" dedi.

Evet, bir amacın gerçekleşebilmesi için, birlik en büyük esastır. Müslümanlarda yıkım, Kur'an'ı mezarlık ve ölü kitabı yaptıkları anlarda başlamış, birlik de o günden başlayarak bozulmuştur.

Şimdi reformdan amaç, Kur'an'ı mezarlık kitabı olma halinden kurtarıp, dirilere gönderildiği için, insanın hayatını ona uydurması anlamında ise, diyecek yok. Ama ona da reform denmez, İslam'ın bağrına dönüş denir, dönüş...

Bu büyük din, insanı ahlakça öylesine geliştirir ki; insan saygı ile, sevgi ile Allah'tan korkmaya başlar. İşte her hikmetin başı da odur. O olmadıkça insan, zalimdir. Zalim de ne yaparsa yapsın, sonu hayal kırıklığıdır. Hatta iyilik bile yapmak istese, yine hayal kırıklığı ile karşılaşır.

Çünkü; "*Ve lâ yeziydüz zalimiyne illâ hasârâ*" buyurulmuştur. Yani zalimler, ancak Allah'tan korkmayanlardır.

Aslında Allah'tan korkmaya katlanamayan, zorunlu olarak insanlardan korkar... Bu çeşit korkular da bir milletin yıkımına sebep olur.

İşte, Hz. Muhammed (S.A.V.)'e bağlı olanlar, insanlardan korkmuyorlardı. Bundan başka büyük ile küçük, zengin ile fakir arasında bir fark gözetmiyorlardı... Asâsı kılıcından daha korkunç olan Hz. Ömer, bir fakir kadının bedduası karşısında tir tir titriyordu.

Evet, kanunları gözeten Hz. Ömer, emirlik makamına gelmişti. Milletin işiyle o kadar doluydu ki, en samimi dostlarıyla bile konuşacak zamanı kalmamıştı.

Hz. Abbas diyor ki:

– Hiç olmazsa gece olunca ziyaretine gideyim dedim. Karanlık bir geceydi, ayaz da vardı. Fakat ziyaretine niyet ettim, çıktım. Sokakta benden başka da kimse yoktu. Baktım, uzaktan heybetli

bir zât geliyor. Acaba kimdir diye düşünürken, Hz. Ömer olduğunu gördüm. Selamlaştık... "Size geliyorum" dedim.

– İyi ama ben görevdeyim.

– Gece mi?

– Gece, gündüz... Ben görevliyim, sorumluyum, milletin yükünü omuzuma almışım.

– Seni çok göreceğim geldi.

– Öyle ise, ben gücüm yettiği kadar bütün mahalleleri dolaşacağım, devriyeye çıktım. Ne var, ne yok, anlayabildiğim kadar anlamaya çalışacağım. Sen de istersen beraber gezelim...

Hz. Ömer'in halinden mi, yoksa halkın vicdanındaki huzurdan mı aksediyordu, bilemiyorum ama, sanki ortalığı ahirete ait bir sükunet kaplamıştı... Sağlı sollu kapıların önünde dura dura yürüyorduk. Evlerin içindekiler, bundan habersizdi. Ömer bu işte o kadar titiz davranıyordu ki, harap, kırık bir kapının önünde dahi duraklamadan geçmiyordu. Medine'nin dışına çıkmıştık... Derinlere doğru bakıyordu... Bir çadır gördü. "Oraya da yürüyelim," dedi. Çadırın önüne geldik, içerden mini mini çocuk sesleri "Açız, açız... ne olursun bir lokma ver," diye feryat ediyorlardı. İslam adabında izin almaksızın hiçbir yere girilmediği halde, çocukların feryadından Hz. Ömer izni falan unuttu, içeriye girdi. Ocak başında ihtiyar bir anne, ateş üzerinde kaynayan şeyi karıştırıyordu. Gözyaşları içinde: "Durun yavrularım, sabredin, şimdi pişecek..." diyordu. Çocukların feryadı daha da yükselmişti.

Hz. Ömer selam verdi, ihtiyar anne selamı aldı.

– Bu çocuklar niye ağlıyor? Bu zamana kadar neden bu yemek pişmedi?

– Onlar niye mi ağlıyor? Bu gün ikinci gündür açlar. Ocakta kaynayanı yemek mi zannediyorsun? Avuturum da uyurlar diye su kaynatıyorum, su!..

Beyaz elbisesinin içerisinde nurani ve heybetli bir görünüşe sahip olan Hz. Ömer, o kadar erimiş, o kadar erimişti ki, onun bu haline acımamak elden gelmezdi...

İhtiyar anne:

– Beni ayıplamayın. Yavrular bana ne yapacağımı şaşırttı. Belki susarlar dedim.

Hız. Ömer korka korka:

– Teyze, senin hiç kimsen yok mu? Kocan, oğlun filan?

– Kimi şehid oldu, kimi öldü. Bunlar torunlarım.

– Peki, insan gidip de halini Ömer'e söylemez mi?

– Ömer'e mi?.. Allah onu en kısa zamanda yok etsin, saadeti yıkılsın... Bayrağı yerlere serilsin... Ölür de sizin halifenize yüz suyu dökmem! Sonra Ömer de kim? Benim babam ondan çok daha cömert adamdı...

Bir aralık, çocukların "açız" sedası yine yükselmeye başladı. Kadın ellerini, semaya kaldırdı:

– Ya Rabbi! Bu yetimlerin âhları birer yıldırım olsun da Ömer'in tepesini delsin...

Hız. Ömer bu beddualar karşısında tır tır titriyordu:

– Teyze, etme, diyordu. Kendisine haber verilmeyince ne bilsin?

– Ne mi bilsin? İnsan yanındaki çadırdan gelen iniltiyi duymaz mı? Duyamayacaktı da, zamanında milletin yükünü neden üstlendi?.. Böyle sözler ilahi katta kabul edilecek mazeretler değildir.

Sonunda Hz. Ömer bana, "Çabuk, çıkalım!" dedi, çıktık. Medine'nin dolambaçlı sokaklarından gide gide erzak ambarına girdik:

- Şu un çuvalını bana yükle! dedi.
- Ya Ömer, ben yükleneyim... diye rica ettim.
- Hayır, hayır... işitmedin mi kadının sözünü, ne kadar haklı. Zamanında ben ağır ve sorumluluk isteyen bu işi üzerime almayacaktım, Abbas! Milletin hesabını ilâhi huzurda vermek kolay şey değildir.. Dicle'nin kenarında otlayan bir koyunu bir kurt aşırarak olsa, ilâhi adalet Ömer'den onu soracaktır. Evet, yere haksızca, zulüm ile bir damla kan damlasa, o damla büyük, koca bir girdap olur, Ömer'i boğar... Kadının sözleriyle hâlâ tir tir titriyorum. Bana acıyorsan şu yağ testisini al.

Yola koyulup çadıra döndük. Hz. Ömer hemen yemeği pişirmeye hazırlandı, bu sefer de ocak söndü. Tekrar ocağı uyandırmaya çalıştık. Hz. Ömer üflüyordu... Beyaz, nurani sakallarının arasından zifiri dumanlar çıkarken, yer gök heyecan içinde onu seyrediyordu. Sonunda yemek pişti. Hz. Ömer, dizlerinin üzerinde çocukların karnını doyurdu, çocuklar gülmeye başladılar, biraz sonra uykuları geldi...

Ben de Ömer'e yavaşça:

- Kalk, sabah olacak! dedim.
- Evet! dedi.

Ömer çıkarken kadına:

- Teyze, yarın Emirlik makamına gel. Biz durumu Emir'e bildiririz, inşaallah hakkınızda hayırlı olur.

Öylece çadırdan ayrıldık, Hz. Ömer'e rica ettim:

– Ben yarın, izin verirsen yanında bulunacağım, bakalım kadın gelince ne yapacak? Onun halini görmeyi pek merak ediyorum.

Hz. Ömer:

– Peki! dedi.

Öğle vakti kadın geldi. Bizi görünce, vakur bir olgunlukla geri döndü. Hz. Ömer'i hayret kaplamıştı.

– Ne tuhaf kadın. Acaba bizde yine bir kusur mu gördü? dedi. Hemen:

– Teyze, beni bağışladın mı? Kadın:

– Adaletini her zaman böyle görmek isterim, cevabımı verdi.

Şimdi bu herkesin bildiği bir olaydır, ama bunun incelikleri üzerinde biraz duralım...

Kanunların koruyucusu olan Hz. Ömer, bu büyük dinin, bu aşk dininin potasında erimeden önce ne halde idi, bir bakalım. O Hz. Ömer ki, mini mini bir kız çocuğunu, İslamiyet'ten önceki dönemin kuralları gereği, diri diri toprağa gömmüştü.

İslam'ın nuru ile içinde bulunduğu karanlıktan aydınlığa çıkıp Hz. Ömer olduktan sonra, pişmanlıkla ah çeker, gözleri acımayla dolarmış. Bu halin nedeni kendisine sorulduğu zaman:

– Evet, İslam'ın nuruna kavuşmazdan önceki hâlim gözümün önüne gelir de, onun için ah ederim. Ben bu iri ellerimle yavrumu toprağın içine iterken, o da mini mini elleriyle, benim sakalıma bulaşmış olan toprakları, silkeliyordu... Allah yol göstermeseydi, Cenabı Ahmediyet'in merhamet eli elimden tutmasaydı, ben büyük bir eşkıyadan başka ne olabilirdim?...

İşte birinci Ömer...

Bu büyük dinin manasına daldıktan sonra, ihtiyar annenin karşısında ikinci Ömer...

Taban tabana zıt iki hâl...

Bu dinin neresinde reform yapılabilir?

Sonra bu büyük din, kendisine tertemiz bir sevgiyle bağlanmış olan inananlarına nasıl bir onur vermiştir ki, ihtiyar kadına, evet son derece çaresizlik içinde kalmış İslam'ın annesine, "Ölür de sizin halifenize yüz suyu dökmem" dedirtmişti? Haydi önce tanıyıyordu, fakat sonra, Emirliğe geldikten sonraki vekarı ne idi?

İşte o anne, bu feyzi nereden almıştı?

Büyük dinden...

Çünkü İslam, "İnsanda Allah'ın emaneti vardır. Bunun için insanlık onuru ayak altına alınmaz" diye, ilk dersi veriyordu... "Kerim (soylu, cömert) olanlar, kerim olanlara dahi yüz suyu dökmez" diye öğretiyordu.

Sonra Hz. Ömer de ihtiyar hanıma bu yakarışı yaptığı zaman, bin dört yüz şehir fethetmişti. Öyle şehirler ki, her biri başka bir iklim idi.

Dünya daima iki kuvvet tecellisinde yürür. İşte Ömer, binlerce senelik o iki kuvveti yıkmıştı, yalnız hak kuvveti meydanda idi. Âlemde benzeri görülmemiş bir inkılâp belirişi ortaya çıkmıştı.

Ve bu büyük dinin sayesinde bu varlıklar, gerçek takipçisini şımartmamıştı.

Acaba bu dinin neresinde reform yapılabilir?

Evet, İmamı Ali'nin katili, Hz. Ali'yi zehirli kılıçla ensesinden vurmuştu. Hz. Ali'nin dostları hemen katili yakaladılar, hırpalamaya başladılar. Hz. Ali kendi can acısı arasında:

– Ne yapıyorsunuz? Ben hayattayım, dokunmayın, zulüm edenlerden olursunuz, diye bağıırıyordu.

İnsanı bu kadar büyüten bir dinin, neresinde reform yapılabilir?

Yine Hz. Ali, savaş meydanında yere yatırmış olduğu düşmanın başını tam vücudundan ayıracakken, altındaki düşman son savunması olarak Hz. Ali'nin Hak aynası olan yüzüne, ağır bir tükürük fırlattı. Hz. Ali düşmanın üzerinden hemen kılıcını kaldırdı ve:

– Kalk!.. dedi.

İradeli, bilinçli, ölüm anında bile kendisini kaybetmeyen düşman şaşırmişti... Cenabı Ali'ye sordu:

– Hangi şey benim başımı vücudumdan ayırmaktan sizi alıkoydu?

– Yüzüme tükürmen... Yüzüme tükürdün, nefsim coştı. Biz kendi hesabımıza kimseye el sürmeyiz. Yarısı kendi nefsim için, yarısı Hak için sana kılıç vuramazdım. Onun için kılıcımı boynundan hemen kaldırdım. Yine çarpışacağız...

Düşman şaşırmişti. Bu büyük insana bu büyük feyz, nereden geliyor diye düşünüyordu...

İşte İslam'ın bu uygarlığını görmeyip de; evet, İslam'ın bağrındaki o büyük uygarlığı seyretmeyip de, "İlerleme, ilerleme" diye tutturup yarım saatte milyonlarca can alan bir uygarlıkta, bu büyüklükte bir adam gösterilebilir mi?

Bu din, "geveze olmaktan çok çalışkan ol, kuvvetin çenende olmasın, kollarında olsun, insanlığa hizmetin bulunsun..." diye emreder.

İnsanlığın Fahri Ebedisi buyuruyor ki:

"İlahi huzura çıktığınız zaman, Cenabı Hak sizi nasıl tanıyacak zannediyorsunuz? Sizi çocuklarınıza sevginizle, diğer insanlara dostluğunuzla tanıyacaktır.

Allah'ınızı seviyor musunuz?.. O halde önce insanları seviniz!

Allah'a yaklaşmak mı istiyorsunuz? Yarattıklarını seviniz! Kendiniz için istediğinizi, onlar için de isteyiniz..."

Bu büyük din ancak, inananları ve geleceğin inananların olduğuna inananları, gerçek dostluk ile kardeşirler diye ilan eder.

Bu dinin bu büyük buyruğunu gönül âleminde duyan kimse, millette ne zaman düşkünlük ve sefalet görse, bunu diğerlerinin sıkıntısı gibi değil, kendi sıkıntısı gibi kabul eder.

İşte bu hal meydana gelince, insanlık uğruna kendi kişiliğini terk eder. Başkalarını sevmek, nefsiyle karşılaştırmak hali belirir. "Önce canan, sonra can" diye yaşamayı, kendine zevk edinir. Milletın mutluluğunu kendi mutluluğuna tercih eder. Kendi mutluluğu için nasıl çalışırsa, insanlığın mutluluğu için de aynı şekilde çalışır.

Şimdi bunu emreden ve öğreten bir dinin, acaba neresinde reform yapılabilir?

Bu büyük din, kendisine bağlananların seçkin işareti, 'içten dostluk'tur der.

Evet, herhangi bir toplulukta içten dostluk yoksa, o toplum hakikatten çok uzaklaşmıştır ve ne yaparlarsa yapsınlar, gönül huzuru ile yaşayamazlar.

Buna canlı bir örnek verelim:

Göz güzel bir şeyi gördüğü zaman, kulak onu kıskanarak çıkarmaya çalışır mı? Hayır!.. O da aynı zevki alır.

Kulak iyi bir şey işitince, göz onu tıkamaya kalkışır mı? O da zevk içindedir.

Sağ eli iyi bir şey yapınca, sol el onu kesmeye kalkar mı? Hayır!.. O iyiliğin zevki, bütün vücudun organlarını dolaşır...

Acılar da böyledir.

Vücudumuzdaki bir organda ağır bir hastalık olduğu zaman, hiçbir organ uyumaz. İnsanlar da birbirinin organıdır.

Bundan haberli olmayıp, insanlık âleminin acısıyla, sevinciyle ortak olmayana, insan payesini vermeyen, "*ülâike kel'en'âmi bel hüm edal*" (onlar, nimetleri paylaşanlardır) diye seslenen bir dinin neresinde reform yapılacaktı?

Her mü'minin alınına Allah'ın kudret eliyle "*Innemel mü'minune ihvetin*" (müminler birbirine dosttur) emri sübhânisi, özel bir damga gibi yazılmıştır. Düşmanlık ve ikiyüzlülük ile bu parlak damgayı silmek isteyenler, dünyada ve ahirette istediklerini alamayanlardır.

Fakat ne kadar acıdır ki, yukarıdan beri saydığımız İslam diniyle ilgili toplumsal kuralları, yüzyıllardan beri müslümanların birçoğu terk etmişler; evet, İslamiyet'in ruhunu terk etmişler, sözünü de anlamadan yürümeye başlamışlar, birbirlerini sevmez olmuşlar, yaradılıştaki beraber, hakikatte kardeş olduklarının farkına varamamışlar, uykuya dalmışlardır...

Eğer reformdan amaç, bu uykudan uyanıp nefsin ordusu olan hainlik ve karışıklığı, hırs ve kıskançlığı tepeleyerek, İslam'ın bağrındaki kalp birleşmesini meydana getirip Kur'an sofrasında diz dize oturmak, akılları fethetmek, gönüllere girmek ise, öyle reformun başımızın üstünde yeri vardır.

Yoksa reform kelimesi altında; dinin ana hatlarını oluşturan esaslarını yıkmak, adaletle sınırlandırılmış olan, insana Kudret

tarafından verilmiş bulunan hürriyeti ezmek ise, bu büyük din ona izin vermez.

Bu din, "Heveslerinize, nefislerinize esir olmayın, vicdan hürriyetinizi ve içtenliğinizi kaybetmeyin, birliğe erin, dirliğe girin, gerçek kardeş olarak yaşayın, birçok kalıpta bir ruh olarak yaşayacak yerde, birbirinizin insafsız düşmanı olmayın" der...

Yine bu büyük din, "Düşmanınızı korkutarak kaçırarak büyüklükte bir kuvvet ve kudrete sahip olmalısınız, o şekilde çalışmalısınız" diye emreder.

"Düşmanlarınıza karşı o kadar kuvvetli olun ki, onların hainlik silahlarını elinden alıp mahvedecek kadar yükselin" diye buyurur.

Bu öyle bir dindir ki, alçaklığa razı olmanın alçaklık, zulme rızanın zulüm olduğunu bildirir.

Evet, bu öyle yüce bir dindir ki, bu evren, duyularımızla kavrayabildiğimiz ve kavrayamadığımız bu koskocaman varlık, insanın varlığının şerefine yaratılmıştır diye ilan eder, dolayısıyla insanın kıymet derecesini bildirir.

Bu din, "*Eddünyâ mezraatül âhire*" yani, "Bu dünya insan için bir tarladır. Burada ne ekerse, ahirette onu biçer. Burada cahillik tohumunu eken, sonsuzluk âleminde marifet ürününü alamaz, hiçbir fazilet tanesi bulamaz" diye buyurur.

Cenabı Hak büyük Kitab'ında:

"Ey inananlar, geleceğin inananların olduğuna inananlar!

Allah için, İslamiyet'i yükseltmek için cihad edin. Sizi bunun için seçtik ve tercih ettik. Din emirlerinde sizin üzerinize zerre kadar darlık yüklemedik" buyuruyor.

İşte bu ilâhi emirleri ile bu din, insanı gönül tahtında yaşatmak, hem de mutlu, hür, hükmedercesine yaşatmak için lütfedilmiştir.

Şimdi, böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Evet, "Haklının haksızdan korkması Hak'ka ağır gelir" diyen bir dinin neresinde reform yapılabilir?

"Ey inananlar! Kalplerinin, kalıplarının görevlerini ayıranlar!

Sabredin, katlanın, bekleyin, Allah'a sığının. Tâ ki kurtuluşa eresiniz" diye buyuran bir dinin, neresinde reform yapılabilir?

Dikkat! Sabır, sadece sıkıntı ve dertlere, belalara aciz kalıp boyun eğmek anlamında değildir.

Sabır: Allah'ın emrine gönül verip Marifet'in üstün yoluna girmek, istenilen şeye erişmek için engelleri, eziyetleri kabul etmek, sebat etmek demektir.

Sabırla katlanmaya gelince:

Birbirimize "Ne yapalım, talihimiz böyleymiş" demek değildir. Bizi Rabbimiz, küçük cihad (savaş meydanındaki cihad) ve büyük cihad (nefisle mücadele cihadı) ile görevlendirmiştir. Dolayısıyla zamanımızı faziletle ve yükselmemize engel olan nefsimizin hallerine karşı cihad ile geçirmeliyiz ve onu yenerek, Hakikat-i Muhammediye'ye girmeliyiz, demektir.

Şu halde sabırla katlanmak demek: Birbirimizin maddi ve manevi yükselme olanaklarına koşmak ve bu hususta Allahu Teâlâ'nın söz verdiklerini söyleyerek teselli olmak; bu imkânı düşünceden davranışa dönüştürmek için birçok kalıpta bir ruh olarak birleşmek, çalışmak, kararlı olmayı tavsiye etmek demektir.

Dayanma ve sığınmaya (ittikaya) gelince:

İmanın faziletlerini ve İslamiyet'in şereflerini birleştirip sağlayacak bütün sebepleri ve hareketleri seçmek demektir.

İşte Kur'anı Mübin bize, kurtuluşun koşulları bunlardır diye emrediyor. Bu koşulları, hürmet ve kulluk makamında tutanlara kurtuluş nimetini söz veriyor. Ve bundan gaflete düşmememiz için de, günde beş kez "*Hayyealefelâh*" (kurtuluşa gelin) diye, göğe yükselen yüce makamlardan, kurtuluşa çağırıyor.

Biz kurtuluşa koşmak istemez, birbirimizi sevmez, sevgi, acıma, hürmet cevherlerini kaybedersek; evet, kudretin insanlara bağışlamış olduğu bu üç sermayeyi tüketir, kusuru da dine yükler, nefis-i emmaremizin küçük bedeli karşılığında sonsuz hayatımızı, sürekli mutluluğumuzu satarsak, geliş ve gidişteki amacı duymazsak; şu üç günlük dünya hayatımızda ne gibi bir huzur duyabiliriz ve sonsuz geleceğimize, bizi sonsuz mutluluğa kavuşturabilecek neyi sunmuş olabiliriz?

Belki bir soru sorulabilir:

Kurtuluşu nasıl bulalım? Ona doğru nasıl koşalım?

Temiz bir niyet, tam bir içtenlik ile.

Acaba bundan kolay bir şey de var mıdır?

İnsan, kalp kulağını açacak olursa, şu evrenin büyük mes-cidinde, Hz. Muhammed (S.A.V.)'nin sesini olanca parlaklığı ile dinler...

O'nun davranışlarına, onun yol göstericiliğine bir kerecik göz atarsa, onun kutsal bakışı yetişir, ve lütfun büyük yolunu görmüş olur. Kibriya'nın huzurunda daima fakir ve insanlığın huzurunda daima alçakgönüllü kalır da bundan zevk alır, zevk!.. Toplumun çıkarlarını kişisel çıkarlarına tercih etme zevki gelir, o zaman doğruluk ve kurtuluş kapıları açılır.

İşte bu din, bize böyle diyor...

Biz, insani gücümüzle bunun neresinde reform yapabiliriz?

Bu din, "Gelecek, gönül uyanıklığına bağlıdır" diye feryat ediyor.

Bu uyanıklık, insana doğruluğu emreder.

İnsanlığın son derecesi de doğruluktur.

Evet, doğru insanın karşısında, İblis bile tir tir titrer.

Doğruluktan ayrılan kimse, kabrin içerisinde bağlı olarak kalır.

Doğruluk, utanmayı doğurur.

Hayâ (utanma, edep), baştan sonuna kadar hayırdır.

İnsanın şerefi, utanması ile belli olur.

Utanma, sabra götürür. O dereceye çıkanlar, Allah'tan başkasına şikayet edemezler, aciz insanın kapısını çalamazlar.

Utanması olmayan adam, şekil olarak insan gibi görünse de, gerçekte bu yüce isimle ayrıcalık kazanmaya hakkı yoktur.

İnsanın kendi üstün vasıflarının şerefini cisimsel varlığıyla değil, böyle yüksek manalarla göstereceğini ilan eden bir dinin, neresinde reform yapılabilir?

Bu din der ki:

"Kalbi ölenlerle konuşmayın... Bunlar, kendi kabirlerini üzerlerinde taşıyanlardır."

Ölü kalpli diye o kimseye denir ki, benliğinin karanlığında kalmış, cahilliğinin çirkinliği ile süslenmiştir.

Cahil de ona denir ki, doğru duygudan yoksun kalmış, Hak lezzetlerini terk etmiştir. Bunlar ne dünyaya sahip olabilirler, ne de ikinci hayatta yer alabilirler."

Yine bu dinde:

"İnsanlar, öldükleri için tasalanmasınlar, elden kaçırdıkları mana için, bir daha gelmemek üzere kaçan mutluluklar için tasalansınlar" buyuruluyor.

"Resmin üzerinde durup da, ressamından habersiz olma" diye emrediliyor.

Bu din, tekliften önce tarif eder. Kötülüklerin, suçların, günahların yükünü gayet güzel hafifletir.

"Bölünmeyi, tefrikayı kaldırın, yoksa yıkılırsınız" der.

Bu dine en büyük günah, yaratılmışlara hakaret nazarıyla bakmaktır.

Onun için hiçbir zerreye hakaret nazarıyla bakma!

Gül demetini meydana getiren, bir çöptür, çöp!..

İşte onun için kişinin kendi ayıbını bilmemesi, Allah katında en büyük günahlardandır.

Hazreti Muhammed Aleyhisselâtu Vesselâm, bu âleme tenezzül ederek şeref vermezden önce, Allah'ın kullarına en büyük hediyesi olan düşünce hürriyeti, âlemin neresinde vardı ve yürürlükteydi?

Bu gerçekleri bize bildiren bu büyük dinin neresinde reform yapılabilir?

"Zalim, iblis gibi ilahi rahmetten yoksun bırakılmıştır" diyen bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu din: "Ahlaksız bir kavim varlığını koruyamaz" der.

Ve O'nu bizlere bildiren, öğreten Hazreti Muhammed de (salat ve selam onun üzerine olsun), "Ben ancak iyi ahlakı tamamlamaya gönderildim" diye, bütün yaratılmışlara kendisini tanıtır.

Ahlak ise, din ile kalıcı olur.

Evet, ancak sonsuzluğa tam anlamıyla inananda, tam anlamıyla ahlak olur.

İnsana boyun eğende, kendini gelişmiş bir hayvan sayanda, yarın bir huzurda bulunacağına inanmayanda, ahlakın zevki tam anlamıyla bulunabilir mi?

Dine, Allah korkusuna dayanmayan onur ve haysiyetler, çabalar, talaş alevi gibi bir parlar, bir söner, kuvvet ve metaneti bulunmaz. Evet, darılmalar ve nefsin eğilimleriyle renkten renge girer, güvene layık görülmez.

Bu din insana, âdemin ve âlemin gerçeğini bildirir...

Amel sandığı denilen kabir çukurunu aydınlatacak göz verir. Bu el ve ayak gittiği zaman, ruhunun uçması için kol ve kanat verir...

Kalıbı ruhun parlaklığı ile sevdirebilir.

Aklının tadı bozulanları tedavi eder, Hak lezzetini tattırır. Adama gölge avına çıkartmaz.

İlim ve irfan kimin malı olursa olsun, bu dinin nazarında bütün insanlığıdır.

İslamiyet insanlığı, yaratılışından dolayı asla ayırmadığı gibi, yetişme tarzlarındaki farklılıklarından dolayı da ayrı tutmaz.

İslam dini, iş alanında iş bölümü prensibini izler. Herkese, yetenek ve uzmanlığına göre görev verir. Ve herkesi görevine göre ödüllendirir veya cezalandırır.

İslam'ın gözünde görev ve sorumluluk eşit, eş...

Bu büyük din, yalnız bizim değil, bütün insanlığın, en yüksek uygarlıkların gittikçe gölgesine sığınacakları bir sancaktır.

Çünkü insanlık, binlerce yıldan beri edindiği tecrübelerle çok kesin olarak anlamıştır ki; dinsiz yaşamak mümkün olmuyor.

Nasıl ki bedenin havaya, gıdaya ihtiyacı varsa, ruhun da gıdası din oluyor.

Evet; dinsizlik, hiçbir zaman çoğunluğun mezhebi olamıyor.

Sonra dinler içinde, aktarılan her emri, akli selime göre mantıklı olan tek dinin de, aziz İslam dini olduğu açıktır.

Demek oluyor ki, zenginlik ve heybetin zirvesine ne kadar çıkılsa, vicdanlar imanın nurundan yoksun olup, karardığı günden itibaren, tükeniş gerçekleştiriyor. Tarihin sayfaları da bunu çok açık olarak gösteriyor.

İnsanlar, dinin ruhiyatından uzaklaştıkları zaman iki maske kullanırlar. Bunları değiştire değiştire, çelişkili bir hayat yaşamaya başlarlar. İşte insanlık âleminden o anda huzur kalkar; değil kötülüğe, hangi iyiliğe sarılsa, yine hayal kırıklığıyla karşılaşır.

İnsan niçin mutlu olmaz? Kendisi için yaşamak istediğinden...

Halbuki hayatı insana kim verir? Allah!..

Dolayısıyla insan, gafletten kurtulup, kendisi için değil de Allah için yaşarsa, mutluluk onun ayağına kapanır. Keder yıkılır, ümitsizlik kalkar, Kudret'e isyan etmektен vazgeçilir, sahte benlikle Allah'ın yollarının ölçülemeyeceği kavranır, "bu hususta kudretimiz yok, karar bizim akıl ve mantığımızı değil, Allah'ın iradesine bağlı imiş" denir. O zaman, yalnız insana emanet olarak verilmiş olan, adaletle sınırlanmış olan hürriyetin tadına erilir.

Burada bir soru soralım:

Acaba insana hürriyet duygusu nereden gelmiştir? Hürriyeti insanda var eden madde midir?

Maddede irade yoktur ki, insana hürriyet verebilsin. Aslında kendinde olmayan, başkasına hiçbir şey veremez. Manasız bir varlıktan insana nasıl irade gelebilir?

Bundan dolayı insana hürriyet, Allah'tan gelir, Allah'tan!..

Allah'ı da kemal (olgunluk) sıfatlarıyla açıklayan yegâne din, İslam dinidir.

Şimdi bu büyük dinin neresinde reform yapılabilir?

Önce söylendiği gibi, insanların en büyük azgınlığı, kendilerini felakete sürükleyen en büyük isyanı; kendi isteklerini, hem de nefs-i emmâreden taşan isteklerini, Allah'ın emirleri yerine koymaya çalışmalarıdır.

Allah'ın hükümlerini hiçe sayıp, güçlü, etkili kimselerin keyiflerine, isteklerine göre çalışmaktır.

Bu hal ne zaman başgösterirse, işte o zaman zulümün kapısı açılır, heves ve hırslara, nefs-i emmârenin isteklerine uymayan hak ve hakikatler inkâr edilir, ayaklar altına alınır.

Elbette insan hakları da bu sebeple darmadağın olur.

Bu hakları tanıtacak da ancak Allah sevgisidir. O sevgi, vicdanda haktanırlığı emreder..

Yüce melekler âlemine ait bulunan, soyut bir anlam halindeki vicdan da, o emirden zevk alır.

Evet, Allah sevgisi öyle bir sevgidir ki; insanı nefsi okşayan bir suçla baş başa bırakmaz!

Âlemin düzeni, disiplini "önce canan, sonra can" kuralıyla yaşamakla, ancak o sevgi ile ayakta durur.

O sevgi olmazsa, kanundan kurtulma çareleri aranır. Fakat kanun ancak bir yere kadar gelebilir, kalbin içine giremez.

Hangi örgüt, hak ve hakikat sevgisi olmayan bir kimseyi, dış görünüşte faydalı, ama gerçekte ait olduğu insanlık âlemine en zararlı bir unsur olmaktan yasaklayabilir?

Hangi kuvvet, insanı görevinde, ölümden daha fazla fedakârlıklara, yalansız ve hilesiz sokabilir?

Acaba yalnızca bir dizi hukuk kuralı, insanı hak ve hakikat peşinde koşturmaya yeterli midir?

İşte, hiçbir kuvvetin vicdanlara müdahale edemeyeceği sanılan bir çağda, bu vicdanları merhamet avucunun içinde tutan, onu incitmeden terbiye eden büyük bir kuvvet vardır, o da: "*Inmediyne indallahil'islam*" (Allah indinde din, ancak İslam'dır) hükmüdür.

Bu kuvvet, ihmale veya küçük görülmeye layık değildir. Aksine bedelsiz, zahmetsiz, mihnetsiz verilen bu kuvvetten, en iyi şekilde yararlanmalıdır.

Bize lütfedilen din, "tevhid", yani birlik dinidir. Onun tanıttığı ilah, tüm varlıkları yaratan Cenabı Hak'ın kendisidir.

Onun göndermiş olduğu bu dinin en gelişmiş şekli, gerçek uygarlıkların da aslıdır.

Bunun neresinde reform yapılabilir?

Dikkat!.. İslam'da taassup yoktur. Çünkü bu büyük din; fanatizmi oluşturan zayıflığın, cahilliğin ve kötülüğü taklidin düşmanıdır. Zayıflığı ancak Hak'ka karşı kabul eder.

Onun için: "*Men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu*" (Nefsini bilen Rabbini bilir) buyurulmuştur. Yani, "Bir kimse nefsinin zayıflığını, Hak'ka ihtiyacını ve Allah'ın âciz kulu olduğunu tam anlamıyla kavırsa, Rabbinin üstün kuvveti, İlâhi şanı, mutlak olgunluğu, yüce sıfatları onda tam olarak belirir."

Evet, bir kimse nefsini hor görerek, çaresizlikle ve muhtaçlığının bilinci içinde tam olarak tanır, sahte benliğinden soyunur, dün yok iken bugün varoluşunu, yarın bu oluşun ne olacağını düşünürse; onun

gözünde Allah'ın yüce değeri, gücü, ayrıcalığı belirir ve önce nefsini bilme, sonra da '*Mârifetullah*' (yani Allah'ı bilme) ortaya çıkmış olur.

Aslında bir kimsenin, nefsini bilmesi, bundan önce Hak'kı bildiğini gösterir.

Peki, bu bilgilerden ne çıkar? diye sorulacak olursa:

Bu âleme geliştiki, gidişteki amacı duymak, huzur ile, özgürce yaşamak, konuşuranın bir gün kendisiyle konuşacağını kavramak, Allah ile büyüklük yarışına kalkıp kendini onun gazabına siper etmemek, hikmetsiz hiçbir zerre olmadığını görmek, Hak'ka isyan etmemek biçimleri kavranır.

Şu dünya sahnesinde görüyoruz ki, halk ile birçok ilişkimiz var. Bu ilişkiler sırasında nefsimizin sıfatlarından biri, işlerimize itiraz edilmesini istemez. Yaptığımız işin ayıplanmasına da razı olmaz. Şu halimizle bile, Allahu Azimüşşan'ın yüce sıfatını bilmiş oluruz. Yani biz olanca çaresizlik ve eksikliğimizle öyle olduğumuz halde, bunlardan uzak, hükmüne galip, her şeye kadir Yüce Rabbin, hikmetlerin en katışksız olan ilâhi işlerine itiraz, emir ve yasaklarını uygun görmemek, geleceğin inananların olduğuna inananların şanına yakışır mı? Böyle iman, Allah katında beğenilir mi?

Dikkat edelim:

Bireysel hayatın, toplumsal hayat ile kalıcı olduğu açıktır.

Şimdi, bu hayat eğer dinsiz olursa; yani "bu evren kör bir rastlantının sonucudur, insan da gelişmiş bir hayvandır, akılsız, bilinçsiz, vicdansız bir varlıktan gelmiştir. İkinci hayat denilen şey efsanedir, ölümsüzlük filan asılsızdır" düşüncesiyle yaşanılırsa, bu hayat geçici çıkarlar temeline dayandırılmış olur ki, bu gibi toplumlar gelişerek, insanlığı hakkı olan bir onurla, evet, bütün yaradılış şerefleri ile

tamamlayıp, huzur içinde yaşatamaz. Kısacası, "Ah" sesini dindirmek değil, biraz olsun yatıştırılmaz bile...

Çünkü huzur ve gerçek hayat, ancak tükenmek bilmez, kutsal ve olgun bir amaç etrafında toplanmakla mümkün olur. Oysa genellikle bireyin, ya ümidi, ya da kederi vardır. Onun için insanlığın işleri ve duyguları sonsuzdur.

İşte insanlığın bu sonsuz emellerini, geçici ve sonu çok çabuk gelen bir ömür içinde; evet, dün bugün için bir rüya, bugün de yarın için rüya olacak bir oluşumda gerçekleştirerek üretmeye çalışmak, bir çelişki oluşturur.

Bu yüzdendir ki, şu üç günlük hayatın arkasındakini inkâr edenler, amel sandığı olan kabirden sonra başlayacak asıl hayatı inkâr edenler, bütün arzularını sınırlı bir ömür içinde elde etme sevdasıyla, ihtiras içinde çırpınırlar.

Bu ihtiras da, dünya denilen bu görülen sahnede feryadı arttırıyor, insanlık insanlığı inletiyor, canavarları utandıracak kadar çirkinlikler meydana getiriyor, adaletle sınırlandırılmış hürriyet kalkıyor... İhtiras, toplumda adalet huzurunu bozarak evreni kesif bir zulüm perdesi kaplıyor ve Kudret'in insanlara bağışladığı en büyük sermaye olan merhamet, saygı ve sevgi çekiliyor, toplumsal bunalımlar doğuyor. O zaman da eğitim tezgâhları istenildiği kadar çalıştırılsın, istenildiği kadar güvenlik örgütleri oluşturulsun, bunu gerektiği gibi önleyemiyor.

Daha önce de söylediğimiz gibi, nefsanî ihtiraslarla kurulan uygarlıklar, yine nefsanî ihtiraslarla yıkılıyor...

Özetle, sonsuz kalıcılığa erişemeyen insan ruhu, gerçek mutluluğu yakalayamıyor.

Şimdi, İslam dini, bireysel kalıcılığı ahiret, yani öldükten sonra yeniden dirilme emriyle sağlamış; ahiret hayatının dünya hayatından eksik olmayıp çok daha olgun olduğunu bildirmiş; her akli selim sahibine, dış emirlerinde örnekleriyle eksiksiz anlatmış ve huzur bağışlamıştır.

Acaba böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Kur'anı Mübin, inkârcıların, inananlara karşı nasıl konuştuklarını da haber verip şöyle buyurur:

"Ve izâ tütlâ aleyhim âyâtüna beyyinâtin kalleziyne keferû lilleziyne âmenü eyyül ferikayni hayrün meke, amen ve ahsenü nedîyya." Yani, "Ayetlerimiz ve delillerimiz açık ve ispatlanmış olarak kendilerine okunduğu zaman, küfür sahipleri, iman sahiplerine karşı derler ki:

– Acaba biri dinsiz, diğeri dindar olan şu iki gruptan hangisi derece ve konum olarak daha üstün, daha hayırlı, topluluk ve toplandı yeri olarak daha güzeldir?

Bu sözleriyle kendilerini müminlerden daha varlıklı, derece ve konum olarak daha güzel, daha üstün kabul ederek, dolayısıyla din ve imanın, mutluluğa ve gelişmeye engel olduğunu söylemek isterler.

Cenabı Hak bunlara şöyle cevap verir:

"Ve kem ehleknâ kablehüm min karnin hüüm ahsenü esâsen ve riyyâ." Yani, "Biz bunlardan önce nice nesiller yok ettik. Hem o yok edip serdiğimiz nesiller, servet, zenginlik ve dış görünüşleriyle bunlardan daha güzeldiler..."

Sonra nazmı kerimde; *"Vel bâkıyatüssalihâtü hayrün inde rabbike sevaben ve hayrün meraddâ"* buyuruluyor. Yani; "İnsanların hayır ve güzellikleri; elbiselerinin, evlerinin, eşyalarının,

özetle dış görünüşlerinin güzelliği, masalarının, başkalarının zararına dolmuş kasalarının genişliği ile ölçülmez."

Hayır ve güzelliklerin sırları, incelikleri, sonsuzluğa uzanan faziletli işlerde aranmalıdır. Çünkü geçmişte nice nice uluslar vardır ki, bunlar güzel güzel yerler, içerler, insanlar üzerinde hükümler verirler, malikânelerde ömür sürerler, ihtişam içindeki toplulukları ve toplantı yerleriyle insanlara karşı büyüklük ve gurur tasarlardı. Fakat âlemleri baş aşağı geldi, kendileri de battılar. Devamlılıklarını sağlayamadılar..

Demek ki:

Yalnız bunlar güzel niteliklerden sayılıyorsa, ilk önce bu niteliklere sahip olan toplum ve ulusların kalıcı olabilmeleri gerekirdi. Halbuki olamadılar.

O halde insanların ilâhi katta amaç edinmeleri gereken istekler, bunlar değilmiş... Bundan dolayı dince kalıcı olan yararlı işler, yani devamlılığı sağlayan faziletli işler, Allah yanında daha hayırlıdır.

Çünkü her işi gerçekleştiren, kalıcılıktır, kalıcılık...

Kalıcılık da din ile ayakta durur, din ile...

Kalıcılık denilince; türün kalıcılığı ve bireyin kalıcılığı akla gelir.

Bir dinin asıl değeri de, bu iki çeşit kalıcılık hakkında aşılacağı imanın, bilimsel ve tatbiki değeri ile orantılıdır.

İşte bu büyük İslam dini, Kur'an hükümlerine dayanan yasaları ve ahlakıyla türün kalıcılığına, inanç hükümleri ile de bireyin kalıcılığına kefil olmuştur.

Şimdi böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu büyük din bize; *"Ve ce'alnaküm ümmeten vesaten litekûnü şühedâe allennâsi"* Sübhanî fermanıyla tam bağımsızlık sahibi olmamızı ve bu konuda; *"Ve yekûnerresûlü şehiyden"* büyük

emri ile de, Hak Peygamberini şahit kılacak kadar çalışmamızı; hem de, hiç ölmeyecek gibi bu dünyaya, yarın ölecek gibi de manaya çalışmamızı emrediyor.

Şimdi biz çalışmayıp, aynı zamanda dinin özünden de uzaklaşıp, iyiliği kötülüğe kullanıp inat ederek geri kalırsak, dine de iftira edip, "bizi din geri bıraktı" diye tutturursak, bu pek küçüklük olmaz mı?

Veya "din, aşağı sınıf halk için gereklidir, gerektiğinde sıkıştığımız zaman kışkırtırız, keyfimize göre kullanırız" diyerek, onun bir ilâhi söz olduğunu kabul etmeksizin, reform adı altında, nefsanî arzuları ve duyguları dine ait sayarak Allah'ın emirlerini, yasaklarını, Peygamber'in sünnetlerini çarpıtıp bozarsak, bu büyük bir insafsızlık olmaz mı?

İnsanlığın Fahri Ebedîsi, ücretsiz, zahmetsiz, mihnetsiz insanlığı karanlıktan aydınlığa çıkararak o ulu kişi, tüm bilgilerin öncesine ve sonrasına erişmişti.

Ona inananların da ona mirasçı olarak, bu erişkinlikle seçilmiş olmaları gerekmez mi?

Biz, zavallı mirasyedi gibi mirası boş yere harcamışsak, bu dinin ne kabahati var?

İlmî servetleri taşan milletlerin ölüsünün de, dirisinin de yine evrenin uygarlık merkezi olageldiğini kim inkâr edebilir?

Uygarlığını taklit için çok heyecan duyduğumuz Batı dünyası, bizim din ilimlerimizi, Kur'an'a varıncaya kadar en önemli kitaplarımızı, kendi bilgilerine aktarırlarken, biz temel kitaplarımızı bile beğenmez olduk.

Reform adı altında, tarihin en eski efendisi olan soylu Türk'ün evladını, geleneklerini hor gördürüp, eritip yok etmeye çalışmak, doğru yoldan sapmanın ta kendisidir.

Evet, bu soylu millet, yaradılıştan Hak ve hakikate âşık olarak doğmuştur.

Allah'ın Kudret eli, onun üstünde özel olarak işlemiştir... İçinde hak ve hakikat kaynar... İçtenlik madenine sahiptir... Aslında isminden de bellidir. Çünkü ismini Yaratıcı Kudret vermiştir. Onun anlamı, bütün çirkinlikleri terk ettiğinden dolayı Türk'tür. Ve onun yaradılışına bu din çok uygun gelmiştir.

Yüzyıllarca Türk dendiği zaman, İslam dini manası çıkarılmıştır. Bugün bile gene öyledir.

Onun için Batı'yı, İslam'ın ruhuna kaynaştırmaya çalışmak, insanlığı kurtarmak için bir borçtur.

Çünkü bu büyük din, diğer dinler gibi değildir.

Evet, İslam kuralları, diğer din ve mezhepler gibi yalnız bir tarafın çıkarlarını gözetmemiştir... O insanın yaradılışına o kadar derin nüfuz etmiştir ki, zayıfın kuvvetliye karşı olan görevlerini bildirmekten çok, kuvvetlinin zayıfa karşı olan görevlerini bildirmek gerektiğini görmüştür.

Bugün bütün dünyada, yaşayanlar üzerinde bir huzursuzluk var. En becerikli diplomatlar, en büyük zekâlar, en tanınmış ekonomistler, en zeki kafalar tekrar tekrar toplanıyor, yine de insana layık olan huzuru veremiyor.

Neden?

Zayıf, kuvvetliden hakkını serbestçe alamadığı için... Evet, yukarıda değindiğimiz bu gerçeğe gerektiği gibi sarılmadıklarından, insanlık inim inim iniyor.

Bundan dolayı, 'seçkinler'le aşağı sınıf sayılan halkın dengesi sağlanamadıkça, insanlık huzura kavuşamayacaktır.

Bu denge de ancak ve ancak, Kur'anı Mübin'in bildirdikleri ile kurulabilir.

Evet, hiç bu dinin anlamı insan gücüyle anlatılabilir mi?

Aşk, tanımlara sığar mı?

İslam dini insana "insandır" diyerek, özel bir değer vermiştir.

Buna dış olaylardan herkesin anlayabileceği bir örnek verelim:

Hıristiyanlıkta, yani Kilise dininde kölelik, yaratılış gereğidir. (Dikkat edilirse Hz. İsa'nın dininde demiyoruz, çünkü Cenabı İsa'nın Allah'tan öğrendiği din çarpıtılıp bozulmuş, gerçeği ise Kur'anı Mübin'de kalmıştır.)

İsmi olup da gerçeği olmayan bu kurumu birer bahane ile yıkan İslam'ın görüşüne göre ise, köle olmak, insanı saygılıktan düşürmez.

Bunun için, rahmetin ta kendisi olan Hz. Resûlullah, serbest bıraktığı kölesi Zeyd'e ordularının komutanlığını, yani başkumandanlık görevini vermiştir.

Hz. Zeyd'in oğlu Üsâme, Cenabı Ebûbekir tarafından henüz çok gençken Bizans'a gönderilen kuvvetlerin başkumandanı tayin edilmiştir ki, emrinde en yüksek rütbeli kumandanlar vardı...

Kur'an hükümlerinin koruyucusu olan Ömer:

"A'taka Ebubekir seyyidina Bilâl" : "Bilâl Efendimizin köleliğini Ebubekir kaldırdı" diyordu.

Hazreti Bilâl, sütlü kahverenginde Habeşli bir ulu kişi idi ve köle idi.

Bugün yüksek uygarlık diye tanıtılan yerlerin birçoğunda, o renkte insanlarla aynı sofrada oturulmuyor, aynı okullarda okunmuyor.

Büyük din!..

Koca İslamiyet!..

Senin nerende reform yapılabilir?

Bu din: "Sizi idare edeniniz, sizi adaletle yükseltip ilerleterek, hak ve hakikatten ayrılmaksızın idare ediyorsa, o kimse Habeşli bir köle de olsa, ona uyun" diye emreder.

Delhi'nin ilk Müslüman hükümdarı, Hindistan'da İslam devletinin kurucusu Kutbüddin, bir köle idi...

Evet, Müslümanlık'ta, bugünün kölesi, yarının başveziri olabilir.

Köle, efendisinin kızı ile evlenebilir...

Ünlü Gazne'li Sultan Mahmud'un babası, bir köle idi.

Acaba Hristiyanlık âleminde bunun bir örneği gösterilebilir mi?

Tarihte insana, insan hakkını bu kadar geniş veren bir davranışı kaydeden bir sayfa daha var mıdır?

Böyle bir dinin neresinde reform yapılacak?

Reform diye, nefsimizi aldatan her teselliye din kıymeti mi vereceğiz?..

Kendimize adaletsiz bir hürriyet ararken, Allah'a mecburiyet mi yükleyeceğiz?

Aciz insana tapanlar, haksızlığa uşak olanlar bile, taptıkları insanların isteklerini dinlemek ve emirlerini yerine getirmek zorunda değil midirler?

İşte Allah'a kulluk da; O'nun, Peygamberleri vasıtasıyla bildirdiği şekilde yapılır.

O emirler şunun bunun keyfiyle bozulmaz! Bozulursa din olmaz!

Sonra şöyle sözler de duyuyoruz:

"İlim efendim, ilim..."

Evet, yalnız ilim, belki hayata biçim itibariyle ancak özel bir yoldan bir şey verebilir.

Dine gelince, o: hem seçkin zümreyi, hem de aşağı tabakayı kapsayan geniş ve genel bir yol ile bolluk, bereket saçar.

Dinin, ruhiyatına sahip, yani dini duygular ile dolu olan insan, yalnız bilgin değil, yalnız işçi ve sanatkâr da değil, ikisinin de üstünde bir İnsan-ı Kâmil'dir.

Çünkü onun kalbi, Kur'an'a çevrilmiştir, Kur'an'a...

O Büyük Kitap ise, ilimlere konu, sanatlara model verir.

Evet, Kur'anı Mübin, ne bilimsel bir kitaptır, ne bir sanat kitabı, ne de bir divan şiidir. O, onların üstünde bir Ledün (Gayb) bilimi, bilim ve sanatın öncesi ve sonrası olan bir yaradılış kaynağıdır.

İşte, onun için mucizedir.

Kitabı, Kur'an olan bir dinin, insan, insan gücüyle neresinde reform yapabilecektir?

Bu din ile bilim çekişemez. Bundan dolayı reform yapılamaz.

Özetle, kaçmayalım!.. İnsaf, çok güzel bir şeydir.

Biz her ne zaman büyük bir feyze erişmiş isek, evet, bir feyiz görmüş isek; din duygularının keyifli çekiciliğinde görmüşüzdür. Fakat ne yapalım ki, bunu devam ettirecek hiçbir gayrette bulunmadık.

Bu din aynı zamanda ilmî bir ibadet ve boyun eğmedir. Öyle yalnızca akla, yalnızca duygulara saplanmış bir din değildir.

O öyle bir dindir ki, insanları Allah'a yükseltmek için bir yol gösterir. Yoksa Allah'ı insanlara indirmek ve insanlığı sertliğe ve bölücülüğe düşürmek için çalışmaz.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Manevi kararsızlık sonucunda, bugün insanlık ahlakında büyük bir gedik açılmıştır.

Dünya üzerinde bugünkü kasvet devrini, bu kadar şiddeti hazırlayan nedir?

İnsanın icat ettiği teknolojiler gözleri kamaştırıyor, "olayların tecrübesinden sonra meydana gelen yakınlık" diye tarif ettikleri bilimleri gözleri kamaştırıyor, felsefesi akılları durduruyor...

Özetle, pozitif alanda nice nice mesafeler alındığı halde, bu çağda insanlığın döktüğü kan, taşıdığı hırs, çektiği acılar, neden ileri geliyor, anlaşılıyor mu acaba?

Maddi yönü dolu, manevi yönü boş da ondan... Manevi yönü olmadıkça da, insan, asla huzura kavuşmayacaktır!

Evet insan insaftan uzaklaştıkça, nefret ve düşmanlıkta şiddeti arttıkça, Allah'ın verdiği hükümler bir tarafa atılıp, "İnsanın değer yargısı geçerlidir, dün böyle ise bugün de böyle" diye yaşandıkça, Allah insanlık âlemine huzur verecek mi zannediliyor?

Hayır! Hâşâ!..

Kalp huzuru sonradan kazanılmış değildir ki, "şöyle yaparım da, böyle ederim de huzura kavuşurum" denebilsin. O Allah vergisidir, Allah...

Cenabı Hak büyük Kitab'ında resmen ilan eder:

"Ve men ya'tesım billâhi fekat hüdiye ilâ sırâtın müstektım." Yani:

"Bütün kafalar toplansa, akıllar birleşse, düşünceler harekete geçse, en yüksek diplomatlar bir araya gelse, eğitim birimleri son hızla işlese, güvenlik örgütleri gereken önlemleri alsa; Bana sarılmadıkça insanı kurtuluş yoluna çıkarmayacağım, saadet kapılarını açmayacağım!.."

Yine o büyük Kitab'da:

"Ve men a'rada an zikri feinne lehû maişeten dankâ" buyuruluyor. Yani:

"İnsan sahte benliğine güvenir, semayı deler gibi bakmaya, yeri ezer gibi basmaya başlar, benim zikrimi terk eder, üstündekine karşı

köpek, altındakine karşı kurt gibi yaşarsa, kudret elimle musluğu kısırım, geçinme hususunda fakirini de, zenginini de inim inim inletirim!.."

İşte, bugün ve sonsuza kadar, bu Yüce Kitab'ın karşısında kim tutunabilir?

Evet, yine söyleyelim: Nefsin ihtirasları ile kurulmuş olan uygarlıklar, yine nefsin ihtirasları ile çatır çatır yıkılıyor. Zavallı insanlık da, o yıkımın altında inim inim iniyor.

Kısacası insan, Kur'an sofrasında diz dize oturmadıkça, huzura kavuşmayacaktır.

Kur'an ise, bozulma ve çarpıtılmaktan korunmuş, el sürül-mekten uzak, ilâhi güvencede korunup gözetilmiş bir Kitabı Mübin'dir.

Onun neresinde reform yapılabilir?

Bu öyle bir dindir ki, çıkar sağlayan bir koruyucu değil, zararları kovan bir buyurucudur.

"İyi ahlak çıkarlara tercih edilmedikçe, yol açılmaz" der.

"İnsana yakışan, nefsiyle karşılaştırmak, karşılıksız sevmektir" diye emreder. İyilik etmeyi, vermeyi sever.

Resûlü Zîşan'a sordular:

- Dağlardan daha kuvvetli ne vardır?
- Demir, buyurdular. Çünkü demir dağları devirir.
- Ondan kuvvetli ne vardır?
- Su, buyurdular.
- Ondan kuvvetli ne vardır?
- Rüzgâr, buyurdular.
- Ondan kuvvetli ne vardır?

– Sadaka, sadaka. Çünkü sadaka her şeyi kökünden halleder, buyurdular.

İşte, düşmüşü kaldırmayı en büyük ibadet olarak emreden bir dinin, neresinde reform yapılabilir?

* * *

Yukarıda söylediğimiz gibi Kur'anı Kerim'de, otuz iki yerde namaz emri, otuz iki yerde zekât emri, bir yerde hac emri, bir yerde oruç emri vardır. Yetmiş iki yerde de '*infâk*' (vermek, beslemek) emri vardır, infak... Yani, düşkün olmayacak!..

İşte biz, bu büyük Kitab'ın özünü anlamayıp, sadece mezarlık kitabı olarak kullanıp da Hak'kı gücendirip geri kalmışsak, suç bizde midir, dinde midir?

Reform yapacaksak, Kur'anı Mübin'i ölü kitabı olmaktan kurtarıp, sadece sözlerini güzel sesle okuyarak değil, anlamına uyarak yaşamak şeklinde yapalım.

O zaman sadece yeryüzünde huzur ile yaşamakla kalmayız, gökyüzü ayağımızın altına iner.

İslam'da en büyük kural, Vahdet'tir, birliktir.

Amaç, sayı sıralamasında çiftin karşılığı olmayan bir birlik ile kendisini birleyen Hak'kın huzurunda, kalpleri birleştirip onu kabul ederek yaşamak, çok vücutta bir ruh olarak hayatı keşfetmektir.

Aslında yaratılış, insanlığa her zaman bu temel dersi öğretir ve telkin eder.

Mesela birisi bir kazaya uğradığı zaman, onu gördüğümüz an rengimiz kaçar, sinirimiz bozulur, bizim başımıza gelmiş gibi feryat ederiz. Evet, gerçekte bizim başımıza geliyor.

Çünkü Kudret bu olay ile:

"Yabancı değilsiniz, birbirinizin parçasısınız" diye sesleniyor.

Özetle, İslam dini Tevhid dini olduğundan, 'Vahdet'in keşfini sağlamaya vesile olabilecek uygulamalara büyük yer verilmiştir.

Yeniliği emreder... Fakat öyle bir yenilik ki: O yenilik vahdeti kırmayacak, birliği bozmayacak...

O yenilik: Uyuşmazlığa götürmeyecek, anlaşmazlığı arttırmayacak.

O yenilik: Dinin aslını inkâr ettirmeyecek.

Dinin aydınlığından soyundurmayacak.

Doğruluktan saptırmayacak.

Vicdanları karartmayacak.

O yenilik: Gönüllerimizde birbirimize karşı nefret değil, sevgi meydana getirecek. Güvensizlik, emniyetsizlik değil, güven, emniyet getirecek.

İşte bu din öyle bir dindir ki, toplumda birbirinden kaçmayı giderir, yakınlaşmayı getirir.

Keder ve feryat dolu bir imtihan sahası olan dünya sahnesinde, halinden umutsuz olan gönülleri, gelecek için sonsuz bir aşk bahşedecek ideallerle doyurur, huzur verir.

Yalnızca sonsuz bir gelecek için mi huzur verir?

Hayır!.. Şu üç günlük, gösterişten ibaret olan dünya hayatında da, huzur içinde yaşattırır. Çünkü hayatı "Çekişme" diye tarif etmemiş, "Yardımlaşma" diye tarif etmiş, hedefi "Çıkarlar" olarak değil, "Erdemler" olarak tanımlamış, amacı "Nefs" olarak kabul etmemiş,

"İnsan yetiştirmek" olarak kabul etmiş. Dayanak noktasını "Kuvvet" değil, "Hak" diye göstermiş...

"Ölümü öldüremiyorsunuz, kabrin kapısını kapayamıyorsunuz, insandan güçsüzlüğü gideremiyorsunuz, onun için gölge avına çıkmayınız, nefsin arzularını rahatlatmak için bocalamayınız, masaların kaldırıldığı, kasaların bozulduğu, rütbe ve derecelerin silindiği, bütün âlemlerin baş aşağı olduğu bir gün var. İşte o günde; sonsuz hayatını, talihinin devamlılığını nefs-i emmaresinin küçük bedeli karşılığında satmayanlar, Hz. Muhammed'in (S.A.V.) bayrağı altında toplanırlar, Rahman'ın Arş'ının gölgesi altında öpüşüp koklaşacak sonsuz bir aşk kazanırlar" buyurmuş, böylece tertemiz bir kalbe sahip olanların, sonsuz kurtuluşa erişeceklerini ilan etmiş...

Böyle bir dinin neresinde reform yapılacak?

Bu öyle bir dindir ki, vermiş olduğu zevkin yanında geçici zevkler hiçe iner, hiçe...

Verdiği zevklerle yeniliği ister.

"Fakat o yenilik, ölüm yeniliği gibi bir değişim olmasın" der.

Bugün insanlık âleminin, bir toplumsal barışa ihtiyacı olduğunu kim inkâr edebilir?

Herkes onaylar... Acaba çaresini neden bulamaz?

Denizlerin dibine kadar inen, göklere çıkan, bir düğmeye dokunmakla, milyonlarca canın yok edilmesini beceren kafalar, buna niye çare bulamıyor?

Çare; isimleri ile bilinen, fiilleri ile görünen, eserleri ile şahit olunan Hak'ka, evet, yalnız tek Allah'a gönül verdiren büyük din ile ayakta durur.

Buna başvurmuyor da onun için çare bulamıyor.

Çünkü İslam dini, insanların sadece imanlarına, ibadetlerine, inançlarına ayrılmış bir din değildir.

O öyle bir dindir ki: insanın isteğine bırakılmış işlerin her birini, toplumsal hayatın bütün yönlerini kapsamıştır.

Evet. İslamiyet, hayatın bir yumasıdır, hayatın hukukudur. Sadece vicdanlarda kalan bir din değildir. Çalışmaya dayanan bir dindir. Gerçek uygarlığı kuşattığından, bu dinde, din ile dünya ayrılmaz.

Evet, insanı hak ve hakikatten engelleyen şeyi dünya diye tarif eden bir dinin, neresinde reform yapacaksınız?

İslamiyet, maddiyatı bildirdiği gibi, ruhaniyeti de ispat eder.

Elbette ruhaniyet, maddiyattan büyüktür.

Yargılarının eskimeyeceği anlaşılması olan, her zaman genç ve dinç bulunan, on dört yüzyıldan beri düşmanını tartışmaya davet edip, her zaman akıl yoluyla ikna ederek üstün gelen; insan ister onaylasın, ister onaylamasın, onun dediğinin, isteklerinin doğrultusunda yaşamak zorunda olduğu Kur'anı Mübin:

"Hz. İnsan, Hak'kın vekilidir, Allah sıfatlarının halifesidir, bütün varlığın, göklerine de, yerlerine de insan sahiptir" diye insanı bildirir.

"Ve keeyin min âyetin fîyssemâvâti vel'ardı yemurrûne aleyhâ ve hüm anha mu'ridûn":

"Göklerde, yeryüzünde, nice ayetler, ders alınacak nice gerçekler vardır. Fakat onlardan çevrilip de geçiyorlar," diye buyurur.

Sen Kur'an'ı yalnız ölüne okuyup, mezarlık kitabı yapıp bu gerçekleri görmedinse, görmek istemedinse, bu din sana ne yapsın?

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu öyle bir dindir ki: İnsanın aklına, kalbine yücelik ve güç verir, ruhuna berraklık bahşeder.

Kur'anı Kerim'de insan:

İnsan, Âdem ve konuşan canlı olarak üç sınıfa ayrılır.

Gizli gerçekler hakkında bilgi sahibi olanlara: İnsan.

Görünen gerçekler hakkında bilgi sahibi olanlara: Âdem.

Diğerlerine de: Yalnız konuşan canlı denir.

Bu kadar açık bildirimde bulunan bir dinin, acaba neresinde reform yapılabilir?

Kitabı Mübin'de:

"İ'lemû ennallehe yuhyiyl arda ba'de mevtihâ" (Bilin ki Allah, yeryüzü öldükten sonra onu diriltir) buyrulur. İşte bu Subhani emir, zaman aşımı korkusunu kaldırıyor.

"İnananlar, geleceğin inananların olduğuna inananlar, Allah'a gerektiği şekilde bağlı olanlar için, zaman aşımı korkusu yoktur. Onlar eskidikçe yenilenme olanağını bilmeliler. Sonsuza kadar kalıcı olacaklarını duymalıdır."

Evet, bu din, belirli bir gelişme aşamasında durmak için indirilmiş özel bir din değil, sonsuz ilerlemeyi idare için indirilmiş, bütün insanlığın mutluluğuna kefil olmuş, genel bir dindir.

İslamiyet, soyut bir inanç değil, din ve dünya için gelmiş Kur'an ayetlerine dayanan bir inanç yasasıdır.

"İki gününü maddi ve manevi birbirine eşit kılan, aldanmıştır" diyor.

Bilgisizliğin, uyuşukluğun, herkese yük olarak yaşamanın düşmanı olan bir dindir.

"Öfkeye karşı sabır, bilgisizliğe karşı yumuşaklık, kötülüğe karşı af" buyuruluyor.

Evet bu emir gereğince bütün yaratıkların, "*Kün*" (Ol! emri) dairesinin merkezinin hikmetine bağlı olduğunu bilen, o iradeyi aşmak imkânı olmadığını gören, eğitim okulunda "*Kün*"ün temsil ettiği sahneye bakan, evrende Yaratıcı'nın isteklerini düşünen; âlemde çirkin görmemeye çalışır. Çünkü çirkin gördüğü, çirkinlik değil, o eşsiz, o emsalsiz güzelliğin olgunluğunu bildirmek için bir güzelliştir.

Görünüş yüzünden, bir şey sebebiyle Hak'tan perdelenmez. Çünkü her perdenin arkasında nur parladığını idrak eder de, öfkeye karşı sabır, bilgisizliğe karşı yumuşaklık, kötülüğe karşı dostlukla karşılık verir.

Fakat maddenin yoğunluğunda kalan, bu özelliklerden yoksundur. Onun Kitab'ı, parasının üzerindeki yazıdır. Yüz, beş yüz, bin...

Gerçi para da sünnetullahdır. Ama kasası kalpte değil, kalıpta olacak. Yani onu cüzdanına koyacaksın, kalbine değil.

Bu din, zengin olmayı emreder. Fakat başkalarının zararına doldurulmuş kasayı parçalar. Düşmüşü kaldıranı da kucaklar.

Bu din: "Namus, doğruluk, onur, insanlara yardım, ciddiyet ile dostluk, zulüm ve zorbalıktan nefret, ilim ve tekniğe sevgi" diye haykırır.

Bu din; sadece dünya zevki ile doymuş olanlara, çocuk gözüyle bakar. Onun gözünde yetişkin olanlar: Marifet, sevgi, samimiyet ile donanmış olanlardır.

Bu öyle bir dindir ki, tekliften önce güzelce tarif eder...

Günahları da güzelce hafifletir.

Kalbe Sevgili'yi unutturmaz.

Bu din insana öyle bir hal verir ki, maddi zevkler, yeryüzünden gökyüzüne kadar olan eşya, insanın gözünde sivrisineğin kanadı kadar kalmaz.

Vicdanından "Sonsuz" sesini duyurur, teslimiyet makamına kadar çıkarır. Canı, İbrahim'in canı gibi olur, kendi nuru ile, ateş içerisinde cennetler yaratır. Derece derece yükselecek yere kadar yükseltir, halka gibi kapıda bırakmaz.

Bu din: "İnsanlar öldükleri için üzülmesinler, yok olan mana için, yitirilen mutluluk için üzülünler" buyurur.

"Olduğun gibi görün, yahut görüdüğün gibi ol da, bozgunculuktan kurtul" der.

Evet, ne güzel söylemişler:

"Ayna açgözlülük etseydi, ikiyüzlü olur, her şeyi olduğu gibi göstermezdi..."

"Terazinin mala doymazlığı olsaydı, tarttığımı hiç doğru tartarmıydı?"

"Zengin kalpli ol, öl de geçimliğini alçak adamdan isteme, Allah'ın baktığı yer olan gönlünü hiçbir şey olmayan dünya leşiyle yaralama, kalıbınla kalbinin vazifesini ayır, kalıbına tabib (hekim), kalbine Habib (Sevgili) ara. Rızkın kefilisi Allah'tır. İnsanın en alçağı, alçağa karşı yüz suyu dökendir" eğitimini veren bir dinin, neresinde reform yapılacaktır?

İnsanlığın anlaşmazlıklarının kaynağı: "Sen çalış, ben yiyeyim", en aşağı derecedeki ahlakın çıkış yeri de: "Ben yaşayayım, sen ne olursan ol" cümlelerinin anlamıdır:

Bugün dünyada yaşayanlar, bu iki cümlenin oluşumu karşısında kıvrım kıvrım kıvrıyorlar.

İşte İslam'ın büyük Kitabı da, bu kötü düşünceyi iki ayetiyle tepeliyor:

"*Ehalâlahül bey ve harremerribâ*" (Allah faizi haram etmiştir).

"*Ekıymussalâh ve âtuzzekâh*" (Namazlarını kılarlar, zekâtlarını verirler).

Evet, Kur'anı Mübin şu iki ayetiyle kâinata meydan okuyor: "Çıkın bakalım karşıma" diyor.

Bu din edebe öyle değer vermiştir ki, edebi olan kimseyi dininin yarısını yapmış hükmünde tutmuştur. Ve ilk önce insanın kendi kendisinden utanmasını esas olarak göstermiştir.

Çünkü, kendisinden utanmayan, hiç kimseden utanmaz!

Büyük Peygamber (S.A.V.), utanmayandan ilgisini kesiyor da:

"*Fen in lem testahyî fasna'mâ şî'te*":

"Utanmadıktan sonra istediğini yap" buyuruyor.

Onun için, "Terbiye, edep, bir okulun temelidir" denmiştir. "Terbiye, edep, bir çocuğun irfanının binasıdır" denmiştir. "Terbiye, edep bir eğitimin temelidir" denmiştir. Çünkü her çocuğun ruhu bir cevherdir. O cevheri terbiye eden, o cevherin değeri oranında usta bir heykeltraşa benzer. O heykeline bir çeki düzen vermek için yapacağı çalışma da, din'dir, din...

Din terbiyesi, Allah'tan gelen değer hükmüdür.

Allah'ın verdiği terbiye, bugünün şifasıdır, geçmişin ilacıdır.

Evet, Hak'kın Kur'an'ında göstermiş olduğu terbiye, geleceğin ümididir.

Fakat yüzyıllardır insan, Kur'an'ın bu sofrasında oturmuyor.

Eğer reformdan amaç, insanlığa acıyıp da bu sofraya oturtup ruhunun gıdasını vermeye çalışmaksa, o reformun başımızın üstünde yeri vardır.

"*Kul teâlev etlü mâ harreme rabbeküm*" (Rabbinizin haramlarını bildireyim).

"*Ve lâ takrebû mâlelyetimi*" (Yetim malına yaklaşmayın).

Hükümünün eskimeyeceği gerçeği ortaya çıkan, her zaman genç ve dinç kalan, on dört asırdır düşmanını tartışmaya davet ederek, ilim ve akıl yoluyla üstün gelen; insanlar ister kabul etsin, ister etmesin, Allah'ın isteğiyle onları sonsuza kadar kendi dediği yolda yürümeye zorunlu kılan, "Ben ya bütün kitapların üstündeyim ve altındayım, ufak bir cümlemin mislini getirebilerseniz, ben davamdan vazgeçip gideceğim" diye meydan okuyup, kabul etmeyenlerin, inkâr damarına bir neşter vuran; bizden evvelkilerin ve bizden sonrakilerin haberini veren Kur'anı Mübin'in şu sözlerinin yüce anlamı karşısında bir an huşu ile duralım:

"Ey Hak'kın Peygamberi!

Peygamberlik şefkatle onlara söyle:

– Geliniz, Rabbinizin haram ettiği şeyleri sizlere okuyayım:

Allah'a eş koşmayınız, (sahte benliğinize güvenip aldanmayınız. O'nunla büyüklük yarışına kalkmayınız). Ananıza, babanıza güzel davranınız, evlatlarınızı katletmeyiniz ("Çaresizlik içindeyiz, nasıl bakacağız?" diye çocuklarınızı düşürmeyiniz, düşürtmeyiniz, aldırtmaya kalkışmayınız). Biz onların da, sizin de rızkınızı vererek besleriz. Açık ve gizli zinaya yaklaşmayınız. (*)

(*) Şu ilâhi emirdeki Sübhanî inceliğe bakalım:

Cenabı Hak: "Fuhuşa yaklaşmayınız" buyuruyor. "Fuhuş yapmayınız" diye emrediyor. Çünkü gerçek insanın şanına onu yakıştıramıyor, yüzünün kızarmasını istemiyor.

Adaletin kararı olmadan kimseyi katletmeyiniz. (Keyif için, çıkar için, nefsanî ihtiraslarınızı tatmin etmek için hiç kimseyi öldürmeyiniz.)

(Bu, İlahî Kudret tarafından kesinlikle yasak edilmiştir. Çünkü, adalet önünde yargılanmadan bir kimsenin katli, bütün insanlığın katli hükmündedir.)

İşte Cenabı Hak'kın, anlamanız için size öğütledikleri bunlardır.

Yetimin malına yaklaşmayınız, dokunmayınız, el atmayınız. Sadece, ergenlik yaşına gelene kadar o malı korumak ve idare etmek size düşer.

Doğrulukla ölçüp tartınız. Fırsatçılık, vurgunculuk ve hileli ticaret yapmayınız.

Biz insanı ancak yapabileceği şeylerle yükümlü kılarız. (*)

Emirlerimizin hepsi yerindedir.

Bir kimse hakkında hüküm vereceğiniz zaman, o kimse yakınınız veya akrabanız bile olsa, hak ve adalet çerçevesinde hüküm veriniz.

Kutsal olan inançlarınıza sadık olunuz.

Allah'ın öğütlediği bunlardır... Ola ki bunlar hakkında düşünürsünüz..."

İşte, bütün hukuk ve ahlakı şu yüce ayetlerle özetleyen bir din hakkında "reform" diye tutturmak; ya bu dinin Kur'an'ına, anlamına, ruhiyatına sahip olmadan konuşmaktır, ya da iki-üç yüzyıldan beri müslümanlar İslam'ın ruhiyatından uzaklaştıklarından, Kur'an'ı

(*) Cenabı Hak: "Biz, insanı ancak yapabileceği şeylerle yükümlü kılarız" dedikten sonra, artık O'nun emirlerinde, yasaklarında reform yapmaya kalkmak ne demektir?

mezarlık kitabı yaptıklarından, müslümanlığı mevlid okutmakla aşure pişirmeye kadar indirdiklerinden, onların, dinde olmayan, fakat dinde bir esasmış gibi gözüken bu hallerinden yararlanarak, bu halleri bir zavallılık sayarak, reform yapmayı gerekli bulmaktır.

Müslümanlar, kitaplarının yalnız sözlerini güzel sesle, usülüne göre okumakla kalmayıp, anlamını uygulamaya başladıkları zaman, ilimlere konu, sanatlara model vermişlerdir.

Bugün uygarlığını kopya ettiğimiz Batı'ya, pusulayı kim götürmüştür?

"*Rabbükümüllezîy yüczîy lekümül fülke filbahri...ilh*". Yani, "Rabbinizin lütüflarını, iyiliklerini aramanız için dalgalar üzerinden gemiler yüzdürür. O sizin için Rahîm'dir" ayeti kerimesinden feyz alanlar, müslümanlar değil midir?

Yine zamanında Müslümanları astronomide usta kılmaya sebep olan neydi?

"*Ve hüvellezîy sahharel bahre lite'külû minhü lâhmen tariyyen...*" Yani, "Ondan taze yiyecekler çıkarıp yemeniz, ondan çıkaracağınız ziynetlerle süslenmeniz için Cenabı Hak, size denizi binek etti. Görüyorsunuz ki gemiler onun dalgalarını yarıyor. Onun fazlını (nimetini) arayınız!"

İşte Müslümanlar, bu ayetlerin anlamlarını uyguladıkları zaman, kâinatın efendisi olarak yaşıyorlardı.

Ama biz, Kur'an'ı ölü kitabı yapar da; Allah'ın övdüğü ve bütün gıdaların üstünde bir gıdaya sahip olan balığa bile, "İslam yemeği değildir" diyecek kadar içimizde cahil insan yetiştirirsek, elbette bu dine dil uzattırmaya sebep oluruz.

İnsanlık, Kur'an'ı dinlediği kadar yükselir, ayrıldığı kadar da alçalır.

Çünkü Kur'an insana önce:

"Merhamet, merhamet... Evet merhamet, büyüklüğün mayasıdır" diye seslenir. İnsanlığın güneşi olduğunu ilan eder.

İnsanlığın Fahri Ebedîsi Hz. Muhammed (S.A.V.):

"Yaratıklara karşı kalbi merhamet ile çarpmayan kimse, iflah olmaz" buyurmuşlardır.

Evet, İslam ne biliyordu diyemezsiniz!

"Cebir" bile, onun kullandığı kelimedir. Ondan alarak kullanmışlardır.

Reformdan amaç, İslam'ın bu ezici gücünü ortaya çıkarmak için çalışmaksa, çok yerindedir.

Bu öyle bir dindir, insanı öyle bir olgunluğa erdirtir ki, Kudret'in aşkından, hak ve hakikatten gayri bütün güzelliklerin, can çekiştiğini gösterir.

Evet, Kudret'e sevgi duymamak, can çekişmek değildir de nedir?

Bu din, yalnız toprağı değil, topraktan ilerisini de gösterir.

Bu dinde kardeşlik edinme, son nefes içindir. Yoksa yiyip içmek, yatıp kalkmak için değildir.

Böyle dinin neresinde reform yapılabilir?

Büyük İslam dini; evet, insanoğlunun mutluluğunu sağlayan bu büyük din, insanlığın hem duygularını, hem de aklını tatmin eder. Ruhuna seslenir. "Teklif, akla yapılırdır" der, ona büyük önem verir.

Onun için İslam, kesinlikle tutucu bir inanç istemez. Yoluna girmiş olanlarda, olumlu bir inanç, aydın bir fikir bulunmasını ister.

"Tutuculuk ve nefsanîyetten soyun, taraftarlığı ve bencilliği at, Hak'kı öyle sev" diye emreder.

"Ahlak, Hak sevgisi, ölçülülük" diye ilan eder.

Zira insanlığın çoğunluğu nefislerine yenik düştüklerinden, nefsin oyuncağı olarak sayılı nefeslerini tükettiklerinden, isteklerine, nefsanî arzularına uymayan gerçekleri inkâr ederler.

İşte bu inkâr, başkasının hakkına tecavüz kapısını açar.

Bu inkâr: Yargılarında kesinlikle tarafsızlık gözetmez.

Hatta canavarları utandıracak, tüyleri ürpertecek olayların ortaya çıkmasına sebep olur.

Bu büyük dinin istediği Hak sevgisi, bütün duygulara hakim bir tabiata sahip olanıdır.

Kur'anı Mübin ve bütün İslam prensipleri hakikati sevmeyi, düşüncede tarafsızlığı, vicdan yüceliğini, haktanırlığı emreder.

Hak'kın Peygamberi:

"İman etmedikçe cennete giremeyeceksiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmayacaksınız" buyurmuşlardır.

Bunlar, ne büyük hakikatlerdir...

İşte İslam da, "Her ne pahasına olursa olsun, hakikatten ayrılmayın" der.

"Hakikat acıdır" derler.

Hayır!..

Hakikatten daha tatlı, daha zevkli, vicdana daha fazla huzur veren hiçbir şey yoktur.

Hakikatin acı gelmesi, kişinin tat alma yeteneğinin bozuk olmasındandır.

Nasıl ki, hasta olanın tat kuvveti bozuk olduğundan, en lezzetli yemeğin bile tadını alamaz, hatta kokusundan bile nefret eder, adını anmak istemezse; doğru yoldan sapma hastalığına yakalanıp, tat alma yeteneği bozulmuş olan kimse de, Hak ve Hakikat lezzetini alamaz.

Yarasanın, güneş ışığına düşman olup karanlığı arayışı gibi, yarasa tabiatlı, kara ruhlu insanlar da, Hak ve Hakikate düşman olup bâtil'ı ararlar.

Bu din: "Kötülüğe yenilme, kötülüğü iyilik ile yen. Onu yenmenin, onu kolay yenmenin yöntemleri bende var" der.

Şimdi böyle bir dinin neresinde reform yapılacaktır?

Reformdan amaç, bu esaslar üzerinde çalışmaksa, o reform yerindedir.

Bu dinde geçerli olan azimdir, tutuculuk değil. İslam, taassuptan nefret ettiği kadar hiçbir şeyden nefret etmez. Çünkü taassup, bütün kötülüklerin anasıdır.

Allahü Teâlâ Kitabı Kerim'inde:

"*Yâ ehlel kitâbı lâ tağlû fîy diyneküm ğayrel hakkı*," yani:

"Ey Kitab ehli! Dininizde Hak'tan başka hiçbir şeyde tutuculuk göstermeyiniz" diye uyarıyor.

Evet, yine bu din, geçmiş dinlere mensup olanları,

"*İttehazû ahabâreküm ve ruhbâneküm erbâben min dînillahi*", yani:

"Allah'ı bıraktılar da, âlimlerini, ruhani reislerini Rab diye kabul edecek dereceye düştüler" diye eleştirir.

İnsanlığın Fahri Ebedîsi, Allah'ın bu fermanını tebliğ ettikleri zaman, Kitap ehlinden bazıları:

– Biz onları Rab kabul etmedik, dediler.

Büyük Peygamber:

– Siz emirlerinizin, âlimlerinizin, ruhani reislerinizin bâtil emirlerine, nefsani duygularından meydana gelen hallerine, körü körüne bütün düşüncelerine bağlanmadınız mı?

– Bağlandık.

– İşte, Rab diye kabul etmiş oldunuz, buyurdu.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilecektir?

Evet, bütün insanlığın bozulması, bütün düşüşler, tükenişler; hep bu tür keyfi, nefsani arzuların kötü sonuçlarıdır.

Bütün bu baskı yöntemlerinin esası, kuvvet sahiplerinin üstünde olan ilâhi kudreti tanımamaktan ileri gelir.

İşte bu büyük dinin hakseverlik esasında doğan sonuçlarından birisi: Birlik ve kardeşliktir.

Yaratanın birliği ve Hak'kı yüceltme yolundan doğan varlık, onun vermiş olduğu kalıp ve kalp birleşmesi, o uyum, her şeyin üstünde, bütün uyumların üstündedir.

Bu her zaman ispat edilmiş, tarih bunu dünya sahnesinde apaçık göstermiştir.

Müslümanlar bu aşka sahip iken, çeyrek asırda maddi olarak kendilerinden çok üstün olan binlerce senelik egemenliklere, sahte uygarlıklara diz çöktürmüşlerdir!

Bunu dost da, düşman da onaylar.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılacaktır?

Dünyayı, sonsuz mutluluğa sebep olan bir sahne diye tarif eden bir dinde kim reform yapabilecektir?

"Yalnız bilmek yeterli değil, düşünmek gerekli" diyen, "Olanı görün!" diye emreden bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu olgunlukların hepsi; kendinden başka tapılacak bulunmayan, sayı dizisindeki çiftin karşılığı olmayan Bir'e iman etmekten ileri gelmiştir.

Evet, İslamiyet, yaratılana tapmaktan tümüyle arındırılmıştır. Yalnız o günahı affetmez. Diğer günahlar, ilâhi rahmet sayesinde bağışlanabilir.

Bu din öyle bir dindir ki: "Ödevin en aşağı derecesi; başkasına karşı adalet, nefse karşı *ruhsattır*, kontrollü davranmaktır. Üstün derecesi de; başkasına karşı cömertlik, nefse karşı *azimettir*, kısıtlayıcı olmaktır" diye emreder.

Bu din: "Kişi kendisine layık gördüğü dereceye göre; yani ne kadar kötülüğe uğramış olursa olsun, ona karşılık vermeye gücü olsa bile, eğer daha yüksek bir ahlaki derece sahibi ise, o kötülüğe iyilikle karşılık vermek göreviyle kendini yükümlü tutsun" diye emreder.

İnkârcının inkâr damarına daima ağır bir neşter vuran büyük Kitap'ta:

"*Femeni'tedâ aleyküm fa'tedû bimisli ma'tedâ aleyküm...*" nazmı keriminde: "Her kim size düşmanlık ederse, size yaptığı kötülüğün misli ile ona karşılık veriniz. Fakat, Allah'tan sakınınız, korkunuz, yani o saldırının miktarını aşmayınız. Biliniz ki Allah, kendisinden sakınanlarla beraberdir."

"*Ve cezâu seyyietin...*" nazmı keriminde: "Bir kötülüğün cezası, onun gibi bir kötülüktür. Fakat her kim bağışlama ve iyilik yolunu seçerse, onun karşılığı Allah'a kalır. Allah'ın da Subhani şanına nasıl yakışır, onu öyle karşılar. Hiç şüphe yok ki Allahü Teâlâ, zulüm edenleri sevmez."

"*Ve in ta'fû akrabü littakvâ...*" Yani, "Eğer affederseniz, Allah'ın koyduğu yasaklardan korkanlara yaraşır bir iş yapmış olursunuz."

"*Huzil afve ve'mur bil'urfî ve a'rid anil câhiliyn...*" Yani: "Affa sarıl, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir."

"*Hüvelleziy ersele resûlehû...*" Ve:

"*Vallahü ya'sımüke minennâsi...*" Yani:

"Habibim!

Kâfirler çatlasa, bana ortak koşanlar patlasa, dininden dönenler kıvrım kıvrım kıvransa, ben seni Sübhanî zenginliklerle donattım, sana ilâhi koruyuculuğumdan zırh giydirdim, öyle gönderdim. Hak dini, bütün dinlere ilmen ve aklen daima galip gelecektir..." emirleri ile, bütün yaratılanlara tanıtılan ve dünyanın her tarafından günün beş vaktinde resmen "*Eşhedü enne Muhammeden resûlullah*" yüce ismi ile anılan Hak Peygamberi; yüzünü görmeden, mübarek ağızlarından çıkan sesin bir anlık bölümünü bile işitmeden, bir habere gönül verdirek on dört yüzyıldan beri gönüllerde yer alıp, milyarlarca insanı maddi hiçbir şey vermeksizin, aşk ile peşinden götüren Hazreti Muhammed (S.A.V.):

"*İzâ vekafel ibâd nâdâ münâdin...*" Emr-i Ahmedîsi ile başlayan bir hadisi şerif:

"Masaların, kasaların kaldırıldığı, itibarların, rütbelerin silindiği, kişisel yetkilerin alındığı, hiçbir kimsenin 'Benim' sözcüğünü

kullanamadığı, semayı deler gibi bakan gözlerin söndüğü, yeri ezecekmiş gibi basan ayakların tir tir titrediği günde, kullar Yaradan'ın huzurunda, Allah'ın büyük meclisinde durduğu zaman, bir ses şöyle seslenecek:

– Her kimin Allah'ın üzerinde sevabı varsa, kalksın cennete girsin!

– Allah'ın üzerinde sevabı olanlar kimlermiş? diye sorulacak.

– İnsanları affedenler... cevabı verilecek. Bunun üzerine binlerce kişi kalkacak, hiçbir zorluğa ve hesaplaşmaya uğramaksızın doğrudan doğruya Cennete girecek," buyuruyor.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Râbi ibni Hıysem namaz kılarken, iki bin dirhem değerinde olan cins bir atını çalıyorlar. Dostları kendisini teselliye geldiklerinde:

– O adam atı çözerken benim gözüm görüyordu. Ancak ben o zaman, daha çok sevdiğim bir şeyle meşguldüm. O hali bozamazdım. Onun için onu kovamadım, deyince, dostları hırsıza beddua etmeye başlarlar.

Râbi ise:

– Bana kimse zulmetmemiştir. O adam kendine zulmetmiştir. Zavallının kendisine ettiği zulüm yetmiyormuş gibi, ben de mi ona zulmedeyim? der.

İşte bu din, yeteneği olanları böyle eğitiyordu.

Bu olay ancak Aşk ehline, irfan sahibine bir zevk verebilir. Maddenin yoğunluğunda kalıp gölge avına çıkana da, "Ne kadar ahmakmış" dedirtebilir.

Şimdi bunun benzeri bir olayı daha ele alalım:

Bir Frenk Lordu, cins bir atın üzerinde giderken yolun kenarında inleyen bir kimseye rastgelir:

– Hasta mısın? diye sorar.

Adam, çok fena hasta olduğunu, adım atmaya dahi gücü olmadığını, acınacak bir yüz takınarak söyler:

Lord:

– Pekâlâ, ben ineyim, seni bindirip götüreyim, der.

İnleyen adam ata biner, beş on adım sonra doğrulur, biraz da ata dokunur. Cins at süratle yol almaya başlar.

Lord:

– Sahtekâr adam, boşuna heyecanlanma, benim malikânemde öyle yüzlerce at var, sen benim atımı çalıp kaçmadın, vicdanımı çaldın. Bundan sonra bir daha düşkünün yüzüne bakmam... der.

Ama bu din öyle bir dindir ki, insanın yüce vicdanını hiçbir şeye çaldırtmaz.

Çünkü vicdan, yüce Melekût âlemine bağlı bir soyut mana, bir irfan nuru olduğu için, madde ile çalınmaz. O Allah'ın bahşettiği, beğenilen bir şeydir.

Evet, bu büyük dinin ilim ve irfan çevresinde, eğitimi altında büyüyen kimsenin vicdanında; sonucu hiç olan görünürdeki bu dünya, yerden göğe kadar olan bu alan, sivrisineğin kanadı kadar gelmez...

Şimdi bu zevki öğreten, bu olgunluğu bağışlayan ve uygulamasını bu görünen sahnede varlıklara sunan bir dinin, neresinde reform yapılabilir?

Bu din:

"*La ta'rifül hakka birricâli a'rifül hakka ta'rifu ehlehu*"
yani,

"Hak ve hakikatin birtakım adamlarla ayakta durduğunu sanma, önce Hak'kın ne olduğunu öğren ki, ehlini tanıyabilesin"
buyurur.

Dünyada bundan daha açık hikmet kuralı var mıdır?

İşte şu ufak emri bile insanı taklitten kurtarmaya yeterli değil midir?

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu din, bir milletin düşmemesi için iki esas gösterir:

- 1- Milleti oluşturan bireylerin vahdete (birliğe) gönül vermesi,
- 2- Vekarından düşmeyecek bir hakimiyete sahip olması için şevk elde etmesi.

Cenabı Hak bir milleti, ancak o millet ayrılık, anlaşmazlık, ikiye bölünme hastalıklarına tutulduktan sonra yıkar.

Önce uzun bir düşkünlük dönemi, şiddetli bir azap, daha sonra sonsuz bir yok oluş verir...

İlâhi Kanun öylece gerçekleşir.

"*Fetilke büyûtühüm hâviyeten bimâ zalemû*", yani, "İşte sana onların, kendi yolsuzlukları yüzünden bomboş kalan yurtları..."

Görüldüğü gibi, bireyin gelişmesinden toplumun gelişmesine, bireyin çöküşünden toplumun yıkımına kadar bütün incelikleri bildiren bir dinin, neresinde reform yapılacaktır?

Bu büyük dinin ahlak kuralları, bütün insanlığın ortak yaradılışına uygun olarak konmuştur.

Hıristiyanlığın "Biri sağ yanağına tokat atarsa, sol yanağını da çevir" emrini, ahlak kanunu olarak kabul etmemiştir.

Çünkü bu sözün anlamı, bütünün kanunu olmak özelliğinden uzaktır.

Çünkü, bu kanunun, hıristiyan uluslarından hiçbiri tarafından hiçbir zaman uygulanmamış olması, aslında uygulama yeteneğinin olmadığına en büyük bir delildir.

Bugün Batı'da hiçbir hıristiyan yoktur ki, bir yanağına bir tokat vurulsun da öbür yanağını çevirsin.

Çeviremez, çünkü "*Femeni'tedâ...*" (misliyle karşılık) ayeti kerimesi vardır. Bugünün ve yarının Kitabı, sonsuza kadar Kur'anı Mübin'dir.

İnsanlar ister kabul etsin, ister etmesin, onun dediği ile oturup kalkmak zorundadır.

Bütün dünya öyle hareket edecektir! Kıpırdanmak yasaktır.

Evet, gerçek Müslümanın elinde iman etmesine sebep, belge, şahit, delil olarak, Kur'an'ı var.

Bugün yüce Kur'an'ın güzel ve açık sözlerine gerektiği gibi dalacak er yoksa, o kapıyı çalacak kimse bulunmuyorsa, o kitabın söz ve ifadesi mi yok?

Fen ile ilgili ayeti mi yok? O kapıyı çalsın.

Geçmişteki kutsal kitapların hiçbirinde görülmeyen, astronomi, felsefe, tıp, anatomi, kimya, botanik, jeoloji ile ilgili ayetlerine dalsın.

Kur'anı Mübin'in herkesin anlayabileceği en açık mucizesi: Asırlarca sonra keşfedilen herhangi bir şeyin, kendisine uygun düşmesidir.

Evet, kitabı Kur'an olan böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir.

Bu din:

"Hüner iyilik etmek değil, bu iyiliği sonuna kadar götürmektir" der.

Bu öyle bir dindir ki; bilgisiz bir kimsenin, sahip olması gereken ruhani eksikleri ile maddi istekleri birbirine eşitse, o kimsenin "seçilmişler sınıfındanım" diye iddia etmesine izin vermez.

Yine bu din:

"İnsanın şerefi, edebi ile belli olur" der.

"Utanması olmayan adam, şeklinde insan görünse de, gerçekte bu yüce ünvan ile şereflenmeye hakkı yoktur" diye feryat eder. Çünkü edep, insanı sabıra götürür. Allah'tan başkasına şikayet ettirmez.

Hak'tan başkasına şikayet etmeyen de, hiçbir zaman zalime uşak olmaz.

Bir kalpte ne varsa, dışarıya o sızar.

Bir kalpte ne gizlenmişse, vücudun organları onu işler.

Dikkat!

Bir kimsenin kalp sırlarından, bir başkası haberdar olamaz.

Evet, kalbin sırlarını yalnızca Allah bilir.

İman ise; kalpte saklıdır, gizli bir sırdır.

Şu halde iman davası, ancak yapılan işlerin delilleriyle ispatlanabilir.

Soyut bir iman yeterli olsaydı, ibadet ve emirlere uymayı gerektiren din kurallarına gerek olmazdı.

Kısacası, teori, uygulamayla tamamlanır.

Şimdi, "Din, vicdani işlerdendir" deyip, kurallarını uygulamamak veya değiştirmek, reform ise; ona reform denmez, Allah'ın emirlerine sırt çevirmek denir.

Bir kimse, gafletle, insanlık gereklerini ve ilâhi emirleri yerine getirmekte kusur edebilir. O, Rabbiyle kendisi arasındadır. Fakat bu emirleri beğenmeyip, onlara karşı acaip ve garip bir tavır takınmanın, o yüceliği hor görmenin cezası, pek ağır olur.

"*Fe izâ ferağte fensab*" (Bir işi bitirince, başka bir işle meşgul ol).

"*Ve ilâ rabbike ferğab*" (Her işinde ancak Rabbine niyaz eyle).

Şu iki nazmı kerim, bu büyük dinin nasıl bir din olduğunu, anlama yeteneği en az olan kimselere bile anlatmaya yeterlidir.

Önce Allah'ın büyük bir kanunu, kesin bir kuralı vardır ki: Feryat âlemi olan, dünya denilen bu düşkünlük sahnesinde külfetsiz nimet olmaz. Dün bugün için rüyadır, bugün de yarın için rüya olacaktır.

Evet, önce zorluk, sonra kolaylık olacak. Yani zorluğun yanında mutlaka kolaylık bulunacak.

Hatta bir zorluk, iki kolaylık olacak.

Şimdi, insanlar bu imtihan âleminde türlü türlü sıkıntılara, felaketlere uğrarlar. Eğer bu tecellilere dayanamayıp, umutsuzluğa kapılarak çalışmayı bırakırlarsa, yok olup giderler. Halbuki onu yenmek için uğraşırlarsa, başarılı olurlar.

İşte Cenabı Hak: "Kolaylığı araya araya bulun. O, zorun yanıbaşındadır" diye buyurduktan sonra, yine büyük Peygamberine ve bize:

"Madem ki zorluktan sonrası kolaylıktır, gerek kendine gerek insanlığa faydalı olacak ibadetlerinden birini bitirince, diğerine atıl. Cihaddan cihada koş, bu uğurda yorul. Çünkü bu yorgunluk, rahmet aynasıdır. Bir de sadece Allah'tan iste" buyuruyor.

Şimdi böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Dinde reform diye tutturanlar, şunu iyi bilmeliler ki:

Bu büyük dinde şöyle bir kural vardır: "Din adına yapılan her davete, ilmî bir delil istemek lazımdır" buyurur.

Çünkü Hak ile, doğru yoldan sapmayı birbirinden ayıracak, yalanı hak şeklinde gösterenlerin arzularına engel olabilecek kuvvet, ancak bu delildir.

Şimdi hak ve hakikate sırt çevirerek, akla dayanmadan, düşünceyi hesaba çekmeden, anlayış ile münakaşada bulunmadan, babalarını, dedelerini körü körüne taklit etmek, onların boş inanışlarına mirasçı olmak, düşünmeden, araştırmadan bağlanmak alışkanlığında bulunanları, bu din apaçık yerdikten sonra, gerçek bir azap ile de tehdit eder.

Şöyle ki:

"Ve izâ kıyle lehüm teâlev ilâ mâ enzelâllahü ve ilerresûlikâlû hasbüna mâ vecednâ aleyhi âbâenâ..." :

"Ve bu, boş inanışları ile azgınlık yolunda koşanlara, gelin Allah'ın indirdiği Kitabına, Resûlüne, Resûlünün sünnetine denilse, Babalarımızdan bulup gördüğümüz din bize yeter, derler."

"Ve iz yetehâccûne fiynnâri feyekulüzzuafâü."

"Allah ile büyüklük yarışına kalkanlar, O'nun emirlerini beğenmeyip sırt çevirenler, Allah'a ortak koşanlar cehenneme

gönderildikleri zaman, orada bulunanlara sitem ederek, azarlayarak, kendini beğenmiş elebaşlarını suçlayarak:

– Dünyada biz size uymuştuk, bugün bizden ateş azabını, bu sonsuz özlemin azabını biraz olsun kovamaz mısınız? Bizi kurtaramaz mısınız? diyecekler."

İşte nazımı kerimin açık açık bildirdiğine göre, kim inançlarında, imanında gönülden tam bir delile dayanmaksızın, bu sağlam esastan yoksun kalarak sayılı nefesini tüketirse, nefesine karşı en büyük cinayeti işlemiş ve kendisini çok acı bir felakete düşürmüş oluyor.

Şimdi, ağzına aldığı lokmanın tatlılığının, acılığının farkında olan, hayırla şerri, faydalı olanla zarar vereni ayırt edebilecek kadar akıl sahibi olan bir adamın, yarın ikinci hayatta, kıyamet gününde kalkıp da başkalarının telkini ile, boş inançlara saplanmış, doğru yoldan çıkmış olduğunu ileri sürmesi, kendisini sorumluluktan kesinlikle kurtaramaz.

Çünkü bu büyük din, gayet açık bir bildiri ile şu gerçeği ilan etmiştir ki:

"İnancın, imanın dayanağı, sağlam bir delil olacaktır."

Şimdi bu din bu kadar sağlam kurallar koymuş, insanın daima taklitten, araştırmaya yönelmesini emretmişken; bunun neresinde, kim, nasıl reform yapabilecektir?

Bu ulu Kitap, Allah'ın isteği ile genç ve dinçtir. Bütün yüceliği ile her zaman geçerlidir.

Son yüzyılda ortaya çıkan, bilim adamlarının: "Kanıt ile güçlendirilmeyen her kural, unutulup bir köşeye atılmaya mahkûm, anlamsız bir iddiadır" diye koydukları kuralı, bu din 14 yüzyıl önce ilan etmiştir.

İşte ayeti celilesi:

"*Ve neza' nâ min külli ümmetin şehiyden*" :

"Masaların kaldırıldığı, kasaların bozulduğu, bireysel iradelerin alındığı o gün, Allah'tan başkasına tapanlara Biz Azimüşşân: Hani, bana ortak koştuğunuz tanrılarınız nerededir? diyeceğiz.

Her ümmetin (milletin) peygamberlerini onlara karşı tanık tutacağız. Şimdi seçmiş olduğunuz ortağın kanıtını getirin. İşte size gönderilen Resûllerin hepsi burada... Beğenmeyip, yalanlamıştınız. Kendi iddia ettiğinizin kanıtını getirin bakalım, diyeceğiz. (Ortak koştuklarının vücudu yok ki, neyi getirecekler?) O zaman tevhid (birlik) ve ibadetin ancak Allah'a ait olduğunu anlayacaklar, boş iftiralar da yok olacak, ne var ki iş işten geçmiş olacaktır."

Özetle bu büyük din, onun büyük Kitabı, o kadar yüce kurallar koymuştur ki; bir kimse Hak'kın sesini vicdanında duyduktan sonra, inancının bozulmasına imkân yoktur.

Yine insanlığın Fahri Ebedîsi, öyle semavi işaretler vermiştir ki, o işaretleri kalp gözü ile görenlerin ayaklarının kaymasına imkân yoktur.

İşte bundan dolayı, doğruluktan sapmayı kabul eden, ona gönül veren, bağlanıp kalan, hayatı boyunca, hurafeleri teşvikle sayılı nefeslerini tüketen gafillerin, peşlerine takılarak sürüklenecek gerçek bir müslüman yoktur.

Bu din öyle bir dindir ki:

"*Velâ takfü mâ leyse leke biî ilm...*" Yani:

"Hakikatini bilmediğin şeye bağlanma! Her şeyi bilirim iddiasında bulunma. Çünkü kulak, göz, kalp, bunların hepsi sorumludur. Bir gün bir divanda şahit makamında sorguya çekilecektir," buyurur.

Ama ne var ki, müslümanlar bu emirleri bildiren büyük Kitap'larını yüzyıllardır ölümlerine okuduklarından, mezarlık kitabı haline getirdiklerinden başkalarının saldırılarına uğradılar.

Yoksa Kur'an'ın bağına kulaklarını koyup, o Hak'kın sesini içtenlikle vicdanlarında duymuş olsalardı; yüzyıllarca bütün dünyayı ilim egemenliği altında yaşattıkları gibi, Allah'ın izniyle daha da yaşatacaklardı.

Çünkü bu büyük din: "Hayali bırak, hâle sahip ol!" der.

Özetle kabahat İslâmiyet'te değil, bizim Müslümanlığımızdadır.

"İzbehâ ilâ fir'avne innehu tağâ..."

Şu ayeti kerimenin emri karşısında bir an içtenlikle durulacak olursa, bu dinin nasıl bir din olduğunu dost ve düşman anlayabilir.

Cenabı Hak, Musa ve Harun'a buyuruyor:

"Firavun'a gidiniz, çünkü o pek azdı! Kendisine yumuşaklıkla söz söyleyiniz, belki aklını başına alır, ya da içine korku düşer."

Şimdi önce Allahü Teâlâ, Firavun'un aklını başına almayacağını elbette bilir. Sonra Musa ile Harun'u, kahredici bir tecelli ile gönderebilirdi. Öyle iken, "sert davranmayınız, yumuşak söyleyiniz" diye emrediyor, yumuşaklık ile davranılmasını buyuruyor.

Bu ilâhi emrin amacı, bize yol göstermek değil midir?

Biz yüzyıllardan beri, bu emirlerin hangisini yerine getirdik?

Reformdan amaç eğer bu emirleri yerine getirmekse, öyle reformun başımızın üzerinde yeri vardır.

Bu ulu dinde:

"Tefekkerû fiy âlâillâh..." (Allah'ın yücelikleri üzerine tefekkür ediniz) emri vardır.

Bu emre ne kadar uyulursa Marifetullah'da o kadar ileri gidilir.

Evet, bu büyük din, "Bilimlerde ne kadar geniş bir bilgi kazanılırsa, Hak'kın sonsuz nimetleri ve her şeyin üstünde olan büyük kudreti hakkında, o kadar sağlam ve esaslı bir fikir edinilmiş olur" diye ilan eder.

"Men lem ya'rifül hey'ete vetteşriha fehüve nâkısun fiy ma'rifetillâh." Yani:

"Astronomi, anatomi gibi bilim dallarını bilmeyen kimse, Allah'ın yüceliğini gerektiği gibi anlayıp takdir edemez, Marifetullah'da eksik sayılır" buyuruluyor.

Şimdi, matematik ve ahlak bilgisi öğrenilmedikçe, bu ilimlerde bilgili olunabilir mi?

Tabiat bilgisi öğrenilmedikçe bu ilimlerin inceliklerini anlamak mümkün olur mu?

Emri buralara kadar uzanan bir dinin neresinde reform yapılabilir?

"Men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu..." (Nefsini bilen, Rabbini bilir).

Bu âlemde Marifetullah zevkinden başka bütün zevkler geçicidir. Hatta Kudret öyle bir Kudrettir ki, gerektiğinde insanı yirmi sene önce bir olayın karşısında şakır şakır güldürür, yirmi sene sonra yine aynı olayı insanın karşısına diker, hüngür hüngür ağlatır.

O halde bu dünya sahnesine gelmekten amaç nedir?

Hak'ka ulaşmak değil midir?

İşte bu din: "Hak'ka ulaşabilmek ve eşyanın gerçeğine varabilmek için, deneme ve derinden inceleme yolunu seçerek, önce

ruhsal halleri, etrafımızdaki evreni incelemek gerekir" der. "*Men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu*" emriyle de; "önce görünüşte küçük bir suret, hakikatte büyük bir suret olan insan gerçeğini, sonra da insanı çevreleyen âlemleri ve nesnelere inceleyin de, onlardan sonuç çıkararak:

Vücuduyla var olan, sıfatı ile çevreleyen, isimleriyle bilinen, fiilleriyle beliren, eserleriyle gözlenen, başlangıcın öncesi ve her şeyin sonu olan Allah'a iman edin!" der.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Bu öyle bir dindir ki, insan hangi noktasına baksa bir nurla karşılaşır.

Temizliği bile iman maddesine koymuştur. Dış temizliğe dikkat edildikten sonra, iyiyi kötüyü, hayrı şerri birbirinden ayıran Kur'an hükümlerinde bildirilen bütün günahlardan sakınmak emrolunmuştur.

Çünkü öyle kir ve pas vardır ki, onun görünüşte kokusu olmaz. Mesela değerli bir karşılık almak arzusu ile, bir kimseye iyilik yapmak ve bir şey vermek...

Bu ne çirkin bir kirdir. Ahlakı altüst eder, insanın karakterini yıkar, Allah'ın insanın yüzünde işlemiş olduğu güzelliği bozar.

Cenabı Peygamber:

"*Huzül atâ mâdâmel atâ...*" yani; "Hediye, hediye olduğu müddetçe alınız. Dostluğunuzun artmasına sebep olur. Fakat hediye adı altındaki şey, dininizden bir şeyi çalmak, ahlakınızı arttıran bir şeyi noksan kılmak, insanlık şerefınızı ayak altına almak gibi bir durum meydana getirecekse onu derhal reddediniz. Çünkü o, hediyeleşmekten çıkmış, insanı lekeleyecek bir rüşvet olmuştur" diye emretmişlerdir.

Ve yine: "*Ve lirabbike fasbir*" yani: "Allah'ın için, O'nun rızası için her eziyete sabret, insanlığından fedakârlık etme" buyurulmuştur.

Hız. Ömer hükümet reisi olduğu zaman hanımına Bizans İmparatorunun karısı, çok değerli mücevherlerle işlenmiş bir yastığı hediye gönderdi. Bu yastık, Şeriatın koruyucusu olan Ömer'in eşinin çok hoşuna gitti, fakat Müminlerin Emiri olan Ömer'in bunu nasıl karşılayacağını düşünüyordu. Hız. Ömer yastığı gördü:

- Bu neyin nesidir? diye sordu.
- Bizans İmparatorunun karısının bana göndermiş olduğu hediyedir.
- Nasıl hediye?
- Hediye işte... Hediye, dinimizde kabul edilen bir şey değil midir?
- İyi ama o İmparatorun karısı, Ömer'i, dolayısıyla seni, ben emirlik makamına gelmeden önce çok iyi bilirdi. O zaman göndermeyip, ben makama geldikten sonra göndermesinde herhalde gizli bir sebep olsa gerek. Sen onu bana ver de ben derhal onun icabına bakayım...

Bu işin zevkini anlayabilmek için, birinci Ömer ile ikinci Ömer'i karşılaştırmak lâzımdır.

Birinci Ömer iken mini mini yavrusunu diri diri toprağa gömüyordu, ikinci Ömer'liğinde ise "hediye adı altında gönderilen, bir çıkar karşılığında gönderilmiştir" diye, en değerli mücevherlerin bile, yanında çakıl taşı kadar değeri kalmıyordu...

Bu hal ona nereden gelmişti?

Bu dinin aşk tavasında katılığını eritip, güzelliğe, yumuşaklığa dönüştürmüştü de oradan gelmişti, nereden gelecek?

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Ahlakı düzeltme açısından insanlar, başlıca üç kısma ayrılırlar:

Birinci kısım: Yaratılışlarından gelen selamet halini, koruyan insanlardır.

Bunlar hayır ve şerre karşı tamamen ilgisizdirler. "Hayrın" iyi ve "Şerrin" fena olduğunu bile düşünemezler. Kendileri hangi yolda gönderilirse, o yolu takip ederler.

Bunlar, olgun bir yol göstericinin (kâmil mürşidin) elinde yetişecek olurlarsa gayet kolay faziletli bir ahlaka sahip olup, insan-ı kâmil derecesine çıkarlar.

İkinci kısım insanlar: "Hayrı" fazilet, "Şerri" ise kötü huy, utanılacak hal olarak tanırırlar da, nefslerinin isteklerine uyduklarından, şehvet ve zulüm gibi ahlakın en alçak şekliyle dostluk kurduklarından kötülüğü itiraf ederler de, kendilerini kötülükten kurtaramazlar.

Mükemmel bir terbiyeci hiç bıkmadan bunların da üzerinde işlediği zaman, manevi etkilerle kötü huyları terk ederek, iyi huylar alabilirler. Güç olmakla beraber, nefsin kurtuluşu mümkündür.

Üçüncü kısım: Alçakça bir ahlaki huy edinmiş olanlardır. Bunlar alçaklığı fazilet olarak kabul edip, ahlaki faziletleri de bir çeşit zavallılık, budalalık kabul ederler.

Bunların düzelmesi çok güç ve hemen hemen imkânsız gibi görünürse de, bu dinde bunları düzeltecek kurumlar da hazırdır.

Mesela:

"Sizden önceki milletlerin yıkılmalarının en büyük sebebi, ancak şu olmuştur: Büyükleri, mevki sahipleri çalıp çırtıkları zaman, hiçbir hesaba çekilmeyip serbest bırakılmaları, güçsüz alt tabaka bir şey

alarsa derhal cezalandırılmaları idi. İŖte bu durum hangi millette görülürse, yıkımını beklesin."

Bu din öyle bir dindir ki, toplum içinde hiç kimsenin yüzünün kızarmasını istemez. "Bazı cezaları; 'O kimse bunu yapmamıŖtır, bunlar insana yakıŖmayan hallerdir' diyerek gidermeye alıŖın" der. Bazı insanlar için bu sözler, en ağır ceza yerine geçer, umulur ki gaflete dŖerek iŖlediđi kötülükten piŖman olur, vicdan azabıyla gizlice affolunmasını diler.

Bu emirler, böyle yaradılanlar içindir. Yoksa cinayeti övünme derecesinde sayanlar için değildir. Evet, cinayeti iŖledikten sonra, savaŖ meydanından zaferle dnmŖ, memleket, vatan dŖmanını topraktan atmıŖ edasıyla gezenler için değildir. İslam'ın, böylelerini de terbiye edecek cezaları vardır.

Yine İslam'ın karŖısında bulunanlar, onun iki kurumuna takılırlar:

"Efendim, bu uygarlaŖmıŖ yüzyılda sarhoŖluđun da Ŗyle cezası, böyle cezası mı olurmuŖ?" diye dil uzatırlar.

Buna dil uzatabilmek için, önce tüyler ürpertici cinayetler ortadan kalkmalı. Adam canavarları utandıracak Ŗekilde cinayeti iŖler, "Efendim  ŖiŖe Ŗarap imiŖtim, beŖ ŖiŖe rakı imiŖtim" der ve bu da iŖlediđi cinayetin hafifletici sebebi olarak gösterilir.

İŖte İslam bunların hepsini grmŖ, değil bir insana, en küçük bir yaratığa bile zararı dokunabilecek Ŗeye "Yasak" demiŖtir.

Evet, yine bu din:

"Hangi Ŗey ki edebine, bedenine, dinine zarar verir; o Ŗey yasaktır" diye ilan etmiŖtir.

Bunlar mı geriliğe sebep olmuŖ?

"*Ve ety'ullahe ve resûlehû ve lâ tenâze'ü...*" Bu dinin en büyük rehberi olan Kitab'ının şu ayeti kerimesinin huzurunda biraz duralım:

"Allah'a, Allah'ın Resûlüne itaat ediniz. Sakın birbirinize düşmeyiniz, düşerseniz heybetiniz kalkar, sonra korkak kesilirsiniz. Ataklığınız ve yüceliğiniz de elden gider."

Şimdi şuraya dikkat edelim:

Acaba müslümanlar bilinçli imana sahipken mi, din duyguları ile kalpleri çarparken mi, bilimlere konu, sanatlara model verdiler, ibadetin sıcaklığı, günahın soğukluğu duyulduğu zaman mı tarihin efendisi idiler, yoksa manadan uzaklaşarak maddenin yoğunluğunda şaşırtdıkları zaman mı bir sonuç alabildiler?

Bir zamanlar, boyu tâ Fas'tan Çin hududundaki Tonkin eyaletine, eni kuzeydeki Kazan'dan başlayıp ekvator çizgisinin altındaki Serendip'e kadar uzanan koca bir âlemi, bilim ve ahlak korumasına almamış mıydı? Himayesinde değil miydi?

Bu geniş sınırlar içindeki kaleler, memleketler kimindi?

Sözü hiçbir zaman hiç kimse tarafından geri çevrilmeyen bu soylu Türk milletin, tarihin en eski efendisinin dedesi; âdet halinde müslüman iken mi, mirasyedi şeklinde mümin iken mi, yoksa Kur'an'ın bağrında can kulağını koyduğu zaman mı bu yüceliğe sahip idi?

Doğuda; İbni Sînâ'lar, Fârâbî'ler, Râzî'ler...

Batıda; İbni Bâce'ler, İbni Rüşd'ler...

Sonra gönül tahtında sultan olan o Muhyiddin (İbn Arabî), Necmeddin (Kübra), Mevlânâ'lar...

Ve birçok bilim adamları...

Dosta, düşmana dil ısırtacak kadar dolu kütüphaneler...

Şimdi acaba bunlar, dinin ruhun gıdası, aşkı olduğu devirlerde mi yetişmişler, yoksa dinsizliğin moda olduğu devirlerde mi?

Evet, yine bir zamanlar Müslümanlar, dinlerindeki sağlam kurallar sayesinde, en aydın, en parlak fikirli, en uyanık, en aldanmaz, en aldatmaz bir topluluk idiler. Çünkü ellerinde Kur'anı Mübin vardı. Orada Rahman'ın dersi de vardır, İblis'in dersi de vardır...

Dinin gerekleri, halk içinde de, seçkinler içinde de aynıydı.

İşte ne zaman ki Kitâbullah'ın (Allah'ın Kitabı'nın) zevkenden uzaklaştılar, onu ölü kitabı yaptılar, mana bağı koptu, yalnız nefsanî zevkler düşünölmeye başlandı, cimri çıkarlar egemen oldu, çok vücutta tek ruh gibi yaşarlarken ayrılıklara düştüler; bu ayrılık sonucunda, birbirine düşölünce elbette bilimde de, fende de geri kalındı.

Bunun için gerçekte geri bırakan din değil, dinsizliktir.

Burada yanıltmaca yapmaya lüzum yoktur. Tarih meydandadır.

Bunu da bildiren Ulu Kitab vardır.

"*Ve izâ kıyle lehüm lâ tüfsidû fiyl'ardı kalû innemâ nahnü muslihün...*" Yani:

"Manaya düşman olanlara, nefsanî zevklerden başka bir şey tanımayanlara, sadece arzuları ile meşgul olanlara, hırs ve açgözlükte ileri gidenlere, kitapları yalnız paraları üzerindeki yazı olanlara, nefsanî arzuları bir türlü doymak bilmeyen akılsızlara: 'Yeryüzünde karışıklık çıkarmayın' denildiği zaman:

'Biz düzeltmekten başka bir şey yapmıyoruz' derler."

"*Kellâ bel râne kulûbihim mâ kânû yeksibûn...*" Yani:

"Hayır, hayır, dedikleri gibi değildir"

Günahları, kötü kazançları, kalpleri üstünde pas tuttu da gerçeği inkâr ettiler. Pas tuttu da imanın nuru çekildi, gitti..."

Şimdi buralara kadar bildiren bir dinin neresinde, kim reform yapılabilecektir?

Bu din der ki:

Ayağı kayan bir kimseyi, yüz kızarması kurtarır. Utanma hissi, Allah'ın görünmeyen hazinesinden büyük bir bağıştır.

Fakat utanmayı bir güçsüzlük olarak gören kimseye, bunlardan söz etmek boşunadır.

Yine bu din: "İbadetin üstün olanı, insanların kalbine sevinç koymaktır. Bir insan, kırık bir kalbe ne koyabilirse, gerçekte onunla ün kazanır. Ve gerçek şöhret de o namdır" der.

Acaba bu din bunları emrettiği için mi reform gerekiyor?

Azizim, bu dine âdet olduğu için değil, ibadet etmek için sarılan kimsenin yanına ne hırs ateşi, ne de kıskançlık ateşi yaklaşamaz.

Sonra hırs ve kıskançlık ateşi hiçbir azaba da benzemez...

İşte bu din, insanı nefsanî benlikten soyar, kurtarır.

"Gerçek'te diken aranmaz, bulursan kendini bulursun" der.

Böyle bir dinin neresinde reform yapacaksın?

Bu din, adamı, ten kafesinin kırılmasından korkutmaz. Bundan dolayı hayatta minnetle yaşatmaz.

Bu din, fitrî (insan yaratılışına uygun) bir dindir. Onun için, onun insanlığa gerçek hayatını bağışlayan hükümlerine isyan etmek; yaratılışın değişmeyen kanunlarına isyandır.

"*Yâ eyyühelleziyne âmenüsteciybü lillâhi ve lirresûli izâ deâküm lima yuhyiküm...*" Yani:

"Ey inananlar!

Geleceğin inananların olduğuna inananlar!

Allah ile Peygamberinin size hayat verecek davetine uyunuz. Ve biliniz ki: Allah insanın kendisi ile kalbi arasına girer..."

İşte bu davete uymak, ne kadar samimi, ne kadar içten olursa, her alanda yükselme, gelişme o oranda olur.

Bunun dışındakiler, dedikodudan ibarettir. Çünkü bu din:

"İlim öğrenin, kuvvet hazırlayın, çok çalışın, adaletten ayrılmayın, düşmüştü kaldırın, hakkı tanıyın, ayrılığa düşüp birbirinizle boğuşmayın, ayrılık insanı cahilliğe götürür, yoksulluğa düşürür, haksızlığa karşı eli kolu bağlı bırakır, Hak'tan yüz çevirtir" diye ilan eder.

Böyle dinin neresinde reform yapılacak?

"*Şemmetün minel ma'rifeti hayrîn min kesîril amel*" buyurulmuştur. Yani, "Marifetullah'tan bir kere koklamak, onsuz yapılan pek çok işten hayırlıdır." Çünkü yaratılmışların en kutsal görevi başlangıcını, sonunu, Rabbini, Yaraticısını bulmaktır. Bu, yani Marifet, ibadetten ve Allah'ın emirlerine uymaktan önce gelir. Çünkü bir şeyin değeri gerektiği gibi bilinmezse, hakkı verilmez. Onun için, yüceltme takdirden sonra gelir. Bundan dolayı, iman, Marifetullah'ı gözler.

Marifet, Allah'ın kudretine, yüceliğine ululuğuna sağlam bir iman oluşturur. O imana sahip olanlar için, umutsuzluk haramdır.

Bu din böyle emreder. Yoksa mirasyedi şeklindeki müslümanlıktan, âdet halindeki ibadetten, emirlere gelenek olduğu için uymaktan sonuç alınamaz.

"*Innehu lâ yey'esü min ravhıllâhi illel kavmül kâfirun.*"
Cenabı Allah bu nazmı keriminde; umutsuzluğu, küfüre, yoldan çıkmaya kanıt olarak gösteriyor ve:

"Allah'ın mükemmel gücüne, Hak'sız bir zerre bulunmadığına iman eden bir kalpte, umutsuzluk bulunmaz" diye emrediyor.

İşte onun için bu din, yolunda gidenlerin alçaklığa boyun eğmesine, zulme sessiz kalmasına, hak sözü yükseltmekten geri kalmasına kesinlikle izin vermez.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılabilir?

Cenabı Hak:

"İlme, marifete arkalarını dönenlerin, cahilliğe saplanarak sahte benliklerinde kalanların, yapmış oldukları yolsuzluklar yüzünden işte bomboş kalan yurtları!" buyuruyor.

İnsanlığın Fahri Ebedîsi:

"Sizin en hayırlınız, evet en şerefliiniz; dünya için ahiretini terk etmediği gibi, ahiret için de dünya işlerini bozarak insanlara yük olmayanlarınız, iki âlem için gücü yettiği kadar çalışanlarınızdır" diye buyuruyor.

Biz birkaç yüzyıldan beri çalışmayıp, taklit ile geçinerek geri kalmışsak, kabahat İslamiyet'te midir, bizim müslümanlığımızda mıdır?

Her önüne gelenin din hakkında konuşması, bir moda haline gelmiştir. Bilen de söylüyor, bilmeyen de. Kur'an hükümlerine dayanan, gerçek imanı bulunan da söylüyor, bulunmayan da söylüyor; felsefi iman sahibi olan da söylüyor, olmayan da bir şeyler söylüyor.

Öncelikle, bu dinin elinde bir kanıtı vardır. Yani: Kur'anı Mübin. altı binden fazla ilâhi cümle.

Acaba bu konuşanlar, bu ilâhi cümlelerin kaç tanesinin manasını biliyorlar?

Onun nurani, ışıklı yüzüne kalp gözlerini çevirip, şu ilanını duydular mı?

"Ben bütün kitapların ya üstündeyim, ya da altındayım. Eğer bütün kitapların üzerinde değilsem ve bunu kanıtlayabilirlerse, ben devamdan vazgeçer, giderim."

Evet azizim, O öyle bir kitaptır ki; anlamını, yorumunu, şahıslar, kalemler, kâğıtlar değil, zamanlar yapar, zamanlar.

Mesela, şu nazmı kerimin huzurunda saygıyla duralım:

"Ve min âyâtihi halkussemâvâti vel'ardı ve mâ besse fihimâ min külli dâbbe..."

Ayette resmen, gökler âleminin oturulur olduğu, sonra, gök sakinleri ile yer sakinlerinin bir araya gelip, karışıp görüşmeleri bildiriliyor.

Bugün ilerleyen bilim de, bunun çok yaklaştığını söyleyip üzerinde durmuyor mu?

Ama biz, o büyük Kitab'ı mezarlık kitabı yapıp bunlardan haberimiz olmazsa, bu dinin ne suçu vardır?

İslam'ın özünden haberdar olmadan, hatta içeriğini bile gerektiği gibi anlamadan, kulaktan dolma sözlerle, birkaç çeviri okumakla onun hakkında konuşmak, hazret-i insafın kârı değildir.

Bu neye benzer, bilir misiniz? Beş on sayfalık tıp kitabını okumakla: "Ben uluslararası, her yerde kürsüsü olan usta bir hekimim" diye geçinmeye...

Veya bir kanunun birkaç maddesini okumakla, kanun koyucu gibi geçinmeye...

Bu dinin: İnsanlığı karanlıktan aydınlığa çıkarmak, top sesini bastırın iniltisini dindirmek, yüce vicdanına huzur vermek, kaybetmiş olduğu sevgiyi iade etmek, ayrılıklar içinde bunalmış olan hayatına düzen bağışlayabilmek için neler hazırladığı görülmek istenirse, Kitabı Mübin'in huzurunda hazır olunmalıdır.

Kalpte ruhani, Rabbani bir marifet nuru uyandırmaya çalışmalı, geliş ve gidişteki amacı duymalı, kendi nefsinin gerçeğini ve içyüzünü, yaradılıştaki halini, anlayış ve yeteneğini anlamalı, yüce gayrete sahip olmalıdır.

"Eşşerefü bil himemil âliye lâ birrememil bâliye" yani, "İnsanın şerefi, kendisinin yüksek gayretindedir. Çürümüş kemiklere bağlılık iddialarıyla şeref kazanılmaz!" buyuruluyor.

İçtenlikle Hak'kın hukukunu başına sevinç tacı yapan bir kimse, böyle bir dinin neresinde reform yapabilecektir?

Bazı kimseler de, "Bu din kadına çok işkence etmiştir" diye iftira ederler.

Acaba kadın hakkını, yaradılıştaki amacını, Allah katındaki değerini; bu büyük din kadar kim açıklamıştır?

Bu din; sonsuz geleceği, Dârüsselâm'a, cennete girişi bile kadının rızasına bağlamıştır. Çünkü, *"Elcennetü tahte akdâmil ümmehât..."* yani, "Cennet annelerin ayağının altındadır" buyurulmuştur.

Anne kadın değil midir?

Cenabı Peygamber:

"Bütün haklardan sakınınız, ayrıca iki hak ile ilâhi huzura dönmeyiniz! Bunlardan biri yetim hakkı, diğeri kadın hakkıdır. Bu konuda benden şefaet beklemeyiniz" diye emretmişlerdir.

Halbuki İslamiyet'in ortaya çıkmasından önceki dönemleri bir düşünelim, dünyanın sokak sokak her köşesini dolaşalım, uygarlıkları aktaralım, kadınlığın halini seyredelim... Ne durumdaydılar?

İşte bu dinin kadına bağışlamış olduğu hakkı, bugün bile hiçbir din ve hiçbir uygarlık verememiştir ve veremez!..

Bu din: "Size üflenen ruh ile yüceltildiğinizi unutup da, kendinizi cesetlerden, bedenlerden, kan ve kemik torbasından ibaret sanmayın. Üflenen ruh ile yüceltildiğinizi unutursanız; gerçek marifetleri bırakır, dedikoduya dalar, manayı terk eder, söz ağırlıklarının altında bunalır, kendinizi, aslınızı bilmez, Rabbinizi görmez bir halde kalırsınız. Buraya kadar düştünüz mü, işlerinizin hesabını yapamaz, olup bitenleri dengeleyemez olursunuz. Denge de bozulunca, Allah'ın birlik bayrağını siz yücelik elinde tutamazsınız; işte o zaman fazilet ve dostluk bağları kalkar" diye ilan eder.

Böyle bir dinin neresinde reform yapılacaktır?

"Başkalarını hesaba çekmeden önce kendi nefsinizi hesaba çek. Yaradılıştan amaç nedir, bu âleme neden geldin, neden yaratıldın, bu hayatın yükünü neden taşıyorsun, hangi amaca doğru koşuyorsun... Bunları düşün!.." der.

"Sözleri doğru olup istekleri boş olanların baştan çıkarmalarına kapılma." "*İttekû firâsetel mü'mini feinnehu yenzuru binûrillâhî azze ve celle.*" Yani: "Müminin ferasetinden, sezgisinden sakının. Çünkü Cenabı Hak, onun kalbine iman nurundan bir projektör takmıştır. Yakınca karşısındakinin amacını, isteğini görür. Peygamber emirleri ile yaşama yollarını bulun, buna sahip olarak yaşayın da, insanlık düşmanları manasız sözleriyle sizi çarpmasın" der.

"Bu âleme, Allah'ın, Peygamber'lerin emirlerinin aksini yapmaya gelmediğinizi biliniz, peşinde koştuğunuz amaç, yalnızca bir gün

kokuşacak olan zavallı cesetleriniz için olmasın, ruhlarınızı aç, kalplerinizi kaskatı, vicdanlarınızı başıboş bırakmayın" der.

İşte bütün bu yüce emirleri sıralayan, yaradılış sebebinin marifet olduğunu bildiren, ilk ayeti "Oku!" emri ile gelen bir dinin, neresinde reform yapılacaktır?

Marifeti de, dedikodu, kuru bir bilgi olarak kabul etmez.

"Marifet: İnsanlığın ta kendisidir.

Marifet: Vicdanın rahatlama sebebidir.

Sonuç olarak Marifet: Allah'a yakın olmaktır" der.

Şu halde İslam'ın gerçek mirası "Marifet" oluyor.

Biz bu mirası kaybetmiş isek, bu dinin ne suçu vardır?

Eğer reformdan amaç, bu mirası bulmak ise, bu, yerinde yapılıyor demektir.

Evet reformdan amaç, kişinin bugünkü hareket çizgisini vicdan ölçüsü ile kontrol ederek yaşamak, samimiyet ölçüsünde tartarak oturup kalkmaksa, öyle reformun başımızın üstünde yeri vardır.

Bu din: "Hakikat rehberin olsun, insanlara danışmak kefilin olsun (çünkü bir insan diğerine danışırken sahte benlik yıkılır), yolun insanlık, hazinen bilim olsun" der.

Özetle, bu din öyle bir dindir ki, bütün düşünce düzeylerini kendinde toplamıştır. Aslında bu hikmete dayanarak kendisine genel din, sonuncu din denmiştir.

Evet, geleceğin de tek dini o olacaktır.

"Hüvelleziy ersele resûlehu bilhüdâ ve diynil hakkı liyuzhirehu aleddiyyi küllih..." (Bu, Hüda tarafından Resûlüne

bildirilmiştir, Hak dinidir, herkesin dini olduğu ortaya çıkacaktır.)
Şimdiye kadar bu ayeti kerimenin anlamı açığa çıkmamıştır.

Bu din nefsin bilene, arzularına ve dargınlıklara esir olmayan kimseye, "Özgür insan" der.

İşte İslam'ın hürriyet hakkındaki kuralı budur. Demek ki bu dinde hür olmanın şartı: Önce kişinin kendi arzularının esir ve mahkûmu olmamasıdır.

Bu da ne ile mümkündür?

Nefsin oyunlarını bilmekle...

Bildikten sonra ona itaat edip boyun eğmemekle...

Sonra İslam'ın bu sözleri, kanıtsız sözler halinde kalmamıştır. Bu dünya sahnesinde, evet, bu mavi kubbenin altında sınırsız özgür insan örnekleri vermiştir.

Mesela: Said İbni Cübeyr, Haccac-ı Zâlim'in kanlı kılıcı karşısında hiç gevşemeden onun alçaklığını yüzüne vurmuştur..

İmâm-ı Âzam'a, o günün halifesi adalet makamını vermek istediği zaman, büyük imam halifeye karşı: "Sen o halifeliğin layığı değilsin, bugün senden daha yetenekli kimseler var. Yargıda ben senin yükümlülüğünü üzerime alamam" demiştir.

Evet o büyük imamı, ne hapisler, ne cezalar, ne zehirler, hürriyetini korumaktan alıkoyamadı...

İmam Ahmet İbni Hanbel, kırbaçlar, işkenceler altında hürriyetini korudu, şehit oldu gitti.

İşte İslam tarihi, böyle hür insanlarla doludur.

Görülüyor ki, İslam'daki kurallar sadece inançla ilgili hükümlere sahip çıkmıyor, bütün toplumsal bilimlerini içine alıyor.

Yine bu dinde, hayal ve kuşkulara, insanın yaratılışındaki coşkunculuk ve taşkınlıklara, zararlı arzu ve eğilimlere, evet, bunların giderilmesine ait emirler ve kurallar da vardır.

Yine bu din der ki:

Manevi hürriyet, sadece insana özgüdür.

Evrinde ve eşyada hürriyet mevcut olmadığına göre, insandaki hürriyet özelliğinin, Allah vergisi bir bağış olduğu açıkça görülür.

Bundan dolayı gerçek hürriyet, Allah'ı hakkıyla tasdik edende olur.

Çünkü yalanlayan, kendisinde hissetmek istediği irade ve hürriyete bir asıl, bir kaynak bulamaz ki, hür olabilsin.

Özetle, Allah'sız hürriyet ve irade olmaz!

Kuvvetsiz maddeyi hayal edemeyen insan, sebepsiz var olmayı, Allah'sız irade ve hürriyeti de hayal edemez.

Buraya kadar inceleyen bir dinin neresinde reform yapılacaktır?

Kim yapacaktır?

"Ve lekad halâknel insane..." (Biz insanı yarattık).

Bu yüce söyleyiş, insan bedeninin nasıl meydana geldiğini, ne devirler geçirdiğini bildiriyor, dolayısıyla anatomi bilimine ne büyük değer veriyor.

Bu bilim dalıyla, hayvansal ruhun bedendeki tasarrufu biliniyor. Ve bu konudan sonra ruh ve canın, onunla devam eden ilgisi anlaşılıyor ve ona nasıl tasarruf ettiği ortaya çıkıyor.

Bundan dolayı, bu büyük din bu ilme o kadar değer veriyor ki, *"El-ilmü ilmâni: İlmül ebdan ve ilmül edyân"* (İlimlerin ilmi, bedenler ilmi ve dinler ilmidir) buyuruluyor.

Büyük Peygamber de:

"*Nefsüke matiyyetüke terfık bihâ*" Yani:

"Bedenin, ruhun bineğidir. Ona yumuşaklık ile davran" buyuruyorlar.

Evet, beden, ruhun bineğidir. Ona yumuşaklık ile davranmak için, o ilmi tam anlamıyla bilmek elbette gereklidir.

İşte İslam dininde anatomi, gerçeği arayanların gözünde büyük önem kazanmıştır. Çünkü bu bilim, dünyayı iyi anlamaya yarayan bir araç olduğu gibi, dini ve ilâhi Marifeti daha iyi anlamaya da yardımcı olmuştur.

Bu bilimi tam anlamıyla bilen, nefisini bilmekten geri kalmaz. Bundan geri kalmayan da, Hak'ka arif olur.

O ilim ne kadar derin incelenecek olursa, Kudret'in geniş etkisi o kadar açık görünür. Allahu Teâlâ'nın Kudret'inin olgunluğu hakkında kesin bir bilgi oluşur, Cenabı Hak'kın Alîm ve Hakîm sıfatları daha açık gözlemlenir.

Merhameti ile insanın, her an onun eğitimi altında özel bir erişmişliğe ulaştığı ve bütün âlemlerde bulunan varlığın özünün, insanda saklı olduğu gözlenir.

Demek oluyor ki bu dinde anatomi, nefisini bilmek için bir anahtar, nefisini bilmek de Hak'kı bilmek için bir anahtar oluyor.

Buralara kadar uzanan bir dinin neresinde reform yapılacaktır?

Şimdi gelelim konunun en önemli yerine:

Bir kimsede nefisini bilme meydana gelirse, Hak'kı bilme belirir. Hak'kı bilme de sevgiyi (İlâhi Aşk'ı) meydana getirir.

İşte hayatta en mutlu kişi, o aşka erişen kimsedir. Çünkü evrende sevgiden üstün hiçbir şey yoktur. Ne rütbe, ne masa, ne kasa... onun üstünlüğüne erişemez. Çünkü İlâhi Aşk'ta insana, Allah dost olur. Hak'ka gerçek ibadet de bu aşktan dolayı yapılır.

İnsanın en büyük dayanağı kalbi, en küçük dayanağı da kalıbıdır. Kalıp, kalbin kabuğudur.

İşte insanın bedeni, cihanın özüdür, nasıl insan kalbi de bedeninin özü ise.

Özlerin özü olan gönül de, Rahman'ın evidir. Allah'ın baktığı yerdir.

İşte bedenlerin ilmi, kalplerin ilminin kılavuzudur.

Evet bedeninin yaratılışında o kadar şaşırtıcı sanatlar, çeşit çeşit haller vardır ki, sayıya gelmez.

Bedenin derinliklerinde olan ruh organlarının şekilleri, tabiatları, her birinin kuvvet ve hizmeti de böyledir. Bu ilmin bilgisini aldıktan sonra, bunlar insana:

"Ey insan, yaradanına secde etmeyi, git de canavarlardan öğren" diye seslenir. Hayat kaynağı olan kalbin, organlara çeşit çeşit sıcaklık, kuvvet vermesi, midede olan sindirim kuvveti, yiyeceklerin özünü posasından ayıran süzme kuvveti, özünü karaciğere çekip kana veren aktarma kuvveti, çocuk yapabilme kuvveti, bu hizmeti yapanların birinde bir rahatsızlık olsa çeşitli hastalıkların doğması...

Daha neler neler...

Evet, buralara kadar inceleyen bir dinin neresinde reform yapacağız?

Sonra bilinmelidir ki:

Ruhun elbisesi olan bu beden, arz makamındadır. Nitekim Sübhani bildirimde:

"Minhâ halâknâküm ve fiyhâ nü'tydüküm ve minhâ nuhri-cüküm târeten uhrâ" Yani: "Toprak, kendi suretinden çıkarak bitki suretine gelir. Bitki de yemek ya da hayvan olarak insana gıda olur."

İşte yukarıda geçen nazmı kerimin küçücük bir açıklamasından bir nokta alacak olursak, yaratılıştaki hedefin insan olduğu çok çabuk anlaşılır.

Toprak unsurunun bin kısmından, ancak bir kısmı bitki olur. O bitkilerin bin kısmından ancak bir kısmı hayvan olur. Onun ancak binde biri insan gıdası olur. O gıdanın bin kısmından bir damlası meni olur. Bin damla meniden ancak bir damlası rahme ulaşabilir. Rahme düşen nutfeden pek azı çocuk yapabilir. Doğan çocuklardan bir kısmı yaşar, kalıcı olur, ancak binde birinin akli erginleşir. O akıllıların ancak binde biri mümin olur, iman eder. Nice bin müminin binde biri âlim olur. Nice bin âlimin ancak biri Hak'kı arar. Nice Hak'kı arayanın binde biri Allah'ın ârif kulu (ârif-i billah) olur. Nice bin ârifin ancak biri olgunluğa erişir, İnsan-ı Kâmil olur.

İşte yaratılıştan amaç da, o insanın bedenidir.

Şimdi insana bu kadar değer veren bir dinin, evet, onun bedeni konusunda bile yakinen bir bilgi edinmedikçe, sonuca ulaşamayacağı bildirilen bir dinin neresinde reform yapılacaktır?

Beden ilmini, anatomiye bırakmıştır.

Bir de insan ruhunu bildiren kısım vardır ki, onun uzmanlığını da Ahlak ilmine bırakmıştır.

Onun için Kur'an:

"Yaradılmışlara hakaret nazarıyla bakmayın! Karşıdaki kimse, ya dinde kardeşin ya da yaradılıştta bir eşindir, dikkat et, âhımı alma!.." der.

Kur'an: "Dayanak noktasını kuvvet olarak değil, hak olarak kabul edin" der. "Hakkı kuvvette değil, kuvveti hakta görmeye çalışın, kuvveti hakta göremezseniz boğuşursunuz" der.

Kur'an:

"Hedefi çıkarlar olarak değil, faziletler olarak bilin" der. Çünkü çıkarlar, nefsanî ihtirasları doğurur. Nefs de hiçbir zaman tatmin olmaz.

Evet, nefsanî ihtiraslarla kurulmuş olan uygarlıklar, yine nefsanî ihtiraslarla yıkılır.

İşte Kur'an, bunları açık tablolar halinde gözler önüne serer.

Kur'an:

"Hayatı mücadele olarak değil, yardımlaşma olarak kabul edin, düşmüşü kaldırmak için yaşayın" der.

Yine Kur'an, insanlığa o kadar serbestlik vermiştir ki:

"Fezzekkir innemâ ente müzekkir" buyurur. Yani:

"Ey Hak'kın Peygamberi,

Bu Kur'anı Mübin'in benim sözlerim olduğunu anlamak için, imanlı bir bakış yeterlidir. Hatırlarına getir. Sen yalnız uyarmak için görevlendirildin. Senin görevin, onları, o müthiş günün şiddetinden, evet, masaların kaldırıldığı, kasaların yok edildiği, rütbelerin silindiği, makamların çöktüğü, mülklerin ve evlatların, özetle hiçbir şeyin fayda vermediği, ancak kalbi selim ile gelebilenin kurtuluşa kavuşacağı haber verilen o günün dehşetinden haber vererek uyandırmak, yaşadıkları sürece dine bağlılık ve iyi ahlak içinde yaşatmak suretiyle, o hesap gününe hazırlamaktır.

İşte görevin budur.

Ahmak inatçılara gelince, onları kendi haline bırak!..

Onlar bu ölümlü dünyadan sonra kalıcı bir dünya geleceğini, ölümden sonra ikinci bir hayatın doğacağını, bir türlü kafalarına sığdıramıyorlar.

'Hayattan azlolundun!' emri geldiği zaman, dünyada bir gün bile yaşamadıklarını anlayacaklar!..

Onları kendi haline bırak..."

Bu emirleri içeren bir dinde reform yapmayı istemek, insafa sığar mı?

5. HADİSİ ŞERİFLER

İslamiyet'te dinin dayandığı hükümlerin kaynağını oluşturan ve "Edille-i erbaa (Dört delil)" tamlamasıyla ifadelendirilen: Kitap, Sünnet, İcmâ ve Kıyas'tır. Fıkıh biliminin (İslam hukukunun) temeli bunlara dayalıdır.

Kitap : Kur'anı Kerim'dir. *Sünnet* : Başta Hz. Muhammed (S.A.V.)'nin "*Hadîsleri* (söz ve davranışları)" olmak üzere bütün tutum ve eylemlerini içine alır. *İcma-i ümmet*: Fakihlerin (İslam hukukçularının) din buyruklarıyla ilgili bir sorunun çözümünde birleşmeleri anlamını taşır. *Kıyas* da: Yetkili ve yetenekli bilginlerin (benzetme ve karşılaştırma yoluyla) Kitap ve Sünnet'ten hükümler çıkarmalarından ibarettir. Dinin son ilkelerini, hiç şüphesiz, Allah'ın sevgili kulu ve son elçisi Hz. Muhammed (S.A.V.)'e indirdiği Kur'an ile –sıhhatleri tereddüt götürmeyen– *Hadîsler* teşkil etmekte ve açıklamaktadır. Diğerleri bu asli delillere ancak yardımcı durumundadır. Bu bakımdan her müslüman için bu ilkeleri, onların kapsamındaki buyruk ve yasakları öğrenmek ve onlara uymak, din görevidir.

Hadisi şeriflerin büyük bir bölümü, bir bakıma, Allah'ın Kitabındaki hükümlerin açıklanışı niteliğindedir. Kavranmasında, ilk bakışta güçlük çekilen, yorumlamaları farklıca yapılabilen, iniş sebepleri ve uygulama sınırları ile amaçları etrafında görüş ayrılıkları doğması mümkün olan "ayetler, sureler" hakkında, ancak sahih hadislerin ışığında gerçeğe ve doğru anlama varılabilir. Bu görüş ve düşünce ile hareket edilince, hadislerin, İslam dinindeki önemi ve değeri kolayca anlaşılır. Hz. Muhammed (S.A.V.)'in hayatı, sözleri, eylemlerinde bütün çağların insanları için uyulması çok hayırlı örnekler

mevcut olduğundan, bunları öğrenme, bunlardan yararlanma, bunları sadakatle izlemenin; erdemli, huzurlu ve mutlu bir yaşama kavuşturacağı inancı da, bu konuda birçok imrenilmeye değer eserin doğmasına, bereketli meyvelerin bilim ağaçlarında olgunlaşmasına yol açmıştır.

Hadisler, önceleri rivayet edenlerin adlarına göre tasnif edilmiş de, sonradan konular esas alınmak suretiyle sıralamalar yapılmıştır. Öncekiler için "*Müsned*", sonrakiler için de "*Cami*" adları uygun görülmüştür. *Müsned*'ler arasında Ahmet Bin Hanbel'in bu isimdeki hadis külliyyatı başta gelir. *Cami*'lere gelince, bunların "*Kütüb-ü Sitte* = Altı Kitap" adı altında toplanan ve şu zatlar tarafından hazırlanan koleksiyonları, İslam dünyasının en meşhur ve makbul ana hadis kitapları sayılmıştır:

Muhammed bin İsmail El-*Buharî*, Müslim bin Haccac En-Nisâburî, Ebû Davud, Es-Sicistanî, İbn Mace El Kazvinî, Ebû İsa Muhammed Et-*Tirmizî*, Ebû Abdurrahman Ahmet En-*Nesai*.

Bu büyük eserlere her seviyedeki insanın her arzuladığı zamanda başvurabilmesi, onlarda aradığını kolayca bulması müşkül olduğundan, daha sonraları yetişen İslam bilginleri (çoğunlukla sözünü ettiğimiz hadis koleksiyonlarından yararlanarak) daha az hacimli, günlük hayatta daha kolay ve daha çabuk istifade edilebilecek hadis seçmeleri vücuda getirmişlerdir. Bu türden olmak üzere Bağavî'nin *Mesâbihü's Sünnê*, Hatib Et-Tebrizî'nin *Mişkâtü'l Mesâbih* ve Celâleddin Suyûti'nin *Câmiu's Sağîr* gibi tanınmış eserleri hatırlanabilir.

İşte bazı hadis âlimleri ile bazı edip ve şairler de daha dar çerçevede olmak üzere, seçme küçük hadis risaleleri tertip etmeyi arzulamış ve bunu gerçekleştirmiştir. "*Kırk Hadis*"ler, müslümanların ortak kültür mirası çerçevesinde mütalaa edilirler. Din ve ahlak

kuralları bakımından da öğretici ve yetiştirici güçleri, apaçıktır. Dini edebiyatın bu bereketli kategorisi, Türkçede 80'den fazla esere vücut vermiştir ve doğuşu, gelişmesi ve olgunlaşmasını, en çok Hz. Peygamber'in: "Her kim, benim hadislerimden 40 tanesini belleyip başkasına da öğretirse, Allahu Teâlâ onu, Kıyamet gününde bilginler ve fakîhler arasında diriltsin" anlamındaki müjde haberine borçludur.

6. VEDA HUTBESİ

(Bismillâhırrâhmânırrahîm.)

"Ey İnsanlar,

"Sözümü iyi dinleyiniz. Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha buluşamayacağım.

"Ey İnsanlar,

"Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavülden korunmuştur.

"Ey Ashabım,

"Muhakkak Rabbinize kavuşacaksınız. O da sizi yaptıklarınızdan dolayı sorguya çekecektir. Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönmeyiniz ve birbirinizin boynunu vurmayınız! Bu vasiyetimi, burada bulunanlar bulunmayanlara ulaştırın. Olabilir ki, burada bulunan kimse, bunları daha iyi anlayan birisine ulaştırmış olur.

Faiz

"Ey Ashabım,

"Kimin yanında bir emanet varsa, onu hemen sahibine versin. Biliniz ki, faizin her çeşidi kaldırılmıştır. Allah böyle hükmetmiştir. İlk kaldırdığım faiz de Abdülmuttalib'in oğlu (amcam) Abbas'ın faizidir. Lâkin anaparanız size aittir. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız.

"Ey Ashabım,

"Dikkat ediniz, Cahiliye'den kalma bütün âdetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası, Abdülmuttalib'in torunu İyas bin Rabia'nın kan davasıdır.

"Ey İnsanlar,

"Muhakkak ki, şeytan şu toprağınızda kendisine tapınmaktan tamamen ümidini kesmiştir. Fakat siz bunun dışında ufak tefek işlerinizde ona uyarsanız, bu da onu memnun edecektir. Dininizi korumak için bunlardan da sakınınız.

Kadın Hakları

"Ey İnsanlar,

"Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın emri ile helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız; yatağınızı hiç kimseye çiğnetmemeleri, hoşlanmadığınız kimseleri izniniz olmadıkça evlerinize almamalarıdır. Eğer gelmesine müsaade etmediğiniz bir kimseyi evinize alırlarsa, Allah, size onları yataklarında yalnız bırakmanıza ve daha olmazsa hafifçe dövüp sakındırmanıza izin vermiştir. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, meşru örf ve âdete göre yiyecek ve giyeceklerini temin etmenizdir.

İki Emanet

"Ey Mü'minler,

"Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırırmazsınız. O emanetler, Allah'ın Kitabı Kur'anı Kerim ve Peygamberinin sünnetidir.

Kardeşlik

"Ey Müminler,

"Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleğiniz. Müslüman, müslümanın kardeşidir ve böylece bütün müslümanlar, kardeşirler. Bir Müslümana kardeşinin kanı da, malı da helal olmaz. Fakat malını gönül hoşluğu ile vermişse, o başkadır.

"Ey İnsanlar,

"Cenabı Hak, her hak sahibine hakkını vermiştir. Her insanın mirastan hissesini ayırmıştır. Mirasçıya vasiyet etmeye lüzum yoktur. Çocuk kimin döşesinde doğmuşsa ona aittir. Zina eden kimse için mahrumiyet vardır. Babasından başkasına ait soy iddia eden soysuz, yahut efendisinden başkasına intisaba kalkan köle, Allah'ın meleklerinin ve bütün insanların lanetine uğrasın. Cenabı Hak, bu gibi insanların ne tövbelerini, ne de adalet ve şehadetlerini kabul eder.

Bütün İnsanlar Eşittir

"Ey İnsanlar,

"Rabbimiz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arab'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah

üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktır. Allah yanında en kıymetli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır.

"Âzâsı kesik siyahî bir köle başınıza amir olarak tayin edilse, sizi Allah'ın kitabı ile idare ederse, onu dinleyiniz ve itaat ediniz.

Adaletin Temeli

"Suçlu kendi suçundan başkası ile suçlanamaz. Baba, oğlunun suçu üzerine, oğlu da babasının suçu üzerine suçlanamaz.

"Dikkat ediniz! Şu dört şeyi kesinlikle yapmayacaksınız:

1. Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacaksınız. 2. Allah'ın haram ve dokunulmaz kıldığı canı, haksız yere öldürmeyeceksiniz. 3. Zina etmeyeceksiniz. 4. Hırsızlık yapmayacaksınız.

"İnsanlar "Lâilâhe illallah Muhammeden Resulullah" deyinceye kadar, onlarla cihad etmek üzere emrolundum. Onlar bunu söyledikleri zaman, kanlarını ve mallarını korumuş olurlar. Hesapları ise Allah'a aittir.

"Ey İnsanlar,

"Yarın beni sizden soracaklar, ne diyeceksiniz?"

(Sahabe-i Kiram hep birden şöyle dediler:

"Allah'ın elçiliğini ifâ ettiniz, vazifenizi hakkıyla yerine getirdiniz, bize vasiyet ve nasihatta bulundunuz, diye şahadet ederiz."

Bunun üzerine Resûlü Ekrem Efendimiz şahadet parmağını kaldırdı, sonra da cemaatin üzerine çevirip indirdi ve şöyle buyurdu:)

"Şahid ol, yâ Rab! Şahid ol, yâ Rab! Şahid ol, yâ Rab!"

7. TEVEKKÜL NEDİR?

Allah'a dayandım, diye sen çıkma yataktan
Tevekkül'ün mânâsı bu mu, hey gidi nâdan
Ecdadını zannetme asırlarca uyurdu
Nereden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?
Üç kıtada yer yer kanayan izleri şahit,
Dinlenmedi bir gün o büyük nesli mücahit
Âlemde tevekkül, demek olsaydı atâlet
Diyânet mirasıyla yaşar mıydı bu millet?
Çoktan kürenin Tevhid meşalesi sönerdi,
Kur'an duramaz, nezdi ilâhiye dönerdi.

* * *

Çalış, dedikçe şeriat, çalışmadın durdun
Onun hesabına birçok hurâfe uydurdun.
Sonunda bir de "Tevekkül" sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!
Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden,
Yorulma, öyle ya, Mevlâ has hizmetkârın iken!
Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini
Birer birer oku, tekmiil edince defterini.

"Bütün bu işleri Rabbim görür, vazifesidir,"
Yükün hafifledi, sen şimdi doğru kahveye gir.
Çoluk çocuk sürünürmüş, sonunda aç kalarak
Hüdâ emrine âmâde değil mi, keyfine bak.
O'nun nimet hazinesi kendi veznendir
Havâle et, ne kadar masrafın olursa verir.
Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O,
Levâzımın bitiyormuş değil mi, ekleyen O.
Çekip kumandası altında ordu ordu melek,
Senin hesabına küffârı yerle bir edecek.
Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin
Yetiş, de, kendisi gelsin, ya Hızır'ı göndersin.
Evinde hastalanan varsa, borcudur, bakacak
Şifa hazinesi derhal oluk oluk akacak.
Demek ki her şeyin Allah, yanaşman, ırgadın O;
Çoluk çocuk ona ait, lalan, bacın, dadın O.
Vekilharcın o, kâhyan, vezne müdürün O;
Alış seninse de, mesul olan veriştin o.
Denizde cenk olacakmış; gemin o, kaptanın O,
Ya ordu lâzım imiş; askerinin, kumandanın O.
Köyün yasakçısı, şehirde baş tahsildarı O,
Aile doktoru, eczacı, hepsi hâsılı O.

Ya sen nesen? Mütevekkil! Yutulmaz artık bu.
Biraz da saygı gerekir, ne saygısızlık bu?
Hüdâ'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hüdâ
Utanmadan "Tevekkül" diyor bu cürete, ha?
Senin bu kopkoyu şirkin sığar mı îmâna?
Tevekkül öyle tahakküm mü demek Yezdân'a?
Kimin hesabına inmiş, düşünmüyor, Kur'an;
Cenabı Hak çıkacak, sorsalar, muhatap olan.
Bütün emirlere îlânı harb eden şu sefih,
Mükellefiyeti Allah'a eyliyor tevcih.
Sarılmadan en ufak bir işinde esbaba
Muvaffakiyete imkân bulur musun acaba?
Ahmaklığın aşiyor ölçü sınırını, yeter,
Ekilmeden biçilen tarla nerde var, göster!..

Mehmet Âkif ERSOY

8. PEYGAMBERLER TARİHİNE GİRİŞ

Önsöz

Büyük dinlere mensup olan insanlar, Allah'ın birliğine, O'nun resûlüne ve kutlu olan kitaplarına bütün kalpleriyle inanmışlardır. İlk insan cemiyetinden imparatorluklara, bugünkü demokratik devletlere kadar her toplumda, dinin varlığı görülmektedir. Dinler, cemiyetlerin bünyesinde muazzam bir kurum olarak yaşamaktadır.

Dinsiz bir cemiyet yoktur. Dinin esaslarından, kaidelerinden ve şartlarından faydalanmasını bilen cemiyetler mutluluğa kavuşmuşlardır. Dinin esaslarından ayrılarak onu bir menfaat kurumu haline getiren gerici toplumlar ise, karanlık bir dünya içerisinde bedbaht olarak yaşamışlardır.

Dinler bir tefekkür manzumesi olmakla beraber, bir ahlak felsefesi ve sosyal nizam getirmiş, dini heyecan bakımından da güzel sanatlar üzerine büyük etkileri olmuştur. Allah'ın varlığı düşüncesinden teoloji, ilmi kelam, tasavvuf doğmuştur. Manevi alanda ise din, metafizik tefekkürü meydana getirmiştir. Sosyal alanda insanlara eşit haklar sağlamak bakımından kanlı mücadelelere girmiştir. Güzel sanatlarda dini müzik, dini edebiyat, dini resim, heykel ve nihayet mimaride muazzam mabetler inşa edilerek, şaheserler kurulmuştur. Dinler, bir de mitoloji meydana getirmiştir. Peygamberlere ait menkıbeleri bilmeyen kimse yoktur. İnsanlığın doğuşundan bu yana din müessesesinin cemiyetler üzerinde oynadığı rolü tarih ilminin metodları ile incelemeyi arzu ettim.

Bu eseri yazmaya başladığım zaman, peygamberlerin efsaneleşmiş mefkurelerini, maceralarını, cennet ve cehennem hikâyelerini inceleyeceğimi zannetmiştim. Gerçi onların hayatlarında romantik sahneler, aşklar, kanlı mücadeleler, mistik olaylar pek çoktur. Eseri yazmaya başladıkça görüşüm değişti. Üç olay nazarı dikkatimi çekti.

Birincisi; insanlık en büyük mücadelesini "Ahlak" için yapmıştır. Peygamberlerin en çetin mücadeleleri ahlak savaşı olmuştur.

İkinci nokta, "Hak" mefhumu oldu. İnsanlar, tarihin her çağında kralların, derebeylerin, sergerdelerin, rahiplerin ve zenginlerin haksızlıklarına uğramışlar, her türlü haksızlıklara maruz kalan bu insanların önüne peygamberler düşmüştür. Onlar, en kuvvetli duygu olan dinden faydalanarak ortaya atılmışlar, binlerce insanı başlarına toplamaya muvaffak olmuşlardır. Yeni dinler doğmuş, yeni mukaddes kitaplar gelmiş, bu dinlerin yeni nizamları, "Şeriat" şeklinde birer dinî kanun hükmüne geçmiştir. Bu suretle "İlâhi Hukuk" müessesesi doğmuştur. Bu hakları elde etmek için mücadeleler olmuş, kanlar dökülmüştür.

İlgimi çeken üçüncü nokta ise, insanlığın önderliğini yapan liderlerin pek çoğunun Türk olmasıdır. Bir İngiliz tarihçisinin, "Dünya peygamberlerinin ve evliyalarının hep Türklerden çıktığını müşahede ettim" demesine inanmamıştım. Fakat bu eseri yazarken bu mesele, benim de nazarı dikkatimi çekti. Büyük din adamlarından Buda bir doğu Türk'ü, Çin'deki Konfüçyüs, Türklerin çoğunlukta olduğu Kansu'lu idi. Mukaddes kitaplara geçen Beni İsrail peygamberlerinin çoğu da Türk'tür. Bu peygamberlerden Hz. Nuh ve oğulları, Sümer efsanelerinde yer almışlardır. Hz. İbrahim, ki peygamberlerin atasıdır, Hz. Davut ve Süleyman'a kadar gelen peygamberler hep O'nun neslindedir. Hz. İbrahim, Sümerli bir Türk'tür. Mazlum insanlara

rehberlik eden, onlara peygamberlik ve hem de devlet başkanlığı yapan Hazreti İbrahim'in babası Türk, annesi Arap'tır.

Gene de Peygamberler Tarihi, millî bir tarih değildir. İnsanlığın müşterek din duygularından; Cenabı Hak'kın insanlara göndermiş olduğu peygamberlere inanmakla, onların öğütlerinden ve mukaddes kitaplarından faydalanmak için bilgi edinilen bir kısas-ı enbiyadır.

Türkler içinde peygamberler hakkında en değerli eser veren, Ahmet Cevdet Paşa olmuştur. Eserinin adı, *Kısas-ı Enbiya*'dır. Fakat bu eserde Hz. Adem'den, Hz. İsa'ya kadar gelen peygamberlerin hayatları pek kısa yazılmıştır. Bazı peygamberlere üç satır, bazılarına birkaç sayfa ayrılmıştır. *Kısas-ı Enbiya*'da en fazla önem verilmiş kısım Hz. Muhammed'in hayatıdır. Bu suretle bu eser bir siyeri nebevi olmaktan ileri gitmemiştir. Bu peygamberler hakkında en fazla bilgi veren tarihçi Raşid'in yazmış olduğu *Tarihi Enbiya* adlı eserdir. Bir de Ahmet Bican Efendi'nin *Envarül Aşıkîn* adlı eseriyle, *Taberi Tarihi* olmuştur.

Peygamberler hakkında en zengin bilgi, Tevrat'tadır. Tevrat, peygamberlerin hayatlarını bildiren mukaddes bir kitaptır. Kur'anı Kerim'de de peygamberlere ait bilgi verilmiştir. Daha birçok eserlerde dağınık olarak malumat bulunmaktadır. Ben bunları bir araya toplayarak, bu eseri meydana getirdim.

Mukaddes kitapların dışında, onların bahsetmediği büyük din adamları da gelmiş ve dinler kurmuşlardır. Bunlardan Mısır'da bir din tefekkürü kuran Hermes (Toth), Çin'de milyonlarca insana dinini kabul ettirmiş olan Konfiçyüs, Hindistan'da en büyük din adamı olan ve Budizm'i kuran Buda, İran'da Mazdeizm'i tesis etmiş olan Zerdüş, dikkate şayandır. Ben bu din büyüklerinin fikirlerini ve Cenabı Hak hakkında düşüncelerini yazmayı faydalı buldum. Gerçi bunlar

peygamber değillerdir, fakat milyonlarca insanı dinlerine sokmaya muvaffak olmuş büyük şahsiyetlerdir.

Mukaddes kitaplarda adı geçen bütün peygamberlerin hayatlarını, fikirlerini, geçirmiş oldukları maceralarını öğrenmeyi, insanlık bir borç bilmiş ve onların hayatlarını hafızalarına yerleştirmişlerdir. Bugüne kadar peygamberlerin hayatlarını din adamları yazmış, onları efsaneleştirmişlerdir. Gerçekten, onların hayatları birer mitoloji olarak yaşatılmıştır. Hocalar camilerde vaazlarında bu peygamberlerden misaller verdikleri gibi, papazlar da kiliselerde onlara ait maceraları anlatmışlardır. Ressamlar, bu peygamberlerin hayatlarını tablolar halinde canlandırmışlar, romancılar onlar hakkında edebi eserler meydana getirmişlerdir.

Yirmisekiz peygamberin hayatları, insanlığın ortak malı olmuştur. Hz. İbrahim'i, Hz. Yusuf'u, Nuh'un gemisini, Hz. Lut'u, Hz. İsmail'i bilmeyen ne müslüman, ne de hıristiyan vardır.

Peygamberler Tarihi, aynı zamanda dinî ve sosyal mücadelelerin tarihidir. İnsanlar devir devir ahlaksızlığa düşmüş, birbirlerini öldürmüş, birbirlerini soymuş, taşlara ve hayvanlara tapmışlardır. Cemiyetlerin nizamı bozulmuş, insanlar kötü yollara sapmışlar, bedbaht olmuşlardır. İşte bu insanlığa Allah adına doğru yolu gösteren, peygamberler olmuştur. Büyük insanların çekmedikleri cefa kalmamış, fakat onlar Allah'tan aldıkları ilhamla mücadelelerine devam etmişlerdir. Nihayet Hz. Musa'dan sonra Hz. İsa ve en sonra da Hz. Muhammed, insanlığı bir hukuk nizamı içinde, Allah'ın büyüklüğüne bağlamaya muvaffak olmuştur.

Ben bu eserimde peygamberlere inanmış insanlara saygı göstererek, esası bozmadım. Ancak bir tarihçi olduğum için, tarih ilmi bakımından bir yön vermeyi arzu ederek, doğruyu bulmaya çalıştım.

Ben bir dinî eser değil, bir tarihi eser yazdım. Doğru yol da budur. Çünkü tarih o derece geniş bir ilimdir ki, bütün kâinatın oluşunu da bildirir. İnsanlık tarihi ise onun bir safhasıdır. Velhasıl tarih, kainatın aynasıdır, yani insanlığın bir aynasıdır. İnsanoğlu nefisini o aynada tanır, iyi ve kötü hallerini onun içinde müşahede eder. Bu yüzden tarih, bir okyanustur; kâinat ve insan, onun içinde yaşar.

Her milletin, her ilmin, her sanatın bir tarihi olduğu gibi, dinlerin ve peygamberlerin de bir tarihi vardır. İşte ben bu eserde peygamberlerin tarihini yazdım. Okuyup da kalbinizde bana bir sevgi duyarsanız, benim bahtiyarlığım bu olacaktır.

Din

Cenabı Hak, mevcudatı yaratırken insanoğluna üç cevher bahşetmiştir. Bunlar, Zekâ, Vicdan ve Güzellik duygusudur. Bu üç cevher ne hayvanlarda, ne cansızlarda, ne de bitkilerde mevcuttur. Cenabı Hak bu ana cevherleri bu mahluklardan esirgemiş, insanoğluna armağan etmiştir. Bu sebeple insanlara "Eşref-i Mahlukât", yani "Mahlukların şerefli" denilmiştir. İnsanlardaki bu feyzlerin kaynağı, insanları yaratıcı ve yapıcı kılmıştır.

Canlı mahluklardan hayvanlarda ne zekâ, ne vicdan, ne güzellik duygusu vardır. Bütün bunlardan mahrumdurlar. Yalnız insiyakî (yani içgüdüsel) olarak varlıklarını korumaktadırlar. Canlarını korumak, nesillerini üretmek için çaba göstermektedirler. Kışın soğuklarından, yazın sıcaklarından korunmak için kendilerine ne bir mesken, ne gecenin karanlığından kurtulmak için bir ışık yapabilirler; ne ısınma vasıtalarına, ne de hemcinslerine karşı bir vicdana maliktirler. Gücü, gücü yetene hakimdir. Merhamet, ahlak, yardım gibi hasletlere sahip değillerdir. Gene bunlar, tabiatın çeşitli güzelliklerinden nasip almazlar.

Hayvanlar renkleri de göremezler, hissederler. Güneşin doğuşunda ve batışındaki renkleri fark edemezler. Ve ona hayranlık duygusuna malik değillerdir. Güzel eserlerden de zevk alamazlar. Bütün bu cevherler, yalnız insanlara verilmiştir.

İnsandaki feyzlerin en önemlisi, Zekâ'dır, yani aklın haki-miyetidir. Akıl, düşüncüyü doğurmuştur. İnsanoğlu, yaratıldığı günden itibaren tabiatı hayranlıkla temaşa etmiştir. Sabahları güneşin doğuşunu ve yükselişini, geceleri ayı ve yıldızları inceden inceye gözlemiştir.

Nur ve ışık güneşten geliyor. Karanlığı o yırtıyor ve her şey meydana çıkıyor, gecenin serinliği yerine sıcaklığı getiriyor. İnsanı okşuyor, harekete geçiriyor. Başları göklere yükselen mor dağlara, engin mavi denizlere bakıyor, ürperiyor. Derken rüzgâr esiyor, gökte küme küme bulutlar hasıl oluyor, yağmur yığıyor. Bir zaman geliyor ki kar yağıyor, her taraf uykuya dalıyor. Sonra güneş sıcaklığını arttırıyor, her taraf yeşilliğe bürünüyor. Renk renk çiçekler açıyor, kuşlar ötüyor, ufak ve çeşitli hayvanlar dolaşıyor. Her taraf insanoğlunu doyuracak gıdalarla doluyor.

Bunları hangi kuvvet yaratıyor? Kim idare ediyor? İnsan, kainatın ulu bir varlığa dayandığını düşünüyor. Bu muazzam varlıktan korkuyor, ürperiyor, sonra ona saygı gösteriyor. Verdiği nimetlerden dolayı da, ona minnettar ve müteşekkir oluyor. İşte, kainatta olan biten olayları kendi zekâsıyla halle çalışırken, onda "Allah" fikri doğuyor. Ruhunda ona en büyük sevgi ve saygıyı taşıyor. Bu Allah fikrinden "Din" denilen kurum doğmuştur. Bu duygu, ilk insanla başlamıştır. Cenabı Hak en ilkel insana bile zekâyı vermiştir.

İlk insan çırılçıplaktı. Vücudu kıllarla kaplıydı, fakat insandı. Onda, ilk yaratılışında zekâ, vicdan ve güzellik duygusu da beraber doğmuş bulunuyordu. Fakat cemiyet denilen topluluğa henüz nail

olamamıştı. Kuş yumurtalarını, meyveleri, tırtılları yiyor, balık ve hayvan avlıyordu. Vahşi bir halde yaşayan insan, binlerce yılda gelişti. İlk insan cemiyeti doğunca, Klan'ı meydana getirmiştir. Cemiyet olunca altı sosyal kurum doğmuştur. Bunlar, dil, ahlak, hukuk, iktisat, din ve güzel sanatlardır. Cemiyetin üzerinde en büyük tesir icra edeni ise, din olmuştur.

İnsanlarda Allah fikri yavaş yavaş doğmuştur. Korku içinde yaşayan ilk insanlar, galeyanlı anlarında karşılarna çıkan bir hayvanı tanrı olarak tanımışlardır. Hayvanlara tapma doğmuştur. Bu ilk din devresine "Totemizm" denilmektedir. Totem, ya bir hayvan veya bir ağaçtır. Bu devreden sonra insanlar, "Animizm" şekline geçmişlerdir. Bu, ataların ruhuna ibadet edilen din devresidir. Bu devirler kapandıktan sonra "Yer Natürizmi" denilen din şekli doğmuştur. Bu devrin ilâhları da yer, su idi. Kutsal tanınan mukaddes makamlar, dağlar, pınarlar ve nehirlerdi. Bundan sonra "Gök Natürizmi" doğmuştur. Bunda Güneş, ay, yıldızlar ilâh edinilmiştir. Oğuzların dini olan şamanizm Orta Asya'da doğmuş, Ön Asya'ya yayılmıştır. İnsanlık tarihinde şamanizm büyük rol oynamış, tefekkür tarihinde önemli bir mevki kazanmıştır.

Bu ilk dinlerden sonra "Tek Tanrı" devri açılmıştır. Buna "Monoteizm" denilmektedir. Buna mukabil Yunanlılar ve Romalılarda ise "Politeizm" dini yaşatılmıştır. Bu, çok tanrılı bir din devresi idi. Buna "Paganizm" din devri de denilmektedir. Fakat en son olarak, tek tanrıya inanan dinler meydana gelmiştir. "Vahdaniyet-i İlâhiye" en son inanıştır. Bu tek tanrıya inanmak fikri, Sümer ülkesinde yaşamış olan Hz. İbrahim ile başlamıştır.

İnsanoğlundaki zekâ vasıtasıyla Allah fikri ve bundan da, din doğmuştur. Dini birçok filozoflar mensup oldukları asırlara göre tarif etmişler, fakat ilmi surette dinin tarifini şu şekilde yapmışlardır: "Din,

bir insanın kendi üstünde ve kendinin muhtaç olduğu bir kudreti anlayıp itikad etmesidir." Diğer bir tarif de şudur: "İnsanın bilinmesi mümkün olmayan mutlak zatı bilmek arzu ve aşkı, dindir." Din, itaat ve kayıtlanma manasına, bazen de ceza manasına gelmektedir. Nasıl ceza edersen öyle cezalanırsın demektir. Kıyamet gününde görülen hesap manasına da gelmektedir.

Dinin doğuşunda, insanların kendilerine sordukları şu sorular etken olmuştur: "Ben kimim, nereden geldim, nereye gidiyorum? Etrafımı sarmış olan bu eşya nedir? Nereden meydana gelmiştir?" İnsan bu düşüncelerine cevap bulamayınca bütün bunların üstünde bir kudreti idrak etmiş, bu suretle Hak'kı bulmuştur. O zaman da din doğmuştur. İnsanoğlu dinî duygulara daima sahip olmuştur. Ceset için hava ne ise, ruh için de din odur. Çünkü insan mabudu hissedip anlamıştır. Bunu vicdani bir zevk halinde yaşamıştır.

Din kurumu, ilk insanla başlamıştır. Bu bakımdan din ile insan, ortak bir isim olarak yaşamıştır. Din, insanlığın yaratılışında mevcut bir duygudur. Zamanla tekâmül ederek, büyük bir müessese ve fikir manzumesi haline gelmiştir. Dinin esaslarına inanmak ve ona göre amel etmek, bir kanun olmuştur. Din, insanlara mutluluk yollarını göstermiştir.

Din, Allah'a ne suretle ibadet edileceğini bildirmektedir. Bu ibadetin gayesi ahlaktır. İyilik ve kötülüğü ayırt etmektir. Faziletli olmak yoludur. Din, cemiyetlerin toplumsal bünyesinde en kuvvetli bir kurum olarak yaşamıştır.

Toplumsal hayat birtakım kıymetlerle beslenmiştir. Ahlak İyiliği, Sanat Güzelliği, İlim Doğruyu, İktisat Faydayı, Din ise Mukaddesi göstermektedir.

Her dinin taptığı bir Allah, peygamber ve mukaddes kitap vardır. Ayrıca bir Mabed'i, bir Rahibi, aynı zamanda ibadete ait

ayinleri mevcuttur. Bütün bunlar, kudsidir. Cemiyetin içinde itibarlı mevkileri vardır. Bunları reddetmek küfürdür. Bu gibileri cemiyet dışı ederler.

Dinin, toplumsal müeyyidesi vardır. Din fertlere, şahsiyet verdiği gibi, cemiyetlere de şahsiyet vermektedir. Ferdi şahsiyet kazananlar, ahlakça da üstün olurlar. Şahsiyet ise, peygamberlerin vücuda getirdikleri teşkilattır ki, buna Ümmet adı verilmektedir. Hazreti İsa bir Hıristiyan ümmeti meydana getirdiği gibi, Hazreti Muhammed de bir İslam ümmeti meydana getirmiştir. Ümmet, millî cemiyetlerden daha geniş, dini bir topluluktur. Ümmet, bir peygambere ve kitaba inananların toplumdur.

Ümmet teşkilatı, her dinde başka bir şekilde teşekkül etmektedir. Hıristiyan katoliklerde hıristiyan ümmeti, bir hükümet şeklinde meydana gelmiştir. Bu hükümetin imparatoru papa, vezirleri kardinaller, valileri ise piskoposlardır.

Müslümanlarda ise ümmet bir hükümet şeklinde değil, dinî bir üniversite şeklinde örgütlenmiştir. Bundan dolayı hıristiyanlıkta dini teşkilata "kilise" adı verildiği halde, müslümanlıkta "medrese" denilmiştir. Medrese, eski üniversitelerdir. Ruhani reisleri yoktur. Yalnız ders veren müderrisler, yani profesörler vardır.

İslamiyet, bir medreseler federasyonudur. Bütün İslam âlemi, bir üniversitedir. Bu üniversitenin, her şehir ve kasabada şubeleri bulunmaktadır. Her kasabadaki müftüler, oradaki şubenin başmüderrisi (dekanı) sayılır. Şeyhülislam ise bütün üniversitelerin rektörü mahiyetindedir. Bundan anlaşıldığına göre, İslamiyette din idari bir velayete değil, ilmi bir velayete dayanmaktadır.

İslam âleminde müderrisler medreselerde tarih, tıp, felsefe, teoloji, mantık, geometri gibi dersler vererek, müslümanlığı kültürece

yükseltmişlerdir. Aynı zamanda din ilimleri olan Kur'anı Kerim, fıkıh, kelim, tefsir, hadis de okutmuşlardır. Hakimler, kadılar burada yetişmişlerdir. İşte İslamiyet, ilme bu derece önem vermiştir. İslam medeniyeti bu suretle doğmuştur.

Dinler aynı zamanda güzel sanatların gelişmesini, tekamülünü sağlamışlardır. Bilhassa dini mimari, en muhteşem eserleri vermiştir. Muazzam cami ve kiliseler, hep dini hislerden doğmuş eserlerdir. İslam dini camiler, medreseler, kervansaraylar, kütüphaneler, türbeler, sebiller, çeşmeler kurmuştur. Bunların hepsi güzel sanatlar bakımından cihanda eşsizdirler. Hele müslüman Türklerin mimari eserleri, cihanın şaheserleridir.

Dinler, ilâhiler meydana getirerek, müzik alanında da faydalar sağlamışlardır. Eserler meydana getirmek suretiyle, ilme hizmet etmişlerdir.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı din, muazzam bir kurumdur. Medeniyetler yaratmıştır. İlim adamlarının, dini yalnız iman bakımından incelemekle yetinmeyip, onu aynı zamanda sosyal bir kurum olarak ele almaları gerekir. O zaman, dinin lâzım olduğu ve faydasının da büyük olduğu anlaşılır.

Din ve Felsefe

Cenabı Hak'kın varlığına iman etmek, birtakım felsefi görüşler meydana getirmiştir. Bu felsefi meslekler İlahiyat'ı (Teoloji'yi) doğurmuştur. Teolojik mezhepleri özet olarak gözden geçirelim:

1- Akliyyun (Akılcılık, Rasyonalizm): Bunlar, aklın almadığı bir tefekkürü kabul etmeyenlerdir. Akla ve âdetlere aykırı olan imanı reddetmektedirler. Bu sebeple bunlara Akliyyun denilmiştir. Akliyyun'un çoğu, Protestan mezhebinden olan din alimleridir.

Akılçılar, İranlıların Zend Avesta'sını, Hintliler'in Budizm'ini, ayrıca Musevilerin Tevrat'ını ve Hıristiyanların İncil'ini, nihayet Kur'anı Kerim'i incelemişlerdir. Bu dinlerin tetkikinden sonra bir dini görüş meydana getirmişlerdir. Aklın almadığı ve fennin kabul etmediği şeyleri, mucizeleri, miracı, vahyi kabul etmemişlerdir. Fakat dinin ahlaki ve felsefi görüşlerini doğru bulmaktadırlar.

Bu meslek sahipleri, dinde reform yapılmasını isterler. Bunlar, inanılması mümkün olan dini inanç ve ibadetlerin, asrın icaplarına göre tatbik edilmesini isteyenlerdir. Dinde reform yapılmasını zaruri görenlerdir. Dinin milli bir şekilde yaşatılmasını arzu edenlerdir. Ayın ve ibadetlerin ana dilde yapılmasını isterler. Hurafeleri reddederler. Bunlar Allah'a, Peygambere, mukaddes kitaplara inanırlar. Bu mukaddes kitaplara girip de aklın almadığı şeyleri reddederler. Bu sebeple bunlara Akliyyun denilmektedir.

2- *Hissiyun (Duyguculuk, Sensualizm)*: İnsanoğlunda Cenabı Hak'ın manevi varlığını idrak edecek hassası bulunmadığını söylemektedirler. Cenabı Hak'ın varlığı, ancak tecrübe sonunda hissedilebilir demektedirler. İdrakler tabii olayların dimağa tesirinden ibarettir. Bu da yalnız tecrübe ile elde edilebilir. Şayet Cenabı Hak'ın tezahürlerini tecrübe ile hissedebilirsek, iman etmek lâzımdır demektedirler. Bu mezhep de reddedici ve maddecidir.

3- *Reybiyyun (Eleştircilik, Kritisizm)*: Bu görüşü ortaya koyan filozof, Kant'tır. Bunlar, dini itikadı tenkit edenlerdir. Bu sebeple bunlara reybiyyun veya tenkitçiler denilmiştir. Bütün dini fikirleri toptan reddeden şüphecilerle (skeptikler) karıştırılmamaları gerekir. Bunlara göre insanda birtakım dini fikirler vardır. Bu fikirler insanın aklında mevcuttur. Fakat aslında var mıdır? "İnsanlar bütün hakikatleri idrak edemezler. Bu sebeple manevi düşüncelerde hakikati değil, idrakin

hükümünü anlayabiliriz" düşüncesini ileri sürmektedirler. Bunlar dini inanışları sarsmışlar, fakat aynı zamanda tazelemişlerdir.

4- *Maddîyyun (Maddecilik, Materyalizm)*: Bu mezhebi kabul edenler, yalnızca madde ve kuvvete inanırlar. Bu nedenle bütün manevi varlıkları red ve inkâr ederler. Materyalistler, cemiyetler üzerinde din kurumunun tesiri olmadığını, ancak ekonominin tesir ettiğini kabul etmektedirler. Dini reddederler, maneviyat namına hiçbir şey kabul etmezler. Tamamen maddeci ve menfaatçidirler.

Bunlara göre esas olan, dinin inandığı mukaddes şeyler değil, ancak faydadır. Her varlığa madde ve kuvvet amil olur. Bu sebeple madde ve kuvvete inanmaktadırlar. Bunların fikirlerine benzeyen bir de Ferdiyyun (Monist Materyalistler) vardır. Bunlar da madde ve kuvveti cevher ve öz olarak almışlar, dini görüşleri buna göre izah etmişlerdir. Bunlar da maddecidir. Dini inkâr eden ateistlerdir.

5- *Hayaliyyun, Fikriyyun (Fikircilik, İdealizm)*: Bunlar da maneviyatın harici hakikatleri yarattığını düşünür, maddenin hakikatini, gerçek varlığı reddederler. Her şeyin "Fikirde" olduğuna inanmaktadırlar.

6- *Tekamülcüler (Evrimecilik, Evolüsyonizm)*: Bu mezhebi tutanlar da tecrübeyle sabit olamayacak şeyleri akıl ve hikmetin dışında görmekte dirler. Evrenin bir tekâmül içinde olduğuna inanmaktadırlar. Maneviyatın tecrübe ile ispat edilemeyeceğini ileri sürmektedirler.

7- *Vücutiyyun (Doğatanrıçılık, Panteizm)*: Bu mezhebi kabul edenler, "Vahdeti Vücut"a taraftar olanlardır. Her mevcut, Allah'ın varlığının bir parçasıdır. Bunların bütünü Cenabı Hak'tır. Cenabı Hak'kı ayrı bir varlık olarak kabul etmezler. Bütün mevcudat, O'nun varlığının zerrelere dir.

Bu mezhebe en yakın bir görüş, tasavvuftur. Tasavvufa göre Cenabı Hak "Hüsnü Mutlak", yani cemal, güzelliştir. Bu güzelliğin kâinata tecellisi, bütün mevcudatı meydana getirmiştir. Her mevcutta Allah'ın varlığının bulunduğu inanırlar.

8- *Maneviyatçılar (Ruhçuluk, Spiritualizm)*: Bu mezhebe maneviyatçılar ya da ruhiyyun denilmektedir. Cenabı Hak, öz itibariyle bu âlemden ayrı ve ruhani bir şahsiyettir, inancındadırlar. Bunlar Vahdeti Vücutçuların fikrine zıt olarak, ilâhi Vahdaniyete inananlardır.

Büyük dinler, ilâhi Vahdaniyeti kabul etmişlerdir. Bunlar materyalistlere karşıdır. Maneviyatçılar, Allah'ın birliğine inanırlar, tarihi materyalistlerin ateist fikirlerini reddederler. Allah'ın varlığına inandıkları gibi, din kurumlarının toplumda yaşatılmasının zorunlu olduğunu ileri sürerler. Ülkü sahibi ve ahlakçıdırlar.

İşte dini görüşler alanında, bu gibi felsefi mezhepler mevcuttur. Din fikri hakkında bunlar, çeşitli görüşler ortaya atmışlardır. Din, Allah ve peygamberlerin kutsallığını anlama konusunda, bu felsefi görüşleri de öğrenmek faydalı olmaktadır.

Allah

Peygamberler dinlerin büyük mürşitleri, Cenabı Hak'ın da elçileridir. Hepsi birer din kurmuşlardır. Bu nedenle peygamberlerin zuhurunu anlamak için, önce din denilen varlığın ne olduğunu bilmek lâzımdır. Her din, Allah'ın birliğine, varlığına ve yaratıcılığına inanmıştır. O halde Allah fikri, insan ruhunda nasıl doğmuştur?

İnsanoğlu, zaman ve mekân içinde yaşayan bir mahluk olarak yaratılmıştır. Onu kâinat âlemi kapsamıştır. O, kâinatta da her an olan bitenlerin tesiri altında yaşamaktadır. Güneş doğuyor, güneş

batıyor, gece oluyor, gündüz onu takip ediyor, yıllar yılı kovalıyor, bahar oluyor, çiçekler açıyor, kuşlar ötüyorlar, mavi gök kararıyor, bulutlar her tarafı sarıyor, yağmurlar ve kar yağıyor. Derken yaz geliyor, her tarafı ısıtıyor; çeşit çeşit meyveler ve sebzeler husule geliyor. Bütün bunlar sonsuz olarak devam ederken insanoğlu ölüyor, toprak oluyor.

Niçin bu âleme geldi ve neden yok oluyor?.. Nereden geldi, nereye gidiyor? Kâinatta vukua gelen bu olaylar onun üzerinde tesirler icra etmektedir. Bunların hepsi de bir mekân içindedir. İnsanoğlu zekâsı ile bunları düşünüyor. Zaman nedir? Mekân nedir? İşte bunu bilmek imkânsızdır. Bu oluşlar namütenahi olarak devam etmektedirler. Zaman, mekân, sonsuz olayların devamı... Nihayet ölüm... İşte insan zekâsının halledemediği metafizik düşünceler, bunlardır. Bütün bu olayları meydana getiren ve idare eden ulu kuvveti, bu âlemleri vücuda getiren yüce mimarı düşünüyor, bu kudrete "Allah" diyor.

Kur'anı Kerim'de geçen Allah lafzı, üç harften müteşekkildir. Baştaki A (Elif), Vahdeti, bir oluşu; L harfi, Cenabı Hak'kın sıfatlarını bildirmektedir. İkinci L şiddeti göstermektedir. Sonundaki H harfi ise Hû olup, Allah demektir. Bütün mevcudat, Hû sedası ile her an Allah'ı zikretmektedir.

Biz insanlar Allah'ı göremiyoruz, yalnız akıl yolu ile bulup düşünüyoruz. Fakat düşüncelerimizin hiçbiri, Allah'ı tasvir edememektedir. Hiçbir dil ile Allah tarif olunamıyor. Görünmeyen, elle tutulmayan, şekli olmayan bir şeyi havsalamızla idrak etmemize imkân olmuyor. Ebedi olan bir varlık, zaman ölçüsüyle ölçülememektedir. Demek ki Allah'ın tasviri, kabil değildir. Onun ne şekilde olduğunu göremiyoruz. Yalnız akıl yolu ile, varlığını düşünerek buluyoruz. Allah vardır, birdir. Bütün insanlığın müşterek inancı, bu olmuştur. Allah, gökte ve yerde vardır. O, yok eder, öldürür, diriltir ve yaşatır. Her varlıktan önce vardı, her şeyden sonra da O yine var

olacaktır. Görünen, görünmeyen her şeyde O mevcuttur. Doğacağı ve öleceği O bilir. O, her yerde hazır ve nazırdır. Nerede bulunursanız, Allah sizinle beraberdir. O, her şeyi görür. O'ndan bir şey gizlemek mümkün değildir. Gözümüzün ışığı, gönlümüzün şenliği O'ndan gelmektedir. Yerin ve göğün hâkimi O'dur. Bütün mevcudat O'na bağlıdır. O Rabbül Âlemîndir, Âlemlerin Tanrısı'dır.

Bütün mevcudatı yaratan O'dur. Her varlık, O'nun bir zerresidir. O'nun emirleri ile gece kararır, gün ağarır, gönlümüze doğan ve her türlü bilgimiz, O'ndan gelir. Her şeyi O verir. Bu sebepten dolayıdır ki insanoğlu, Allah'ın birliğine ve varlığına inanmıştır. Bu, değişmez bir inanç olmuştur.

Bir insan ki Allah'ı düşünür ve inanır, vicdanında tatlı bir heyecan, vücudunun derinliğinde tarifi mümkün olmayan bir zevk duyar, Yaradan'ına karşı ruhunda bir sevgi hasıl olur. Bugün yeryüzünü dolduran milyarlarca insan, Allah'ın varlığına inanmıştır.

Allahsız olanların sayısı pek azdır. Bunların da çoğu, materyalistlerdir. Âlimlerin hepsi, Cenabı Hak'kın kudretine inanmışlardır. Biyoloji, fizik, kimya ve astronomi ile uğraşanlar, tabî olayların kanunlarını öğrenince, ilâhi kudretin tecellisine hayran kalmışlardır.

İnsan vücudunun işlemesi, şuur, maddelerin atom ve elektronları, gök âlemindeki sayısız olaylar, en koyu maddecileri bile imana getirmiştir. Bu şuurlu varlıkları oluşturana "tabiat" deseler bile, onun ilâhi kudretten başka bir şey olamayacağına inanmışlardır. Kuru maddecilik ile âlemin esrarının çözülemeyeceğini, onlar da anlamışlardır. Bu araştırmacılar, kendi nefis ve çevreleri üstünde bir varlık keşfederek, Yaradan'a inanmak zorunda kalmışlardır.

Önce kendi varlığından başlamak suretiyle, kâinatın bütünlüğünü, gökteki yıldızları, yerdeki mevcut şeylerin nasıl meydana

geldiğini ibret ve dikkatle düşünmek, Allah'ın varlığına iman etmeye kâfi gelmektedir. Kâinattaki hiç şaşmayan nizam görüldüğü zaman bunu idare eden ezeli yaratıcının ona hâkim olduğu, kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Allah'ın varlığına ve birliğine inanılmıştır.

Müslümanlar Allah'ın varlığına şu suretle iman etmektedirler: "Allah vardır, birdir, ortağı ve benzeri yoktur, mekândan münezzehtir. Yerde, gökte ne varsa hepsini yaratan, bizleri büyüten, görüp gözeten, acımızı bilen, öcümüzü alan, özümüzü gören, her şeyi yoktan var eden Allah'tır. O, doğmamıştır ve doğurmamıştır. Kemal sıfatları ile vasıflanmış, noksan sıfatlardan uzaktır. Her şeye kadir ve her yerde hazırdır." Müslümanlar Cenabı Hak'ka, bu sıfatları ile inanmaktadırlar.

Müslümanlar Cenabı Hak'ta biri zati sıfatlar, diğeri de sübuti sıfatlar olmak üzere iki türlü sıfat tanırlar.

Zâti sıfatlar altıdır:

1. Kıdem (Eski ve ezeli, öncesiz olmak.)
2. Beka (Ebedilik, sonsuzluk, sonu olmamak.)
3. Vücut (Varlık, var olmak. Gerçek varlık, yalnız O'na aittir.)
4. Vahdaniyet (Bir olmak.)
5. Muhalefetün lil havadis (Hiçbir şeye benzememek.)
6. Kıyam bi nefsihi (Başka hiçbir şeye muhtaç olmayıp, varlığının kendine yeterli oluşu.)

Sübuti sıfatlar da sekizdir:

1. Hayat (Cenabı Hak diridir.)
2. İlim (Cenabı Hak her şeyi bilir.)

3. Semi (Cenabı Hak her şeyi işitir.)
4. Basar (Cenabı Hak her şeyi görür.)
5. Kudret (Cenabı Hak'kın gücü her şeye yeter.)
6. İrade (Cenabı Hak diler ve dilediğini yapar.)
7. Kelâm (Cenabı Hak söylemeye muktedirdir.)
8. Tekvin (Cenabı Hak her şeyi yoktan var eder. Bütün mevcudatı O yaratmıştır.)

Allah'ın varlığı zihinlerde bu suretle yaşadığı gibi, cemiyetin bünyesinde de Allah fikri yaşamaktadır.

Cenabı Hak'kın varlığı, peygamberler, mukaddes kitaplar vasıtası ile öğrenilmektedir. Allah varlığını, birliğini ve emirlerini, elçileri olan peygamberler vasıtası ile insanlara bildirmiştir.

Peygamberler

İnsanlar Allah'ın varlığına ve birliğine inanmışlardır. Fakat O'nu görmeye muktedir olamamışlardır. Ancak Cenabı Hak seçtiği bazı kullarına, ilâhi kudreti görmek fırsatını ihsan etmiştir. Fakat bu güzide şahsiyetler, görüp hissettiklerini halka anlatamazlar. Ancak bunlar, Cenabı Hak'kın emirlerini insanlara tebliğ etmeye memurdurlar. Bunlar Allah'ın yeryüzündeki elçileridir. Resûlleri, Nebi'leridir. Resûl "gönderilmiş" manasınadır. İrsal'den gelir. Nebi ise, veli demektir.

İnsanlar, Allah'tan sonra peygamberlere inanmışlardır. Allah fikri, metafizik bir düşüncedir. Fakat insanlar, O'nun varlığını kendilerine anlatabilecek, öğretecek bir varlığa da sahip olma ihtiyacını duymuşlardır. Haber vericiler aramışlardır. İçlerinden en

güzideleri olan şahsiyetler peygamber olarak, insanlara Allah'tan emir ve haber getirmişlerdir. İnsanlar Cenabı Hak'la beraber peygamberlere de inanmışlardır. Peygamberler sadık, emin, masum, iyi kalpli insanlardır. Bunlar insanüstü kuvvetlere de sahiptirler. İnsanlık tarihi ilk çağdan itibaren büyük din adamları yetiştirmiştir. Bunların mukaddes kitapları da vardır.

İlk çağlarda Mısır'da Hermes (Toth), Çin'de Konfiçyüs, Hindistan'da Buda, İran'da Zerdüş yetiştirilmiştir. Bunların dini fikirleri pek kuvvetlidir. İnsanlığa ahlak ve saadet yollarını göstermişlerdir. Hepsini birer din kurmuşlardır. Fikirlerine inananlar, onları peygamber tanımışlardır. Bu din büyüklerinden başka Cenabı Hak insanlara 124 bin peygamber göndermiştir. Bunların en meşhurları şunlardır:

Âdem, Şit, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, İsmail, Lût, Yâkup, Yusuf, Eyyüp, Şuayyip, Musa, Harun, Yûşa, İlyas, Elyesâ, Davut, Süleyman, Zülküf, Üzeyir, Lokman, Zülkarneyn, Zekeriya, Yahya, İsa, Muhammed.

Bu peygamberlerin yirmi sekiz tane olduğu din kitaplarında kayıtlıdır. İnsanlık bunların hepsine inanmıştır. Birçoklarının mukaddes kitapları da vardır.

İnsanlar, peygamberlerine şu suretle inanmışlardır: Cenabı Hak varlığını tanıtmak ve büyüklüğünü bildirmek, herkesi doğru yola çevirmek için, kullarının en namuslu, en akıllı, herkesin güvenebildiği, özü sözü doğru olanlarından bazılarına peygamberlik ihsan buyurmuştur. Onlara kendi kudretinden, kimsenin yapamayacağı mucizeler vermiştir. Fazla olarak bir kısmına da kitap göndermiştir. Peygamberler de Cenabı Hak'ın emirlerini ümmetlerine tebliğ etmişlerdir. Hakikaten bütün peygamberler, en namuslu ve en zeki kişiler olup, yüksek ahlak ve bilgileri ile insanları kendilerine

bağlamışlardır. Birçokları devlet reisliği yapmış, ahlak getirmiş, hukuk nizamı kurmuşlardır. İnsanlığa büyük hizmetleri dokunmuştur.

Dini inanışlarda, Cenabı Hak'ka ve peygamberlere inanmak şart koşulmuştur. Peygamberler, Allah'ın sevgilileridir. Cenabı Hak peygamberlere Cebrail vasıtası ile vahiy suretiyle mukaddes kitaplar göndermiştir. Peygamberlere mucize ve keramet gösterme hasletleri de vermiştir.

Peygamberlerin bir nimetleri de, miraca çıkmak olmuştur. Hz. Muhammed, Mirac'a çıkıp Cenabı Hak'kın nurunu görmek şerefine nail olmuştur.

Peygamberler normal insanlardan ayrı bir varlık olarak yaratılmışlardır. Onlar, birçok şeyleri önceden görürler ve bildirirler. İç âlemleri pek kuvvetlidir. Bu kudret sayesinde ruhlarını cesetten çekerek manevi âleme yükseltme hasletine sahiptirler. Bu haslet onlarda rüya, cezbe halleriyle belirmektedir.

Avrupalılar peygamberlerin medyum olduklarını söylerler. Oysa onlar medyum değil, cezbeye malik şahsiyetlerdir. Onlar insanüstü, büyük şahsiyetlerdir. Her biri evliyadır, zekidir, yüksek ahlaka sahiptirler. Kurdukları dinler, söyledikleri fikirler bütün kuvvetiyle devam etmektedir. Her biri birer ahlak filozofudur. İnsanlık, peygamberlere bütün varlığı ile inanmış ve onlara saygı göstermiştir.

Peygamberlerin hepsi fakirane yaşamışlar, dünya zevklerini terk etmişlerdir. Ömürleri, irşad etmekle geçmiştir. Bu yüzden çok cefa çekmişlerdir. Fakat bu mübarek şahsiyetler, yılmadan insanları doğru yola, Allah yoluna sevketmeye çalışmışlardır.

Bütün peygamberler âlim ve fazıl kişilerdir. Her insan gibi doğmuşlar, yaşamışlar ve ölmüşlerdir. Hiçbir peygamber ne Tanrı,

ne de Tanrı'nın oğludur. Ancak Allah'ın kuludur. Bir farkları şudur ki, Allah'ın sevgili kuludur.

Müslümanların peygamberi Hz. Muhammed'dir. Bütün müslümanlar onu içten severler. Ona sonsuz saygıları vardır.

Vahiy

Peygamberlere mukaddes kitaplar *Vahiy* suretiyle nazil olmuştur. Bilhassa Hz. Muhammed'e Kur'anı Kerim'in ayetleri, Cebrail vasıtasıyla gelmiştir. O halde vahiy nedir?

Vahiy, gizli konuşmak, ilham, fısıldama, işaret etmek, bildirmek manalarına gelmektedir. Vahiy, yalnız peygamberlere gelen Tanrı bildirisidir. Buna "İlâhi vahiy" adı verilmektedir. İlâhi vahiy birtakım bölümlere ayrılmıştır.

1- *Rüiyayı Sadıka*: Hz. Muhammed'de peygamberlik, rüya ile başlamıştır. O vakit kırk yaşlarında idi. Bu rüyaları altı ay kadar sürdürdü. Bu müddet Rebiyülevvel'in on üçü ile, Ramazan'ın on yedisi arasında idi. Hz. Muhammed'in gördüğü rüyalar aynen çıkardı. Bu sebeple bunlara, "Sadık Rüya" adı verilmiştir. Tarikatlarda rüyaya fazlasıyla önem verilmektedir.

2- *İlâhi İlham*: Hz. Muhammed uyanık iken, ruhunda hasıl olan ilâhi ilhamdır. Hiçbir melek görünmeden, ruhuna Nefha ile, yani üflemek suretiyle vahiy gelme haletidir.

3- *Rüyeti Melek*: Hz. Muhammed'e melek görünmesi suretiyle gelen vahiydir. Ona çok güzel yüzlü bir melek görünür ve derhal vahiy nazil olurdu. Bu melek kendisine görüldüğü zaman ürperirdi.

4- *Sedalı Vahiy*: Bazı günler Hz. Muhammed, çingirak sesi duyardı. Bu sestten sonra vahiy gelirdi. Bu, en ağır olaydı. Çingirak sesinden sonra karşısına insan suretinde bir melek gelir, peygambere vahiyleri söylerdi. O da bunları aynen bellerdi. Böyle zamanlarda Hz. Muhammed, ter içinde kalırdı.

5- *Rüyeti Cebrail*: Bu da Cebrail Aleyhisselâm'ın görünmesiyle gelen vahiydi. Cebrail altı yüz adet kanadını gökyüzüne açar, fakat kanatları gözükmeydi. O zaman ilahi emri Hz. Muhammed'e tebliğ ederdi. Hz. Muhammed bu şekilde Cebrail'i bir defa Hira Dağı'nda, ikinci defa Miraç gecesi görmüştür.

6- *Sedayı İlâhi*: Vahiy kelimesinin bir şekli de vasıtasız olarak, Cenabı Hak'ın hitabını duymak suretiyle olurdu. Hz. Muhammed'e beş vakit namazın farz kılınması, bu şekilde olmuştur.

7- *Cemali İlâhi*: Vahyin diğer bir şekli de, rüyada Cenabı Hak'ın cemalini görmek suretiyle vahye mazhar olmaktır. Bu vahiy alırken Peygamber, Cenabı Hak'ın nur gibi mübarek yüzünü görürdü.

8- *Rebül-ü Vahiy*: Hazreti Muhammed'in Cenabı Hak ile yüz yüze gelip konuşarak vahiyleri almasıdır. Hz. Musa da vahiy suretiyle On Emir'i, melek vasıtası ile değil, Cenabı Hak'ın hitabını duymak suretiyle almıştır.

Mekke civarında Hira adlı bir dağ vardı. Bunun içinde birtakım mağaralar bulunmaktaydı. Bu dağ Kureyşliler kutlu saymaktaydılar. Buradaki mağaralara giderler, ibadet ederlerdi. Hz. Muhammed'in dedesi Abdülmuttalip, bu dağda bulunan bir mağaraya gidip inzivaya çekilmiştir.

Hz. Muhammed rüyaları görmeye başlayınca, böyle bir mağaraya çekilerek münzevi bir hayat yaşamaya başladı. Burada

ruhi murakabeye daldığı bir gün, birdenbire mağaranın karanlığı içinde bir melek görüldü. Bu melek Cebrail Aleyhisselâm'dı. Hz. Muhammed'e hitaben:

– Oku!

diye seslendi. Hz. Muhammed, bu ses karşısında dehşet içinde kaldı. Üzerine bir ağırlık çöktü ve titredi. Yüzünden terler boşandı. Kendisine Kur'anı Kerim'in ayetleri vahiy suretiyle gelmeye başlamıştı. Bu ilk gelen ayet, "*İkra bismi rabbike*" (Rabbinin adıyla oku) ayeti idi. (İlk defa Besmelei şerif geldiği de söylenmektedir.) Hz. Muhammed ürkerek:

– Ben okuma bilmem.

diye hitap etti. O zaman Cebrail onu kucakladı. Takatı kesilinceye kadar sıktı. Ve sonra bıraktı. Tekrar:

– Oku!

diye seslendi. Hz. Muhammed yine:

– Okuma bilmiyorum.

deyince, tekrar onu sıktı. Bu hâl tam üç defa tekerrür etti. Tekrar:

– Oku, yaratan Rabbinin ismi ile oku, O keremi sonsuz, Kalem'le öğreten Rabbindir. İnsana bilmediğini öğretir.

dedi. Bu, Kur'anı Kerim'in ilk inen ayeti idi. Sonra Cebrail:

– *Ya Muhammed, Ente Resulullâh!*

(Yani, sen Allah'ın peygamberisin) deyip kayboldu. O zaman 610 miladi yılı idi.

Hz. Muhammed heyecan içinde mağaradan çıkarak, evine geldi. Eşi Hazreti Hatice'ye:

– Ben yanıyorum, beni sar ve iyice ört.

dedi. Eşi onu iyice örttü, fakat o yorgan altında titriyordu. O hal geçince Hz. Muhammed, Hatice'ye:

– Kendimden korkuyorum. dedi.

Hazreti Hatice:

– Korkma! Allah'a yemin ederim ki, Rabbin seni hiçbir zaman mahzun etmez. Çünkü sen akrabalarına bakarsın, acizlerin yardımına koşarsın, fakirleri korursun, misafirleri ağırlarsın, halka yardım edersin!

Bundan sonra Hz. Hatice, Hz. Muhammed'i alarak amcazadesi Varaka bin Nevfel'e götürdü. Bu zât hıristiyandı, İbranice dilini de bilirdi. İncil ve Tevrat'ı iyice tetkik etmişti. Çok bilgili, büyük bir âlim idi. Çok okumuş olduğundan, sonraları gözlerini kaybetmişti. Hz. Hatice, Varaka'ya:

– Amca oğlu, dinle! Kardeşin oğlu ne söyler!

Varaka:

– Anlat bakalım, dedi.

O zaman Hz. Muhammed, Hira Dağı'ndaki mağarada gördüklerini aynen anlattı. Gelen ayetleri de okudu. Bunun üzerine Varaka:

– Müjde ya Muhammed! Bu gördüklerin, Cenabı Hak'kın Hz. Musa'ya gönderdiği vahiylerin aynıdır. Sen Meryem oğlu İsa'nın haber verdiği ahir zaman peygamberisin. Ah keşke, kavmini dinine davet ederken ben de sağ olup bulunabilsem ve sana yardım edebilseydim, dedi.

Bu zat çok geçmeden vefat etti. Daha önce Hz. Muhammed'e peygamber olduğunu söyleyen birisi de Buhayra adlı bir rahip olmuştu. Hz. Muhammed'in üzerinde bu iki zâtın tesiri olmuştur.

Hz. Muhammed'e vahiy gelmediği zamanlar, ona İsrâfil Aleyhisselâm gelir, bazı şeyler öğretirdi. Bu hâl üç yıl sürdü. Bundan sonra yine vahiyler gelmeye başladı. Artık vahiyler evindeyken geliyordu. O zaman üzerine bir ağırlık geliyor, gözlerini kapatıyor, ellerini sıkıyor, çok terliyordu. Yanında bulunanlar onun omuzlarını bastırıyorlardı. Deve üzerinde vahiy gelirse, bu ağırlığı hisseden deve derhal yere çökerdi.

Bir gün de kölesi Zeyd'in dizi üstünde uyurken vahiy gelmişti. Zeyd, bu tazyikten dizlerinin kırılacağını zannetmişti. Hz. Muhammed'e vahiy geldiği zaman, ayetleri Zeyd Bin Sabit yazardı. Zeyd diyor ki:

– Resûlü Ekrem'e gelen vahiyleri ben yazıyordum. Vahiy nazil olduğu zaman Cenabı Peygamberi bir sıkıntı kaplar, inci taneleri gibi terler döker, ondan sonra açılırdı. O zaman ayetleri ben yazardım.

Vahiy geldiği zaman şayet yanlarında Ashabdan bir kimse varsa, Hz. Muhammed'in yüzüne bakamazdı. Hz. Muhammed'e vahiy gelirken o ilâhi iradenin altında giriyordu. Ruhun ne hissediyor, neler görüyordu? Bunu bilmemize imkân yoktur. Gelen vahiylerin hepsi, Allah kelâmı idi.

Hz. Muhammed kırk üç yaşlarında iken bir gün gökten:

– Ya Muhammed! diye bir nida geldi.

Peygamber yukarıya baktığı zaman, Cebrail'i gökte bir kürsü üzerinde ayakta gördü ve Hz. Hatice'nin yanına yaklaşarak:

– Beni ört! dedi.

Fakat, bu sırada Cebrail yanına gelerek:

– *Ya eyyühel müdessir küm!* dedi.

Bu zaman kendisine risalet geldi. Hz. Muhammed ayağa kalkarak dimdik durdu. Bu hali gören Hz. Hatice:

– Ya Muhammed! Uyumadan niçin kalktın?

Hazreti Muhammed:

– Ya Hatice, artık uyumak benim için değildir. Cebrail bana Cenabı Hak'kın emirlerini halka tebliğ etme emrini verdi. Fakat şimdi bana kim inanır?

Hz. Hatice:

– Ya Resûlullâh, ben sana inanıyorum. Herkesten önce dinini bana telkin et, dedi.

Böylece müslümanlığı ilk kabul eden, eşi oldu. Bu esnada Cebrail görüldü:

– Ya Muhammed, su getir, sana abdest ve namaz usullerini öğreteyim, dedi.

Su getirip beraberce abdest aldılar. Cebrail imam oldu. Hz. Muhammed ile Hz. Hatice, arkasına geçerek ikişer rekât namaz kıldılar.

İşte Hz. Muhammed'e bu şekilde, vahiy suretiyle Kur'anı Kerim'in ayetleri geldi. Hz. Muhammed'e 40 yaşında nübüvvet, kırk üç yaşında Risalet gelmiştir. Bundan sonra peygamber olarak insanları İslam dinine davete başladı.

Enver Behnan Şapolyo,
*Peygamberler Tarihi'*nden.

9. TERAKKİNİN SIRRI

Doğu'yu baştan başa yıllarca dolaştım, gezdim;
Hem de oldukça görürdüm, kafa gezdirmezdim!
Bu Arap'mış, bu Acem'miş, bu Tatar'mış, demedim;
Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim.
Küçük âdemlerinin ruhunu tetkik ettim,
Büyük âdemlerinin fikrini tahkik ettim,
İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek?
Nedir ilerleme sebebi? Yakından görmek.
Bu uzun boylu çalışma, bu uzun boylu sefer,
Bir kanaat verecekmiş bana dünyada meğer.
O kanaat de şudur:
Kalkınma sırrınızı siz,
Başka yerlerde aramaya heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek millet;
Çünkü her noktada taklit ile skmez hareket.
Alınız ilmini Batı'nın, alınız san'atini.
Veriniz hem de çalışmanıza son sr'atini.
Çünkü mümkün değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin. Yalnız;

İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin:
Bütün kalkınma devirlerini yarıp geçmek için,
Kendi ruh ve maneviyatınız olsun kılavuz.
Çünkü boşunadır selâmet ümidi onsuz.

Sonra dikkatlere şâyan olacak bir şey var:
Gelişmelerini bir milletin erbabı nazar,
Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine,
Benzetirler ki, gerçekten, ne büyük söz bilene!
Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı;
Sayısız kökleri, toplam dalı, tek mil budağı;
Milletin geçmişteki bağrına bağlı; oradan
Uzanıp gelmededir... Öyle yaratmış Yaradan.
Bir cemaat ki: nihayet ona gelmez de iyi,
Ağacın topluca yapısı, yahut çiçeği,
Tâ gider sîne-i milletten vurup yere serer;
Milletin kendi olur işte o baltayla heder.
İlerlemesi gelecekte de pek zordur onun:
Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun.
Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;
Bir de en çok köke baksın, o bakan kimse yine.
Aşılarken de vurun kendine kendinden aşı,

Şayet isterseniz ağacın donanıp üstü, başı,
Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş geline;
Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline!
İşte dert, işte deva, bende ne var? Anlatma...
Size ait sizi kurtaracak düzgün çalışma.

Dua

Yâ İllâhi bize yardımını gönder...

– Âmîn!

Doğru yol hangisidir, millete göster...

– Âmîn!

İslâm ruhunu eziyetler sıkıyor, öldürecek,
Zulmü terbiyeyse azametli gayen, gerçek,
Ateşe yansın mı beraber bunca mazlûmîn,
Günahsızız çoğumuz... Yakma İllâhî!

– Âmîn!

Boğuyor İslâm âlemini bir azgın fitne,
Kıtalar kaynayarak gitti o girdâp içine!
Mahvolan aileler bir sürü mâsumundur,
Kalan avârelerin hali de mâlumundur.

Nasıl olmaz ki? İniltiler sarsıyor Arş'ını senin,
Dinsin artık bu hazin velvele Yâ Rab!

– Âmîn!

Müslüman mülkünü her yerde felaket vurdu...
Bir bu toprak kalıyor, dinimizin son yurdu!
Bu da çiğnendi mi, çiğnenir şeriatı mübin,
Yerle bir etme, Yâ Rab, onu olsun...

– Âmîn!

Vel hamdü lillahi Rabbil Âlemin...

Mehmet Akif ERSOY

10. NİYAZI-Yİ MISRÎ HZ.:
İKİ ŞİİR, ÜÇ NOKTA

Uyan gözün aç durma, yalvar güzel Allah'a,
Yolundan izin ayırma, yalvar güzel Allah'a.

Her geceyi kâim ol, her gündüzü sâim ol,
Hem zikr ile dâim ol, yalvar güzel Allah'a.

Bir gün bu gözün görmez, hem kulağın işitmez,
Bu fırsat ele geçmez, yalvar güzel Allah'a.

Ömrünü hiçe satma, kendin' ateşe yakma
Her akşam, seher yatma, yalvar güzel Allah'a.

Hey nice yatarsun, dur, olma bu safadan dūr
Kerem deryası boldur, yalvar güzel Allah'a.

Her seher vaktinde bin lütfu gelir Allah'ın,
O vakit uyanır kalbin, yalvar güzel Allah'a.

Allah'ın adın yâd et, can ile gönlü şâd et,
Bülbül gibi feryad et, yalvar güzel Allah'a.

Gel imdi *Niyazi*'yle Allah'a niyaz eyle,
Hâcâtı dırâz eyle, yalvar güzel Allah'a.

* * *

Bahr içinde katreyim, bahr oldu hayran bana,
Ferş içinde zerreyim, arş oldu seyran bana.

Dost göründü çün âyân, kalmadı bir şey nihan,
Tufan olursa cihan, bir damla tufan bana.

Surette nem var benim, siyrettedir madenim
Kopsa kıyamet bugün gelmez perişan bana.

Gönül Kafı Ankasıyım, sırrın aşinasıyım
Endişeler hâsıyım, ad oldu insan bana.

Niyazi'nin dilinden Yunus'dürür söyleyen,
Herkes çün can gerek, Yunus'dürür can bana.

İmam Sapmış Olursa

Sen imamın fiiline aldanma, yani onu mülhid sanma, isterse imam gerçekten mülhid olsun (yani Hak'tan sapmış, bâtil bir mezhebe uymuş, haricî veya rafizî olsun). Hazreti Resûl buyurmuştur: "Bir cenazenin namazında üç saf cemaat bulunursa; şayet o cenaze salih bir kimsenin ise, daha on kat salâh (ahlak güzelliği) verilir. Eğer fasık ise, o cemaatin hürmetine Cenabı Hak onu affeder." Gene Hazreti Resûl buyurmuştur: "İster salih olsun, ister fasık olsun, imama uyun. Eğer imam salih bir kimse ise, sevabı artar. Eğer fasık ise, o cemaat hürmetine Cenabı Hak, onu salih eyler ve affeder."

Şeyhül Ekber'in Bir Sözü

Şeyhül Ekber Muhyiddin ibn Arabî Hazretleri, *Tecelliyat* adlı eserinde şöyle buyurur:

– Zünnun-u Mısırî Hz. ile berzah âleminde buluştum. Dedim ki: "Ya Zünnun, sen *Kitabı Risale*'in başında şöyle demiştin: 'Hatıra ne türlü düşünce gelirse Hak onun hilafıdır, yani onun gayrıdır.' Halbuki ya Zünnun, o hatıra gelenler Hak'kın gayrı mıdır? Hak'tan başka bir şey var mıdır? Onların, yani hatıra gelen şeylerin müstakil vücudu var mıdır? Yoktur." Bunun üzerine Zünnun-u Mısırî, "Ben şimdiye kadar bu tevhid meselesine vâkıf değildim, şimdi anladım," dedi.

Hak, sende ya da bende değildir. O, hiçbir mekâna sığmaz.

Velilerin Hali

Arifler bazen telvin (renklenme) makamına inip, her sıfatla sıfatlanırlar. Onlar kâh fakir olur, kâh gezgin olur, kâh derviş olur.

Hasılı onlar, her sıfatı giyerler (boyanırlar). Allahu Teâlâ, kudsi hadiste şöyle buyurmuştur: "Benim kubbelerim altında öyle Velilerim vardır ki, onları benden başka kimse bilmez." Bunların her birisi Veli olarak doğmaz; bu dünyaya gelir, bir Mürşid'e bağlanır, O Mürşid sayesinde seyri süluk ederek irşad olurlar. Oysa onlar, ezelde de gene Veli idiler. Hatta böyle kimseler arasından, seyri bayram gibi geçenler bile Mürşid'siz olmazlar."

11. YAKARIŞ

Ulu Tanrım...
Benim senden niyazım:
Beni, "Ben'den ayır, senden ayırma.
Nağmesi "Aşk" olan bir içli sazım,
Sesimi sen işit, ele duyurma.

Uy, dedin emrime, ben öyle uydum,
Ezelî sırrını yürekten duydum,
Başımı şevk ile yoluna koydum,
Beni bu ışıklı yoldan ayırma.

Maddeden uzağım, hırstan berîyim,
Ne bir yığın kemik, ne bir deriyim,
Bir gönül bendesi, bir aşk eriyim,
Katına yöneldim, geri çevirme.

Ne yapsan, "*Lehül-Hamd*" der de susarım,
Her derdini öper, bağrıma basarım
Hak katında, hoş olsa da âsârım,
Kör nefsimi vesveseye doyurma.

Her dem istiğrakta, tesbihte dilim,
Gözümde ışksın, kafamda bilim.
"Beka Billâh" benim en son menzilim,
İpliğimi masivada eğirme.

Aşk ile arındı dinmeyen acım,
Aşk benim başımda ölümsüz tâcım.
Ben sana müştakım, sana muhtacım,
Beni senden uzak yerde kayırma.

Nefis kalesini sensiz yaramam,
Gel demesen zinhar sana varamam,
Sen var iken başka nesne aramam,
Saf külümü yâd eliyle savurma.

Gönül "*Enel Hak*"ta Mansur'dan yana,
Yolunda ölürsem, ne minnet cana.
Rabbim n'olur, artık âşık kuluna
"Yürü" de de, başka ferman buyurma...

12. İMAMI ALİ HZ.'NİN MISIR VALİSİNE MEKTUBU

(Hazreti Ali Efendimizin Mısır'a Vali olarak tayin ettiği Malik bin Eşter'e yazdığı bu mektup, olduğu gibi ayeti şerif ve hadisi şerif meallerinden ve tefsirlerinden oluşmaktadır. O zamanın, bu zamanın ve bütün zamanların, sonuna kadar bütün insanlığın anayasası mahiyetindedir.)

1. Görevin Esası

Vergisini toplamak, düşmanları ile savaş yapmak, halkına barış ve huzur, ülkeye kalkınma sağlamak için Mâlik bin Hâris el Eşter'i Mısır'a vali olarak atadığı zaman Allah'ın kulu, müminlerin emiri Hz. Ali'nin ona emri şudur:

O'na Allah'dan ittıkayı, Allah'a itaat yolunu seçmesini, Kitabı'nda emrettiği farzlarla sünnetlere uymasını emreder. O farz ve sünnetler ki, onlara uyulmadıkça hiç kimse saadet yüzü göremez ve onları benimseyen de asla hüsrana uğramaz. Bir de ona eliyle, diliyle ve kalbi ile Cenabı Hak'ka hizmette bulunmasını emreder. Çünkü Allahu Zülcelal Hazretleri kendisine hizmet edene yardıma, kendisini ağırlayanı da izzetlendirmeye kefil olduğunu buyurmaktadır. Sonra ona, şehvetlere saldırdıkça nefsini kırmasını, serkeşlik ettikçe de dizginlerini çekmesini emreder. Zira nefis alabildiğine fenalığı emreder, meğer ki Cenabı Hak o kişiyi merhametiyle korumuş olsun.

2. En Kıymetli Azığın

Şimdi bilmiş ol, ey Mâlik, ben seni öyle memleketlere gönderiyorum ki senden evvel birçok hükümetler oralarda adalet sürdü ve zulmetti. Sen vaktiyle nasıl evvelki valilerin icraatını gözden geçirdiyse, halk da şimdi senin icraatını öyle gözetecek. O zaman senin onlar hakkında söylediklerini, halk da şimdi senin hakkında söyleyecek. Kimlerin salih olup olmadığı, ancak, Allah'ın kendi kullarının dilinden söylediği sözlerle anlaşılır. Onun için biriktireceğin en güzel azık, iyiliğe yönelik işlerin olsun. Heveslerine hakim bulun. Sana helal olmayan şeylerde nefsine karşı sıkı dur. Zira gerek hoşlandığı, gerek istemediği şeylerde nefse karşı sıkı durmak, onun hakkında adaletin ta kendisidir.

3. Halka Sevgi ve Merhamet Besle

Halk için kalbinde sevgi ve merhamet duyguları ile lütuf meyilleri besle. Sakın biçarelerin başına, kendilerini yutmayı ganimet bilen yırtıcı bir canavar kesilme! Çünkü bunlar iki sınıftır; ya dinde bir kardeşin, ya yaratılıştaki bir eşin. Evet, bunların kabahatleri bulunabilir; kendilerine birtakım kusurlar da arız olabilir. Hata ile, yahut kasıtlı olarak işledikleri kabahatleri olsa da, ellerinden tutup doğru yola getirmek pek mümkündür. Nasıl Allah'ın kendin için affını ve hoşgörüsünü istersen, onlara da affını ve hoşgörünü bol bol ver. Çünkü sen onların üstünde bulunuyorsun; valilik yetkilerini sana veren ise senin üstünde bulunuyor. Allah ise valiliği sana verenin de üstündedir ve kullarının bütün işlerini hakkıyla görmeni istiyor, seni onlarla imtihan ediyor. Sakın Allah ile harbe girip de kendini O'nun gazabına siper etme! Çünkü ne intikamına dayanacak kudretin var, ne de O'nun af ve merhametinden müstağnisin.

4. Alçakgönüllü ve Ölçülü Ol

Sakın affettiğinden dolayı asla pişman olma; sakın hiçbir cezalandırman için de katiiyen sevinme. Sakınmak imkânını buldukça hiçbir badireye atılma. Bir de sakın "Ben tam bir kudret sahibiyim, emrederim, itaat ederler" deme. Çünkü böyle bir davranış, kalbin fesadı, dinin zayıflaması ve felakete yaklaşma ile sonuçlanır. Şayet elindeki kudret sana bir büyüklük ve tahakküm hissi verirse, hemen üstündeki Melekût'un büyüklüğüne şöyle bir bak. Kâinatı sevk ve idare eden o muazzam ve muhteşem ilâhî gücü ve senin kendi nefsine bile güç yetiremeyeceğin şeylerde, Allah'ın nasıl bir mutlak kudret sahibi olduğunu düşün. İşte bu düşünceler, senin o yükseklerde gezen bakışlarını yere indirir; şiddetini giderir, seni bırakıp giden aklını başına getirir. Sakın Allah ile büyüklük yarışına kalkışma, sakın büyüklük (azamet) ve zorlayıcılığında (ceberut) O'na benzemeye özenme. Çünkü Fâtın Zülcelâl Hazretleri her zorbayı zelil, her büyüklüğü de hakir eder, bırakır.

5. Adaletten Ayrılma

Kendin hakkında, sana yakınlığı olanlar hakkında, tebaan arasında kendilerine meyil beslediklerin hakkında; Allah'a ve Allah'ın kullarına karşı adaletten katiiyen ayrılma. Şayet böyle yapmazsan zulmetmiş olursun. Halbuki Allah'ın kullarına zulmedene karşı bu mazlumların davacısı, bizzat Hz. Allah'ın kendisidir. Allah da birinin hasmı oldu mu, artık o kimsenin tutunabileceği bütün deliller bâtıldır. Ve ölünceye, yahut tövbe edinceye kadar onunla harp içinde bulunur. Dünyada zulüm kadar, Allah'ın lütuflarını izale edecek ve kahrını hızlandıracak bir şey olamaz. Zira Cenabı Hak zulüm altında inleyenlerin beddualarını işitir; zalimleri ise gözetleyip durur.

6. Toplumunu Esas Al

İşlerinin içinde öylesini ihtiyar etmelisin ki, hak hususunda en ortası, adalet itibariyle en yaygın olsun, sonra halkın çoğunluğunun rızasını da en çok sağlasın. Zira toplumun hoşnutsuzluğu karşısında, şahısların rızası hükümsüz kalır; şahısların kızgınlıkları ise toplumun rızası içinde kaynayıp gider.

Sonra vali için, kodaman takımı kadar iyi günlerde yükü ağır basan, kara günlerde yararı az dokunan, adaletten hoşlanmaz, istemekten usanmaz, verilince şükür bilmez, verilmezse değme gadirle savulmaz, felakete sabırsız bir topluluk da yoktur. Halbuki İslam'ın esasını meydana getiren müslümanların kıymet ölçüsü, toplumun çoğunluğu olduğu gibi, dinin ve devletin kuvveti de, toplumda düşmana karşı savaşacak da ancak toplumun çoğunluğudur. Onun için samimiyetin ve meylin daima topluma dönük bulunmalı ve onların refahına dikkat etmelisin.

7. Halkın Ayıplarını Araştırma

Halkın arasında yanına hiç yaklaştırmayacağın, kendisinden en çok nefret edeceğin kimseler ise, halkın ayıplarını en ziyade araştıranlar olmalıdır. Zira insanların öyle ayıpları vardır ki, bunların örtülmesi görevi, herkesten önce valiye düşer. Binaenaleyh bu ayıpların sana gizli kalanlarını sakın eşeleme. Senin vazifen, bilgine ulaşanları düzeltmekten ibarettir. Bilmediklerine gelince, onlar hakkındaki hükmü Allah verir. Evet, sen halkının ayıbını gücün yettiği kadar ört ki, Allah da senin, halkından gizli kalmasını istediğin şeylerini örtsün.

8. Yanına Yaklaştırmayacakların

İnsanlar hakkındaki bütün kin düğümlerini çöz; seni intikama doğru sürükleyecek iplerin hepsini kes. Sence açıklık kazanmayan şeylerin tümü hakkında anlamamış görün, şunu bunu gammazlayanın sözüne sakın çarçabuk inanma. Çünkü gammaz ne kadar saf görünürse görünsün, yine hilekârdır. Sakın, ne seni yokluk ihtimaliyle korkutarak ikram etmekten geri çevirecek cimriyi, ne zor ve ağır işlere karşı azmini gevşetecek korkağı, ne de zulme saparak sana ihtirası iyi gösterecek hırslıyı danışma meclisine sokma. Çünkü cimrilik, korkaklık ve hırs öylesine ayrı ayrı tabiatlardır ki ancak, Allahu Zülcelâl hakkında beslenen sui-zan bunların hepsini bir araya getirir. Sana müşavir olacakların en kötüsü, senden evvel şerli kimselerle işbirliği yapmış ve onların suçlarına ortak olmuş kimselerdir. Böyleleri katıyyen senin mahrem olmamalı. Çünkü bunlar, canilerin yardımcıları ve zalimlerin dostlarıdır.

9. Kendine Müşavir Edineceklerin

Ne hacet; hiçbir zalime zulmünde, hiçbir günahkâra cürmünde yardım etmeyen kimseler arasında bunların yerini tutacak öylelerini bulabilirsin ki bunlar, ötekilerin görüş ve tedbirlerine tamamıyla sahip, buna mukabil onların günah ve suçlarından kesin olarak temizdirler. İşte senin için böylelerinin yükü en hafif, yardımı en çok, sana şefkati herkesinkinden fazla, senden başkasına muhabbetleri ise o nisbette azdır. Böyle kimseleri hem özel, hem de genel toplantılarında kendine yakın edin. Sonra, bu şahıslar içinden en ziyade onu beğenmelisin ki, sana acı gerçekleri herkesten ziyade o söylesin ve şayet Allah'ın, sevdiği kullarının yapmasına razı olmadığı bir harekette bulunmak istersen, sana yağcılığa kalkışıp teşvik etmesin. Bir de sadık ve

kanaatkâr adamları kendine sırdaş edin. Eğer bunlar seni alkışlamazlar ve yapmadığın birtakım işleri sana isnad ile keyfini getirmezlerse, bunu da anlayışla karşıla. Zira alkışa ve yersiz övgüye müsamaha etmek, insanı büyüklenmeye sevk eder ve kibire yaklaştırır. Sakın insanların iyisi ile kötüsü, senin yanında bir olmasın. Zira onları böylece eşit görmek, bir taraftan iyileri iyilikten soğuturken, kötülerin de fenalığa olan meylinde onlara cesaret verir.

10. İyi Niyeti Yaygınlaştır

Bilmiş ol ki, vali ile halk arasında karşılıklı güven ve iyi niyeti davet eden şey, valinin kendilerine hizmette bulunması, yüklerini hafifletmesi ve adaletle hükmetmesidir. O halde insanların arasında iyi niyetin gelişmesini sağla. Zira seni zorluk ve sıkıntılardan ancak onların iyi niyeti kurtaracaktır. Onlara yaptığın bu iyiliklerin mükafatını, sana karşı duyacakları güven ile görürsün. Onlara kötü muamele etmenin karşılığı ise, sana duyacakları düşmanlıktır.

11. Güzel Âdetleri Devam Ettir

Bu ümmetin ileri gelenleri tarafından işlenerek, herkesin benimsediği ve halkın iyi bir şekilde tatbik ettiği güzel bir âdeti, sakın kaldırayım deme. Bu güzel âdetlerin faydasını giderecek yeni bir şey oluşturmaya da asla kalkışma. Çünkü mükafat o iyi âdeti koruyan kimsenin, vebal ise onu kaldırdığından dolayı, senin olur.

12. Daima Danışarak İş Yap

Memleketin yararına olan tedbirleri tespit etmek ve senden evvel insanlara huzur, güven, doğruluk ve iyilik sağlayagelmiş şeyleri devam ettirmek hususunda, alimler ve arifler ile sürekli olarak görüş ve danış.

13. Toplumdaki Kesimler

İyi bil ki, toplumda çeşitli kesimler vardır. Bunlardan her birinin sağlık ve iyiliği diğerlerinin sağlık ve iyiliğine bağlı olup, bunlardan hiçbiri diğerinden müstağni olamaz. Bu kesimlerden biri Allah yolunda askerlik edenler, diğeri kamu görevlileri, bir başkası adaleti dağıtmakla görevli hakimler, biri vergileri yumuşaklık ve insafla toplayacak tahsildarlar, bir başkası da cizye ve vergi ödeyen ehli zimmetle müslümanlar, bir kısmı ticaret ve zenaat erbabı, bir diğeri de fakirlik ve ihtiyaç içindeki yoksullardır. Cenabı Hak bunlardan her birinin hak, vazife ve yükümlülüklerini bildirmiştir. Bunların hepsi ya Allah'ın Kitab'ıyla, ya da muhterem Peygamberimiz Sallallahu Aleyhi Vesellem Efendimiz'in sünnetiyle belirlenmiş ve daima yürürlükte olan mahfuz bir kanun halinde bizlere tevdi buyurulmuştur.

Askerler, Allah'ın izniyle halkın kaleleri, valilerin şerefi, dinin izzeti, asayişin vasıtalarıdır. Devlet ancak bunların sayesinde ayakta durabilir. Buna mukabil, devletin desteği olmadıkça da asker ayakta duramaz. Askerlerimizin düşman karşısında başarılı olmalarının sebebi, kendi yolunda savaştıkları için Allah'ın onlara verdiği güç ve üstünlüktür. Fakat onların karşılamak zorunda oldukları maddi ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarını gidermek için de, devlet vergilerinden olan gelire dayanmaya mecburdurlar. Askerler ile vergiyi ödeyen sivil halkın her ikisinin de birbirlerinin işbirliğine ihtiyaçları vardır.

Hakimler adaleti dağıtırlar, memurlar ise kamu hizmetlerini ifa eder ve vergileri toplarlar. Bunların yanında devlet gelirlerine katkıda bulunan ticaret ve zenaat erbabının vücudu şarttır. Zira gelirlerinin kaynaklarını, ticarethaneleri ve başkalarının meydana getiremeyeceği sanat eserleri ile, ancak bunlar temin edecektir. En sonda fakir ve ihtiyaç sahibi kimselerin teşkil ettiği yoksul kesim geliyor ki, bunların ayakta tutulması bütün diğer kesimlerin üzerinde bir yükümlülüktür.

Bu kesimlerin her birinin, Allah'tan kısmeti ve haceti miktarınca vali üzerinde hakkı vardır. Vali, Allah'ın kendisini görevlendirdiği bu yükümlülüğün altından, ancak bizzat ve azami ihtimamla ve Allah'tan yardım ve destek dileği ile birlikte, hafif-ağır bütün işlerde nefsinin, doğruluğa, sabıra ve tahammüle alıştırmakla kalkabilir.

14. Askerler

Askerlerin başına öyle birini geçir ki, Allah'a, Resûlüne ve devlet başkanına karşı sence hepsinden daha bağlı ve sadık, kalbi hepsinden temiz ve akli başında olmak itibariyle, hepsinden üstün bulunsun. Kızgınlık anında ağır davransın; özürleri sükun ile dinlesin; zayıflara acısın; kuvvetlilerden uzak dursun; öyle öfke ile kalkıp çaresizlikle oturan takımından olmasın.

Şerefli bir geçmiş, güzel bir itibar ve iyi hallere sahip ailelerin mensupları ile, devamlı ve yakın bir şekilde ilgilen. Şecaat sahibi ve yüksek meziyet sahibi kimselere iltifat et. Çünkü bunlar, iyilikleri kendilerinde toplayan, fazilet ve kerem sahibi bir toplulukturlar. Kendilerini desteklemek için verdiği şey çok bile olsa, nazarında asla büyümesin. Sana karşı gösterdikleri minnet ifadeleri az bile olsa, bu da gözüne katiyyen hakir görünmesin.

Böylece hareket etmen, onların sana karşı sadakat ve ihlaslarını, kezâ hüsnü zanda bulunmalarını gerektirir. Bir de onlara ait işlerin büyüğünü görüyorum diye küçüğünü takipten geri durma. Zira ufak bir lütfundan yararlanabilecekleri yerler olduğu gibi, büyük lütfundan müstağni kalmayacakları yerler de olur.

Ordunun başındakiler arasında sence en değerli o kimseler olmalı ki, askere iyilikte bulunsun. Ayrıca, hem onları hem de geride kalan ailelerini sıkıntıya düşürmeyecek şekilde, kendi varlıklarından fedakârlıkta bulunsun. Öyle ki bu sayede düşmana karşı savaşırken, hepsinin düşüncesi bu görevde birleşebilsin. Valiler için ülkede adaletin ayakta durmasından, bir de halkın dinine karşı sevgi göstermesinden daha büyük bir saadet ve huzur vesilesi yoktur. Zira yürekler salim olmadıkça sevgi gösteremez. Sonra askerin senin hakkındaki samimiyet ve bağlılığı, ancak kumandanlarından memnun olmalarıyla ve kumandanlarını aşağı görüp bir an evvel başlarından çekilmelerini istememeleriyle mümkündür. Sen kendilerine ümit sahası aç, övgüye lâyık olanları sena etmekte ve büyük olaylarda bulunmuş olanların başardıkları iyi işleri anarak anlatmakta kusur etme. Zira bunların kahramanlıklarını sık sık anman, inşallah şecaat erbabı insanları coşturur, (düşmanla) savaşmak istemeyenleri de gayrete getirir. Sonra, bunlardan her birinin fedakârlığını iyice tanı. Hem sakın birinin hizmetini, başkasının hizmetiyle bir arada zikretme. Kimseye, gösterdiği şecaatle nispet kabul etmeyecek değersiz bir mükâfat verme. Bir de, mevkiinin küçüklüğü, bir adamın kıymet ve yararlılığını küçültmene asla sebep olmasın. Sonra altından kalkamadığın hadiseleri, kestirip atamadığın işleri Allah'a ve Resûlüne gönder. Zira Cenabı Hak doğru yola gitmesini dilediği bir topluma: "Ey iman edenler, Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve içinizden olan *ulûl emr*'e (emir ve kumanda sahiplerine) itaat edin. Şayet bir şeyde anlaşamazsanız, onu, Allah'a ve Peygamber'e gönderin," buyuruyor.

Allah'a havale edin demek, kitabındaki muhkemata sarılmak demektir. Resûl'e göndermek demek, onun toplayıp birleştiren ve tefrikaya meydan vermeyen sünnetine uymak demektir.

15. Adliye ve Hakimler

Halk arasında, hüküm vermek için öyle bir kimse seç ki, sence onların en değerlisi bulunsun, işten sıkılmasın; görüşmeye gelenlerden sinirlenerek inada kalkışmasın, hatasında ısrar etmesin; hakkı gördüğü an (doğruyu gördüğü anda) döneceği yerde dili tutulup kalmasın; hiçbir zaman tamah ettiği bir menfaatin kaybolacağı gibi bir endişeye düşmesin; meseleyi özüne kadar anlamadıkça, hemen hasıl ettiği kanaati kâfi görmesin. Şüphelerde en çok durur; delillere en ziyade sarılır; hasmın müracaatından en az usanır; övülme ile şımarmaz; heyecanla eğilip, bükülmez olsun. Aslında böyle kimseler de pek nadirdir. Sonra bu zevatın vereceği hükümleri sık sık tahkik et ve kendilerine zaruretlerini giderecek, halktan ihtiyaçlarını kesecek kadar ikramda bulun. Hem, onlara senin yanında öyle bir mevki ver ki, sana yakın olanlardan hiçbirisi, o mevkiye göz dikemesin ve o zevat başkalarının sana gelip de, kendilerine karşı hainlik edemeyeceklerinden emin olsunlar. Bu hususta gayet dikkatli bulunmalısın. Çünkü bu din, kötü adamların elinde esir oldu, onun namına istenilen yapılıyor ve onunla dünya elde edilmeye uğraşılıyor.

16. Diğer Görevliler

Tayin edeceğin diğer memurlar konusunda da dikkatli ol, çünkü en çok menfaat düşkünü kimseler, şahsi çıkarları için bu görevlere haristirler. Sakın şahsi yakınlık veya tesir altında kalarak hiçbir

kimseye vazife tevdi etme. Çünkü bencillik ve tarafgirlik, zulüm ve hıyanete götüren iki sebeptir. Bu işler için, iyi halleri ile bilinen ailelerden gelen, iyi yetişmiş, tecrübeli, hayâ sahibi, İslam'a hizmeti geçmiş kimseleri araştı. Zira ahlakı en dürüst; namus ve şerefi en sağlam olanlar, tamahın cazibesine en az kapılır ve işlerin varacağı neticeleri en isabetli şekilde götürürler.

Bunların geçimlerini de geniş bir surette temin et. Çünkü bu tutumun, kendilerini iyiliğe sevk etme hususunda kuvvetli bir destek olacağı gibi, elleri altındaki şeylere tenezzül etmekten de o sayede uzak kalırlar.

Ayrıca, şayet emirlerine karşı gelir veyahut emaneti sakatlarırsa, bu, senin onlara karşı kullanacağın bir delil olur.

17. Denetime Önem Ver

Sonra bunların icraatını da takip et, arkaları sıra vefa sahibi ve doğruluktan ayrılmayan gözcüler gönder. Zira onların işleri nasıl gördüklerini böylece gizlice öğrenmen, onların emaneti muhafazalarına ve halka güzel bir şekilde muamelelerine sebep olur. Yardımcılarına karşı da ihtiyatlı bulun. Şayet içlerinden biri elini hıyanete uzatır ve gözcülerinin vereceği haberler de onun bu hıyanetini doğrularsa, şahadetin bu kadarını kâfi görerek, onun hak ettiği cezayı bedeni üzerinde uygularsın. Bu hıyaneti ile topladığı malı elinden alı, kendisini de zillet mevkiine diker; alnına hıyanet damgasını vurur, boynuna suçluluk halkasını geçirirsin.

18. Vergi Yönetimi ve Kalkınma

Sonra vergi tarh ve tahsil işinin idaresinde de büyük itina göster ve takip et. Çünkü verginin düzeltilmesi suretiyle vergi yükümlülerinin sağlıklı ve iyi bir duruma kavuşturulmaları, diğerlerinin de sağlıklı ve iyi bir duruma kavuşturulması demektir. Zira diğerlerinin iyiliği, ancak bunların iyi olmalarına bağlıdır. Çünkü halkın hepsi vergi gelirlerine, dolayısı ile vergi ödeyenlerin emek, vergi toplamaya harcayacağı himmet ve gayretten fazla olmalı. Zira ödeme gücü ancak ülkenin kalkınması ile elde edilebilir. Kalkınmasız vergi toplamak isteyen kimse, ülkeyi harabeye çevirir. Halkı helak eder, defteri de pek kısa zaman içinde dürülüp kapanır.

19. Zor Durumdakilere Yardım Et

Şayet yüklerinin ağırlığından, yahut bir âfetten, yahut yağmurların, suların kıtlığından, veya toprakların su altında kalmasından, yahut kuraklık istilasından şikayette bulunurlarsa, tesirini umduğun bütün vasıtalara müracaatla dertlerini hafifletmeye çalış. Bu hususta hiçbir fedakârlık, katiyyen sana ağır gelmesin. Zira bu, öyle bir yatırımdır ki; ülkeni imar, vilayetini güzelleştirmeye sarf için o yatırdığın sermayeyi, onlar bir gün sana fazlası ile iade edeceklerdir. Üstelik bu sebeple onların övgülerini kazanacak, haklarında gösterdiğin adaletinden dolayı iftihar edebileceksin. Hem sen bu sermayeyi, fazlası ile iade edeceklerine güvenerek veriyordun. Zira kendilerini hoşlukla refaha kavuşturduğun için vermiş olduklarının misillerini biriktireceklerine; adalet ve hoşlukla muamelen sebebiyle de senden emin bulduklarına güvenin vardı. Evet, günün birinde yardımlarına dayanacağın bir hadise zuhur eder, bakarsın ki gönül hoşluğu ile bütün yükü üzerlerine almışlar, taşıyorlar.

20. Kalkınmayı Esas Al

Kalkınmış ülkeler yük taşımaya dayanıklıdır. Yüklediğin kadarını götürebilir. Memleketin harap olması ise, halkının sefalet düşmesindedir. Ahaliyi sefil eden sebep de ancak, valilerin servet toplamaya düşkünlükleri, mevkilerinde uzun müddet kalmayacaklarını zannetmeleri, bir de geçmiş ibretlerden yeteri kadar ibret alamamalarıdır.

21. Özel Görevliler

Sonra (diğer) memurlarının haline de iyice dikkat et. İşlerine en iyilerini getir, hususiyle tertibatını, sırlarını tevdi edeceğin, yazılarını yazdıracağın adamları öyle seç ki soyu temiz, ahlakı düzgün olsun. Gördüğü itibarla şımarıp başkalarının yanında sana karşı gelmeye cüret edenlerden olmasın. Görevlilerinin sana yazdıklarını getirip göstermekte, senin tarafından verilecek cevapları, dosdoğru yazarak göndermekte ve senin lehine bulduğu bir akdi (muameleleri) sağlam tutsun, aleyhinde bulunduğunu da çözmek hususunda zaaf göstermesin. Kendisine yüklenen görevler dolayısıyla nasıl bir mevkide olduğundan, asla habersiz bulunmasın. Zira kendi kıymetini bilmeyen, başkasının değerini hiç bilmez. Sonra bu memurların seçiminde sadece görünüşlerini inceleyişin, bir de iyiye yoruşun yeterli olmamalı. Çünkü insanlar, daima masum tavırlar takınarak ve gayretkeşlik ederek, görünüşlere göre hüküm veren valilerin gözüne girebilirler. Halbuki böyle bir yaklaşımın esasında ihlas namına hiçbir şey yoktur. Onun için senden evvelki değerli valilere hizmet etmiş kimseleri araştırarak, halk arasında çok iyi bir nam bırakmış, güvenilirlikleri en ziyade tanınmış olanlarını seç. Böyle bir hareket, senin Allah'a ve kendisinden bu valilik görevini aldığın kimseye karşı

ihlasını gösterir. Bir de işleri taksim ederek bir kısmının başına bu memurlardan birini geçir ki, iş büyük olursa altında ezilmesin; çok olursa toplamasını bilemeyip de dağıtmasın. Şayet memurların hatasını görür de aldırılmazsan, kendin utanacak ve ayıplanacak bir duruma düşersin.

22. Ticaret ve Sanayi

Sonra, ticaret ve zenaatla uğraşanlar vardır ki bunların bir kısmı, oturduğu yerde çalışır, bir kısmı şuraya buraya mal götürür; bir kısmı da elinin emeği ile geçinir. Bunların hepsine iyi muamele et ve başkalarının da öyle muamele edilmeleri için öğütlerde bulun. Çünkü memleket için hayırlı hizmetlerin sebepleri ve faydalanma vesileleridirler. Onlar hayır ve yararı, ülkenin toprağındaki, denizindeki, ovalarındaki, dağlarındaki uzak ve yakın yerlerden getiriyorlar. Bunlar, memleket için barış ve güven adamlarıdır. Ne kargaşa çıkarmalarından korkulur, ne de fesatlarından endişe edilir. Kendilerinin, gerek senin yanındaki, gerekse ülkenin diğer taraflarındaki işlerini takip et. Bununla beraber şurasını da iyi bil ki, bunların çoğundan aşırı bir tamahkârlık ve çirkin bir hırs ile birlikte, zaruri ihtiyaç maddelerinde stokçuluk, alım satımda da hilekârlık olabilir. Bu ise halk için zarar, valiler içinse ayıptır.

23. İhtikâra Mani Ol

Bundan dolayı stokçuluğa mani ol. Çünkü Peygamber Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz, ihtikârı men buyurdular. Alım, satım doğru tartırlarla olmalı ve alanı da, satanı da ezmeyecek, mutedil fiyatlar çerçevesinde yapılmalıdır. Herhangi bir kimse senin yasağından

sonra stokçuluğa yanaşırsa, ifrata varmamak şartıyla, onu hemen cezalandır.

24. Fakirler ve Yoksullar

Hele alt kesimdeki, her türlü çareden mahrum fakirler ve çaresizler ile felaketzedeler, kötürümler hakkında Allah'tan korkmalı, hem de çok korkmalısın. Bu kesimde halini söyleyen de var, söyleyemeyen de. Allah'ın bunlara ait olmak üzere, korunması için seni görevlendirdiği hakkı çok iyi koru. Oradakilere Beytül Mâl'inden (hazinenen) bir hisse, başka yerlerde bulunanlara da her memleketin fakir müslümanlara mahsus gelirinden birer hisse ayır. Çünkü en uzaktakilerin de, en yakındakiler gibi hakları mevcuttur. Cümlesinin hakkını gözetmek ise, sana emanet edilen bir vazifedir.

25. Hiçbir İşi İhmal Etme

Sakın azamet (büyüklük), seni onlarla uğraşmaktan alıkoymasın. Zira işlerin mühim olanlarını iyi gördüğün için ehemmiyetsizini yüzüstü bırakırsan, mazur görülemezsin. Bu sebepten, kendilerini düşünmekten geri durma ve zavallılara ekşi çehre gösterme. Yine bunlardan olup da aşağı görülme veya başka kimselerin onları hesaba almamaları yüzünden, işleri sana kadar gelemeyenleri araştı. Sırf bunlar için Allah'tan korkan, alçakgönüllü ve emin bir adam tahsis et ki arada vasıta olsun ve onların işini sana bildirsin. Hasılı öyle çalış ki, Allah'ın huzuruna çıktığın zaman "Gücümün yettiğini sarf ettim" diyebilesin. Halkın bu kesimi adalet ve yardıma, başkalarından ziyade muhtaçtır. Onun için her birinin hakkını vermeye son derece itina et.

26. Yetim ve Yaşlılar

Sonra yetimlerin ve yaşlı bulunduğu halde, hiçbir çaresi olmayan kimselerin geçimini de üzerine al. Vakıa bu işler valiye ağır gelir, lakin şunu unutma ki ne kadar hak varsa, hepsi de ağırdır. Bunu Allah yalnız o kimselere kolaylaştırır ki, halden ziyade âkıbeti (işin sonunu) düşünerek, nefsinin dayanıklılığa alıştıırır ve kendi hakkında Allah'ın vaadinin doğruluğundan emin bulunur.

27. Dilek ve İhtiyaç Sahipleri

İhtiyaç sahipleri için sırf kendileriyle meşgul olacağıın bir zaman ve mekân ayır ve hepsiyle beraber otur da, seni yaratan Allah'ın rızasını celbedecek bir tevazu göster. Sonra askerini, yardımcılarını, muhafızlarını, zabıta memurlarını yanlarında bulundurma ki, söylemek isteyen çekinmeden derdini dönebilsin. Ben Peygamber Sallallahu Aleyhi Vesellem'den birkaç yerde işittim, şöyle buyurmuştu: "İçindeki zayıfın hakkı, serbestçe kuvvetlisinden alınamayan bir millet, hiçbir zaman kuvvetlenemez." Bir de bunların münasebet almayan sözlerini yahut da dertlerini anlatabilmedeki acizliklerini hoş gör, kendilerine karşı hırçınlık etme, büyüklük gösterme. Bu yüzden Cenabı Hak sana Rahmet kanatlarını açar; taatına mukabil sana sevabını ihsan eder. Hem verdiği güler yüzle, gönül hoşluğuyla ver, vermediğin takdirde kabul olunabilecek özürler dile.

Sonra senin işlerin içinde öyleleri vardır ki, onları bizzat senin ifa etmen gerekir. Mesela memurların yetersizlik gösterince, taşradaki görevlilere cevabı sen vereceksin. Halkın ihtiyaçları artık senin yardımcılarının altından kalkamayacağı dereceyi buldu mu, bunun icabına yine sen bakacaksın. Bir de her günün işini o gün gör, çünkü diğer günlerin kendisine mahsus işi vardır.

28. Allah'a Karşı Kulluk Vazifelerini İhmal Etme

Her ne kadar, niyet halis olmak ve halkın selametine hizmet etmek şartıyla bu çalışmalarının hepsi Allah içinse de, sen yine vakitlerinin en hayırlısını, Allah ile arandaki durumlar için nefsinde hasret, Allah rızası için eda edeceğin taatın en başlıcası da, Zâtı İlâhî'ye has olan farzları yerine getirmekten ibaret olsun. Gecende ve gündüzünde bedeninden Allah'a ait bulunan kulluk hissesini ayır ve seni Cenabı Hak'kın yüce huzuruna yaklaştıran bu taatı, vücuduna her neye mâl olursa olsun, eksiksiz ve gediksiz eda et. Şayet namazında halka imam olmuşsan sakın ne bıktıracak kadar uzun, ne de bir hayra yaramayacak kadar kısa kıldırma. Çünkü halkın içinde öyleleri vardır ki, hastalık sahibidirler; öyleleri de vardır ki iş sahibidir. Peygamber Sallallahu Aleyhi Vesellem beni Yemen'e gönderirken:

"Onlara namazı nasıl kıldırırım?" demiştim.

"En zayıflarının namazı gibi kıldır," ve ayrıca: "Müminlere karşı çok merhametli ol," buyurmuşlardı.

29. Halktan Uzak ve Saklı Kalma

Buraya kadar söylediklerime ilaveten, bir hususu da asla unutmama: Sakın halkından uzun müddet uzak veya saklı durma. Çünkü valinin halktan saklanması, halkta yanlış kanaatler uyandırma yanında, valinin işlerine vukufunu da azaltır. Valilerin perde arkasında oturmaları, perdenin dışında dönen işlere muttali olmalarına mani olur. Bunun sonucunda onların gözünde hadiselerin büyüğü küçülür, küçüğü de büyür. Güzeli çirkin, çirkini de güzel olur; hak ile bâtlı karışır. Vali de en nihayet beşerdir. Halkın kendi nazarından gizli kalan işlerini nereden bilecek? Halkın üzerinde nişaneler yok ki ona bakarak

doğruları, yalanın her türlüünden ayırmak mümkün olabilsin. Şimdi sen mutlaka, şu ikiden birisin: Eğer hak yolunda çalışan, gönlü gani bir adamsan... Bu takdirde vacip olan her hakkı ödemekten, yahut kerimane bir harekette bulunmaktan çekinip saklanmanın ne anlamı var? Eğer böyle değil de cimriliğe müptela bir adamsan... Zaten bu durumda halk senin ihlasından ümit kestikleri gibi, istemekten de o kadar çabuk vazgeçecekler ki, o zaman senin ortada görünmemen neye yarar? Her halükârda, halktan uzak kalmak hoş bir şey değildir. Özellikle, eğer senin görevin halkın ihtiyaçlarını ve dileklerini göz önüne almak ise, halk tarafından sana arz edilecek ve çoğu ya bir zalimden şikayet, ya bir muamelede adalet talebi gibi dileklerin, seni asla ürkütmemesi gerekir.

30. Yakınlarına Dikkat Et

Sonra valinin etrafında, seçkin kimseleri ile kendisine pek yakın olanları vardır ki, bazen bunların iltimasları, haksızlıkları ve muamelelerinde insafsızlıkları görülebilir. Sen, bunların zararını, bu gibi hallerin sebeplerini ortadan kaldırmak suretiyle gidermelisin. Etrafindakilerden, ileri gelenlerden ve akrabandan hiçbirine katiiyen toprak (devlet elindeki bütün imkânlardan yararlanma hakkı) verme, ve bunlardan hiçbiri senden cesaret alıp da, müşterek su yahut müşterek diğer bir iş tutarak, etrafındakilere zarar verecek ve zahmeti başkalarına yükletecek surette zâhire biriktirmeye katiiyen tamah edemesinler. Çünkü bunun kârı, senin değildir. Fakat onların zararı ise dünyada ve ahirette sana döner. Sonra, senin yakının olsun veya olmasın, herkesi hakkı kabul etmeye zorla. Eğer has adamların ve yakınlarından biri yasaları çiğnemiş ise, senin için ne kadar güç olursa olsun, cezasını eksiksiz icra et. Bu hususta, sabır, sebat ve dikkat göster ve davranışın sonunu gözet. Çünkü bunun sonu hayırdır.

Şayet halkta senin zulmettiğin zannı hasıl olmuşsa, kendilerine özünü bildirerek hakkındaki zanlarını değiştir. Çünkü böyle yapmakla, önce kendi nefsinı kırmış, sonra idaren altındaki halka tatlılıkla muamele etmiş, ayrıca kendini mazur göstermiş olursun. Üstelik onları hak üzerinde daim kılmaktan ibaret bulunan ana maksadına da, bu sayede ulaşmış bulunursun.

31. Barış ve Güvenlik

Düşmanın tarafından sana teklif olunan sulh (barış), rızayı ilâhiye muvafık ise, katiyyen reddetme. Zira barışta askerine istirahat, sana endişeden rahat, ülken için de selamet vardır. Lakin barıştan sonra, düşmanından sakın ve hem de çok sakın. Öyle ya, belki düşmanın seni gafil avlamak için sana yaklaşmak istemiştir. O sebepten ihtiyata sarıl, bu hususta asla hüsnü zanna kapılma.

32. Anlaşmalara Riayet Et

Şayet düşmanla aranızda bir sözleşme akd etti isen, yahut ona karşı bir taahhüdün varsa, yapılan sözleşmeye riayette bulun, ahidini yerine getir. Verdiğin sözü muhafaza için, icap ederse hayatını bile feda et. Çünkü, arzularının birbirinden farklı, düşüncelerinin ayrı olmasına rağmen, insanların ilâhi farizalar arasında, ahidlere vefa (tam yerine getirilmesi) kadar üzerinde birleştikleri bir şey yoktur. Hatta müşrikler de hıyanetin vahim neticelerini gördükleri için, müslümanlara karşı ahde vefaya dikkat ediyorlar. Binaenaleyh sakın verdiğin sözden dönme; sakın ahidine hıyanet etme; sakın düşmanını aldatma. Zarar ve mahrumiyete mahkûm, akılsız ve cahillerden başkası Allah'a karşı gelmek cüretini gösteremez. Allah Teâlâ, ezeli rahmeti icabı, O'nun

için yapılan sözleşmeyi kulları için, şefkati sayesinde barınacakları emin bir sığınak; bu emin sahada asude kalacakları, huzur içinde ihtiyaçlarını karşılayarak onun civarına koşacakları, emin ve manevi bir makam kılmıştır. Onun için bunda bozgunculuk etmek, hıyanette bulunmak yahut aldatmak olamaz. Bir de birtakım yorumlara müsait olacak akidlerde bulunma. Akdedip belgelendirdiğin bir sözleşmeyi bozmak için de, sakın sözlerin gizli manalarından yararlanmaya kalkışma. Allah'ın ahdi icabı girmiş olduğun bir işin darlığı, haksız yere onu genişletmene katiiyen sebep olmasın. Zira genişleyeceğini ve sonunun iyi olacağını umduğun bir darlığa tahammül etmen, senin için elbette günahından çekindiğin, dünya ve ahirette ilâhi cezadan kurtuluş imkânı olmadığını bildiğin bir hıyanetten daha ehvendir.

33. Kan Dökmekten Kaçın

Sonra, kandan ve onu haksız yere dökmekten son derece sakın. Çünkü haksız yere kan dökmek gibi felaket getiren; bunun kadar mesuliyeti büyük, bunun kadar nimetin zevâlini, devletin mahvolmasını hak eden bir şey yoktur. Allah Teâlâ, kıyamet günü kulları arasında hükmünü verirken, ilk olarak döktükleri kanlardan başlayacaktır. Sakın haram bir kanı dökerek saltanatını kuvvetlendirmek sevdasına kapılma. Zira bu hareket onu zaafa düşürecek, daha doğrusu zevâle erdirerek başka ellere geçirecek sebeplerdendir. Hele taammüden ikâ edeceğin bir katil için, ne Allah'ın katında ve ne de benim indimde hiçbir özrün olamaz. Çünkü bu takdirde bedenen hak ettiğin cezanın (kısas) icra edilmesi lazımdır. Şayet bir kazaya uğrarsan... Terbiye ederken, kırbacın yahut elin aşırılığa giderse (zira zaman olur ki yumruk, yahut biraz fazlası ölüme yol açar) sakın sahip olduğun nüfuza güvenerek, ölenin velilerine haklarını vermeyeyim demeye kalkışma.

34. Kaçınacağıın Hususlar

Bir de, sakın kendini beğenme. Sakın nefsinin sana hoş gelen cihetlerine güvenme. Sakın yüzüne karşı övülmeyi isteme. Zira, iyilerin ne kadar iyiliği varsa, hepsini mahvetmek için şeytanın elindeki fırsatların en sağlamı budur... Sonra sakın halkına yaptığın iyilikleri, onların başına kakma; yahut yaptığın işleri mübalağalı gösterme; yahut kendilerine verdiği sözden dönme. Çünkü başa kakma, iyiliği bitirir; mübalağa hakikati söndürür; sözden dönme ise Allah Teâlâ'nın da, halkın da nefretini celb eder. Cenabı Hak Kur'anı Kerim'de: "Böylece, sizin yapmadığınızı söylemeniz Allah indinde ne kadar menfur bir harekettir" buyuruyor. Sakın açıklık kazanmayan işlerde inat etme. Sakın, açıklık kesbettiği zamanda da gevşeklik gösterme. Sonra işlerin her birini yerli yerine koy, işlerinin her birini zamanında ifa et. Herkesin üzerinde birlik halinde olduğu noktalarda kendini kayırmaktan çekin. Görevlendirdiğin kimselerin açığa çıkmış kötülüklerine karşı, senden beklenen hareketten habersizmiş gibi davranma. Aksi takdirde, başkasının yerine sen cezaya maruz kalırsın. Az zaman sonra işlerin üzerindeki perdeler, gözlerin önünde açılır ve mazlumun hakkı, senden alınır.

35. Dikkat Edeceğın Diğer Hususlar

Hiddetine, gazabına (öfkene), eline ve diline hâkim ol. Bunların hepsinden korunabilmek için de badirelerden geri durup şiddetini tehir et ki, öfken geçsin de iradene sahip olabilesin. Şunu da iyi bil ki; bir gün seni Yaratan'a döneceğini, O'na hesap vereceğini, çok açık ve iyi bir şekilde hatırlatmadıkça, nefsine hâkim olmak imkânını katiyyen bulamazsın.

Şimdi senin üzerine gerekli olan, senden evvelkilerin sana ulaşan adil hükmünü, yahut isabetli olan tutumlarını, yahut Peygamber Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz'den gelmiş bir haberi, yahut Kitabullah'daki bir farızayı hatırd tutarak, bu gibi meselelerde bizden gördüğün hareket tarzına uyabilmen ve şu emirnamemde bildirdiğim ve ileride nefsinin arzularına kapılmanı mazur göstermemekliğin için elimde sana karşı sağlam bir hüccet bildiğim, hükümleri tatbika çalışmandır.

36. En Son Dilek ve Dua

Artık Cenabı Hak'kın geniş rahmetinden ve bütün istekleri kuşatmış olan azamet ve kudretinden dilerim ki, rızayı ilâhisi vechiyle kulları arasında güzel bir övgü ve ülkeler içerisinde en iyi eserler kurabilmek için, gücümüzün yettiği kadar çalışmaya seni de, beni de muvaffak kılsın. Hakkımızdaki nimetini tamamlasın ve bize olan ikramlarını kat kat artırıp sana da, bana da saadette ve şehadetle can vermeyi muvaffak ve kolay eylesin. Bizim dua ve niyazımız Allah'adır. Salâtü selâm, Allah'ın Resûlüne ve onun iyi ve tertemiz Âl'i üzerine olsun.

13. KAPINDAN AYIRMA

Kulunun dileği senden efendim
Lûtfeyle kapından ayırma beni
Benliğimi kaldır benden efendim
Lûtfeyle kapından ayırma beni

Kimseler derdimi bilemez benim
Gözümün yaşını silemez benim
Sensiz gamlı gönlüm gülemez benim
Lûtfeyle kapından ayırma beni

Bu cismimin cânı sensin efendim
Gönlümün sultanı sensin efendim
Derdimin dermanı sensin efendim
Lûtfeyle kapından ayırma beni

Derdi aşk görünse kimden efendim
Benliğin uçurur elden efendim
Yoluna kul olur dîlden efendim
Lûtfeyle kapından ayırma beni

Câmi aşkı Şems'e sundun ezelden
Benliğim dağıttı yıktı temelden
Sensiz geçen ömrün farkı yok selden
Lûtfeyle kapından ayırma beni.

Şemsî

14. BİR İNSAN KAZANMAK

İlâhi daveti bütün insanlığa benimsetme aşkı, Resûlü Kibriyâ Efendimize derin bir heyecan veriyordu. Gönüllerini bu davete kapayanlara acıyarak, üzülen bakıyordu. Bunlar bilmiyorlar; bilmedikleri için böyle davranıyorlar. Ben onlara bilmedikleri gerçeği anlatmalıyım, diye düşünüyor ve kendini tüketircesine gayret ediyordu.

Âmâ Geldi Diye

Bir gün çok garip bir şey oldu. Efendimiz Mekke'nin ileri gelen kâfirlerinden birkaçıyla oturmuş, konuşuyordu. Onlara İslamiyet'in güzelliğini anlatıyor, müslüman olmanın ne büyük bahtiyarlık olduğunu söylüyordu. Adamlar ayak direyince, konuyu bir başka açıdan ele alıyor; onların katılmış kalplerini yumuşatmaya çalışıyordu.

Derken içeriye Abdullah İbni Ümmi Mektûm girdi. Gözleri görmüyordu Abdullah'ın. Bu sebeple de Fahri Kâinat'ın nasıl bir ruh hâleti içinde olduğunu fark etmiyordu. Bu adamları kazanırsa, onların bir işaretine bakan yüzlerce insanın kurtuluşa ereceği ümidi içinde olduğunu bilemiyordu. Yeni nazil olan ilâhi buyrukları öğrenme arzusuyla:

– Yâ Resûlallah! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret, diye seslendi.

Abdullah'ın böyle seslenmesini yersiz bulan Fahri Cihan Efendimizin canı sıkıldı. Pişmiş aşı soğuk su kattığı düşüncesiyle, ona dönüp bakmadı bile. Zira onun ümit dolu gönlü, bu kaşarlanmış kâfirleri kazanma heyecanı ile yanıyordu.

Abdullah, sözlerini Nebiyyi Ekrem'e duyuramadığını hesap ederek aynı sözleri bir daha, bir daha söyledi. Efendimizin iyice canı sıkıldı ve mübarek yüzünü ekşitip öte yana döndü.

Rahmet Peygamberi'nin bu tutumu, Abese suresinin nazil olmasına sebep oldu. Sure şöyle başlıyordu:

"Âmâ kendisine geldi diye yüzünü ekşitip çevirdi.

Resûlüm! Onun hâlini sana kim bildirdi?

Belki o senden öğrendikleriyle temizlenecek, yahut öğüt alacak, bu öğüt kendisine fayda verecekti..."

Ayetler, kazanılmış bir gönlü, nasıl olsa bizdendir düşüncesiyle ihmal ettiği için Allah Resûlü'nü kınıyordu. Kâfîrleri İslam'a davet uğrunda Rabbinden azar işiten Resûlu Ekrem yanına Abdullah İbni Ümmi Mektûm'un her gelişinde:

– Ey hakkında Rabbimin bana ayet indirdiği zât, merhaba! diye onu yanına çağırır, iltifat eder ve ridâsını altına yayardı.

Kendini mi Mahvedeceksin?

Fahri Cihan'ın davet aşkı, İslam'ı sevdiren benimsetme arzusu, işte böylesine alev alevdi. Rahmet Güneşi'nin engin gönlü, herkesin doğru yolu bulmasını, cennete ulaşmasını, ebedi azaptan kurtulmasını istiyordu. Bunu öylesine istiyor, kendini işine öylesine kaptırıyor, İslam'a karşı tavır almasınlar diye öylesine gayret sarf ediyordu ki, Allahu Teâlâ onu:

"Onlar iman etmeyecek diye kendini mi helak edeceksin?" diye uyardı (Şuarâ suresi, 26:3).

Bu ilahi ihtar ona, ancak ezelde bahtiyar diye yazılanların doğru yolu bulacağını, bahtsızlığı seçenlerin kurtulamayacağını hatırlattı. Eğer herkesin müslüman olması gerekseydi, gökten indirilecek bir mucize ile bunun kolayca temin edileceğini ve o zaman herkesin ister istemez hidayete ereceğini bildirdi. Demek ki kâinatın sahibi, bunun böyle olmasını istiyordu. Neden böyle olması gerektiğini de sadece o biliyordu.

Ne var ki, Cenabı Hak'kın sonsuz rahmet ve şefkatinin aynası olan, bu sebeple de kendisine: "Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik" buyurulan Habîbi Kibrîyâ'nın, herkesi kurtarma aşkıyla içi yanıyordu. Önce kendi yakınlarını, kendi kavmini kazanmak, sonra da ötelere, daha ötelere giderek bütün insanları kurtarmak istiyordu. İlâhi davet karşısında kendi kabilesinin ayak dirediğini görünce onlara kızdığı oluyor ve:

– Kureyş ne sanıyor? Allah'a yemin ederim ki, tek başıma da kalsam ya bu dini yayacağım veya bu uğurda öleceğim, diyordu.

Fahri Cihan bir savaştan dönüyordu. Mescitte iki rekât namaz kıldıktan sonra sevgili kızı Hz. Fatma'nın evine uğradı. Her zaman böyle yapardı. Önce kızını görüp kucaklar, sonra hanımlarının yanına giderdi. Hz. Fatma babasının yüzünü, gözünü öperek ağlamaya başladı.

– Niçin ağlıyorsun, yavrum? diye sordu Resûlü Kibriyâ.

Hz. Fatma:

– Babacığım, gül rengin solmuş, elbisen eskimiş, deyince Şâhı Enbiyâ Efendimiz şunları söyledi:

"Ağlama, Fatma! Allahu Teâlâ senin babana bir görev verdi. İsteseler de istemeseler de, yeryüzünde insanın yaşadığı her yere bu din girip yayılacaktır.

Benim vazifem de bunu sağlamaktır."

Resûlü Ekrem Efendimizi başarıya götüren, Allah'ın yardımıyla birlikte, bütün cihanı kucaklayan bu azmi ve gayretiydi. Buyurduğu aynen gerçekleşti. Güneşin doğup battığı her yere İslamiyet girdi. Her yerde müslümanlar muzaffer, küfür zelil ve hakir oldu.

Bir Kişi İçin

Hayber'in kuşatıldığı günlerdeydi. Efendimiz Ashabına, ertesi gün sancak-ı şerifi Allah ve Resûlü'nü seven, onlar tarafından da sevilen birine vereceğini ve fethin onun eliyle gerçekleşeceğini söyleyince, müslümanlar çok heyecanlandılar. Bu bahtıyarın kim olduğunu düşünmekten gözlerine uyku girmede. Seyyidi Kâinât Efendimiz ertesi sabah sancağı Hz. Ali'ye teslim ederken ona İslam davetinin ruhunu şu sözlerle özetledi:

"Ali! Hiç acele etme. Oraya varınca önce onları İslam'a davet et ve Allah'ın buyruklarını kendilerine bildir.

Ali! Senin bu davet ve irşadınla tek bir kişinin müslüman olması, senin için dünya servetine bedeldir."

Evet, İslam davetinin ruhu, işte bu son cümlede yatmaktadır: Bir insan kazanmak...

* * *

Bir yahudi çocuğu Serveri Kâinat Efendimize hizmet ederdi. Çocukcağız bir gün hastalandı. Efendimiz kalkıp onu ziyarete gitti. Baş ucuna oturdu ve:

– Müslüman ol, yavrum! dedi.

Çocuk yanında duran babasının gözlerine baktı. Babası:

– Muhammed'in arzusunu yerine getir, deyince çocuk müslüman oldu.

Gönlü herkese şefkatle dolu olan Efendimiz:

– Onu ateşten kurtaran Allah'a hamd olsun, diyerek oradan sevinçle ayrıldı.

* * *

Bu hadisler ve hadiseler bize, her müslümanın yeryüzünde Allah'ın halifesi ve Resûlü Zîşân'ın mirasçısı olduğunu hatırlatıyor. Her birimiz bir kişi kazanma ümidiyle yola çıkmalıyız. Bizim elimizle hidayete erecek o meçhul şahsın veya şahısların kim olduğunu bilemediğimiz için de, ilâhi davetin her muhatabına ümitle, sevgiyle, şefkatle yaklaşmalıyız. Tıpkı Efendimizin takip ettiği davet siyasetine uygun olarak, önce kendi yakınlarımızdan, kendi milletimizden, konuşup anlaşabildiğimiz insanlardan başlayarak yürümeliyiz. Ümidimizi asla kaybetmeden.

Biri Maûne'de şehit olan Ashabı Kirâm'dan Hakem b. Keysân'ın müslüman oluşu ne kadar ibretlidir. Hicretin on yedinci ayında bir Kureyş kervanını ele geçiren müslümanlar, bu arada Hakem b. Keysân'ı esir etmişlerdi. Esiri önce öldürmek istediler. Sonra vazgeçip onu Hz. Peygamber'in huzuruna getirdiler. Efendimiz, Hakem'i İslam'a davet etti. Fakat o kabul etmedi. Efendimiz her zaman olduğu gibi ümitliydi. Onu bir daha, bir daha davet etti. Hakem'in oralı olmadığını gören Hz. Ömer, dayanamadı.

– Bununla ne diye konuşuyorsun, yâ Resûlallah! Bırak da şunun kellesini uçurayım, diye celallendi. Rahmet Güneşi buna izin vermedi. Sonunda Hakem b. Keysân müslüman oldu ve İslam'a güzel hizmetler etti. Hakem'in Bîri Maûne'de şehit düşmesinden sonra Hz.

Ömer bu olayı anlatır, onu metheder ve vaktiyle söylediklerine pişman olduğunu ifade ederdi.

Aziz kardeşler! Bize yakışan, "Ya İlâhi, rahmetinden kimseler dûr (uzak) olmasın!" düşüncesiyle, herkese hoşça bakmaktır. Kim bilir, beğenmediğimiz niceleri, ne mükemmel bir kul olacak, Allah'ın dinine ne güzel hizmetler edecek, bizi de kendine imrendirip hayran bırakacaktır.

Öyleyse; ömrümüzün geri kalan sayılı günlerini, hep bir insan kazanma heyecanıyla değerlendirelim...

[Motif, s. 216]

15. PADİŞAH MİHMAN OLMAZ

1. Vasil olmaz kimse Hak'ka cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz bir gönülde, ta ki pür nur olmadan
2. Sür çıkar ağyarı dilden ta tecelli ede Hak
Padişah konmaz saraya, hane mamur olmadan
3. Mestolan mestane gelmiş ta ezelden ta ebed
İçtiler aşkın şarabın abı engür olmadan
4. "Ölmeden evvel ölünüz" sırrına mazhar olan
Haşrı neşri gördü burda, nefhayı sur olmadan
5. Hak cemali Kâbesin kıldılar âşıklar tavaf
Yerde Kâbe, gökyüzünde Beyti Mamur olmadan
6. Arif olanın kelamı gayriden gelmez amma
Pes "Enel Hak" nice desün kişi Mansur olmadan
7. Bir muhal sevdaya düşmüş gün, gece Şem'i daim
Hak'ka vasil olmak ister halka menfur olmadan.

Şem'i

Kelime Açıklamaları:

1. Cümleden dûr: Her şeyden uzak.
Kenz: Hazine.
Pür nur: Salt ışık.
2. Ağyar: Yabancılar.
3. Abı engür: Üzüm suyu.
5. Beyti Mamur: Kâbe'nin yedinci kat gökteki prototipi. Kâbe, bu Beyt'in (ev) yeryüzündeki izdüşümü olarak düşünülür.
6. Kelâm: Söz.
Pes: İmdi.
Enel Hak: Ben Hak'kım.
Mansur: Hallacı Mansur.
7. Muhal: Olmayacak, imkânsız.
Menfur: Nefret edilen.

16. TEFVİZNAME

1. Hak şerleri hayr eyler
Zannetme ki gayr eyler
Arif anı seyr eyler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
2. Sen Hak'ka tevekkül kıl
Teslim olup rahat bul
Her işine razı ol
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
3. Gönlün Ana berk eyle
Takdirini derk eyle
Tedbirini terk eyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
4. Hallâk-ı rahim oldur
Rezzâk-ı kerim oldur
Faali hakim oldur
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
5. Bil kâdîyi hâcatı
Kıl Ana münâcatı
Terk eyle muradatı
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
6. Bir işi murad etme
Olduysa inad etme
Hak'tandır o, reddetme
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
7. Hak'kın olunca işler
Boştur gam u teşvişler
Ol hikmetini işler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
8. Hep işleri fâyıkdır
Birbirine lâyıkdır
Neylerse muvafiktir
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.

9. Dildem gamı dūr eyle
Rabbınla huzūr eyle
Tefvizi umūr eyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
10. Sen adli zulüm sanma
Teslim ol od'a yanma
Sabret sakın usanma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
11. Deme şu niçin şöyle
Yerindedir o öyle
Bak sonunu seyr eyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
12. Hiç kimseye hor bakma
İncitme, gönül yıkma
Sen nefsine yan çıkma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
13. Mümin işi reng olmaz
Âkil huyu ceng olmaz
Ârif dili teng olmaz
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
14. Hoş sabrı cemîlimdir.
Takdir kefilimdir
Allah vekilimdir
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
15. Her dilde Anın adı
Her canda Anın yâdı
Her kuladır imdadı
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
16. Nâçâr kalacak yerde
Nâgâh açar ol perde
Derman eder her derde
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.

17. Her kuluna her anda
Geh kahr ü geh ihsanda
Her anda o bir şanda
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
18. Gel Muti ve geh Mâni
Geh Dârr ü gehi Nâfi
Geh Hâfid u geh Râfi
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
19. Geh abdin eder ârif
Geh eymen ü geh hâif
Her kalbi odur sârif
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
20. Geh kalbini boş eyler
Geh hulkunu hoş eyler
Geh aşkına duş eyler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
21. Geh sâde vü geh rengin
Geh tabın eder sengin
Geh hürrem ü geh gamgin
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
22. Az ye, az uyu, az iç
Ten mezbelesinden geç
Dil gülşenine gel geç
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
23. Sen halk ile yorulma
Nefsinle dahi kalma
Kalbinden ırak olma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
24. Geçmişle geri kalma
Müstakbele hem dalma
Hâl ile dahi olma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.

25. Her dem Anı zikr eyle
Zirekliği koy şöyle
Hayranı Hak ol, söyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
26. Gel hayrete dal bir yol
Kendini unut Anı bul
Ko gafleti, hâzır ol
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
27. Her sözde nasihat var
Her nesnede zinet var
Her işte ganimet var
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
28. Hep remzü işârettir
Hep gamzı beşarettir
Hep aynı inâyettir
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
29. Her söyleyeni dinle
Ol söyleteni anla
Hem eyle kabul canla
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
30. Bil elsinei halkı
Aklâmı Hak, ey Hak'kı
Öğren edeb ü hûlku
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.
31. Vallâhi güzel etmiş
Billâhi güzel etmiş
Tallâhi güzel etmiş
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler.

Erzurum'lu İbrahim Hakkı Hazretleri

Kelime Açıklamaları:

3. Berk: Güçlü.
Derketmek: Anlamak.
4. Hallakı Rahim: Acıyan, yaratıcı.
Rezzakı Kerim: Cömert, rızıklandırıcı.
Faali Hakim: Hikmetler işleyen.
5. Kadiyi hacat: Herkesin hacetlerini, ihtiyaçlarını yerine getiren (Allah).
Münâcât: Yakarış.
Muradat: Muradlar, istekler.
7. Teşviş: Kargaşa.
Hikmet: İrfan, bilgelik, derin anlamlı işler.
8. Faik, fayık: Üstün.
9. Dûr: Uzak.
Tefvizi umur: Her şeyi Allah'a havale etmek.
10. Adl: Adalet.
Od: Ateş.
13. Renk: Hileli.
Cenk: Savaş.
Tenk: Sıkıntı.
Akil: Akıllı.
Dil: Gönül.
14. Cemil: Güzel.
15. Dil: Gönül.
Ad: Özlem.
Yad: Anış.
16. Naçar: Çaresiz.
Nagah: Ansızın, birden.
17. Kahır: Zorluk.
İhsan: Bağış.

18. Muti: Veren, uyan.
Mani: Engelleyen
Darr: Zarar veren.
Nafi: Yarar veren.
Hafid: Alçaltan.
Rafi: Yükselten. (Hepsi de Esmâül Hüsna'dandır.)
19. Abd: İbadet eden, kul.
Eymen: Hayırlı.
Haif: Zalim.
Sarif: Arıtan, tasarruf eden.
20. Hûlk: Yaradılış.
Duşetmek: Uğratmak, müptelâ etmek.
21. Rengin: Renkli.
Tabın eder sengin: Kalbini taş eder.
Hürrem: Sevinçli.
Gamgin: Kederli.
22. Mezbele: Çöplük.
Dil gülşeni: Gönlün gül bahçesi.
24. Müstakbel: Gelecek.
25. Zireklik: Kurnazlık.
26. Hayret: Şaşkınlık, hayranlık.
Hâzır: Uyanık.
27. Ziyet: Süs.
Ganimet: Bolluk, yarar, kazanç.
28. Remz: Sembol, simge.
Gamz: Görüntü, işaret.
Beşaret: Müjde.
Aynı inayet: İyilik pınarı (gözü.)
30. Elsinei halk: Yaratıkların dilleri.
Aklâm: Değişlerini.
Edeb ü hulk: Edep ve ahlâk.